

۴۳

شورا

عدد ۳ * سنه ۱۹۱۱

محرری: رضا الدین به فخر الدین
ناشر لری: محمد ساکر و محمد زاکر امینفیلر

مندرجہ سی :

- عہد الخیام .
- اسلام ناک بیوک داهیلرندن .
- حکمت اسلامیه .
- عبدالقیوم ہمانی . «حولیات» .
- حیات و سعادت .
- علاء الدین عرفانوف .
- عربچہ مو؟ توگامو؟
- مادی آتلاسی .
- عائلہ و طورمش .
- یاراللہ مرادی . «غوریف» .
- دنیا ایچروسندہ دنیالری .
- عباد اللہ آلیارف .
- تل و املا مسئلہ سی .
- I - معلم صلاح الدین شاہر .
- زاوی . II . معلم تیمر علی
- زایسانفی . III . ع . د .
- IV . معلم ولی اللہ الخلیلی .
- ادبیاتمزی مدرسه لودہ
- اوتو حقندہ . سعیدی .
- «اربا» و «قلعہ» سوزلری
- حقندہ . وانبری .
- سیفلیس و ۶۰۶ .
- مترجمی: عبدالغیر الرشیدی .
- زلزلہ .
- صابرجان القورباشی .
- تربیه و تعلیم .
- «پینداغوغیا» ، «قرلق
- مکتبلرینہ دائر» .
- مراسلہ و مخابره .
- طرویسکی ، تومان ، سیمی
- پولاد ، فارغالی ہم سہرقدندن .
- اشعار . برووگہ ، بوری ایله
- سارق ، حقیقی دوستہ ، ٹولہر
- آلدندن ، امینلی کوکلدن ،
- کوکلنیه شعرینہ فارشی ہم
- صیغہ .
- تقریض .
- لطائف .

ایسکی ماجرالر .

(معاشرہ پاکہ جاحظ)

عباسی خلیفہ لرگہ وزیر اولوبده الوغ فلا کنلرگہ
توشمش برمکیلردن بری اوشبو روشده حکایت قیلهدر:

عباسی حکومت، بنی «سند» ولایتنه والی (غوبیرناطور)
ایدوب قویمش ایدی. بونده کوب زمانلر طوردم، اهالینک
حالینه آشنا اولوب بغشی روشده اداره فیلورغه موفی اولدم.
بر وقتلر، باشقه بر کیمسه گه اورن کرک اولدیغندن بنی
عزل ایندیلر. بن خیلی بایلق جمع اینه شیدم. عزل اولندیغمنی
ایشتمده یاکی والی کلدیکی ایل اوزمنی حبس فیلور،
ماللرمنی مصادره (کانفیسکاویت) ایدر دیه قورقوب ماللرمنی
باشررگه و اوزم ناچارغه حاضرلندم.

آلتونلرمنی اوچار مثال اولجاب، پیلولی (حب) یاصاب
هر بر اوچ مثقالنی بر پیلولی ایچینه صالدم. جمله سی
اون بیگ پیلولی اولدی. کورمش آدلر بونلرنی دوا دبه
بیلچکلرنده شبیه اولماز روشنده قیلدم.

بر طرفدن شهرگه یاکی والی کردی و ایکنچی
طرفدن کوبمه گه اوطوروب بنده شهردن کتدم. اوزم
و آلتونلرم سلامت فالدی.

نیچه هفته لر سوکنده «بصره» شهرینه کلوب چیقدی.
خبرلر صوراشوب یوردیکمه: «جاحظ، فالج خسته لگی
ایله قاتیغ خسته لنندی، ایدمی کشی بولورلی دگل» دیدیلر.
بوخبرنی کوب کشیلردن ایشتم. اوزمنک خصوصی اشلرمنی
بتردیکمدن سوک: «بو جاحظ احتمال دنیادن کوچار، شوشی
شهرگه کلبکمدن سوک بونی کوروب قالسه م و برار سوزینی
ایشنسه م نه اولور؟ هر حالده بونی کوروب فالورغه
تیوشلی» دیه اوینه کتدم.

بر وقتلر بونک خانه سینه یتدم. «امام جاحظ شونده
طورادر» دیه گوزل منظره لی و کوکلی بر اوینی کوستردیلر.
باردم، ایشک توبنده بر آز ترددلانوب طوردیغمدن سوک
اوز اوزمه بهادارلق و بیروب ایشکنی قاندم. صاری یوزلی،
بر آز اوزونچه گوزل بر جاریه کلوب چیقدی ده: «افندمز
حضرتلری کیم اولدر؟ برر بومشی وارمیدر؟» دیه غایت
ادیبانه صورتده استفسار ایتدی. «بر مسافر ایدم، شیخ
حضرتلرینی کوروب مشرف اولمق آرزوم کامل ایدی،
بو اش ممکن اولورمی عجباً!؟» دیدم.

جاریه کروب کندی و سوزمنی ده عینا اولورقی شیخ گه

ایرشدردی. بن بونی طشدن ایشدوب طوردم. جاریه
شیخ: «یاروم بدنلی، سلا گای آغزلی، چالیش بیت
قارت ایله شول مسافرنک نه کبی بر اشی اولور؟»
اوزینه چیقوب آیت! «دیدم. جاریه چیقدی و بونی
بکا حرفیا سویلادی. بوکا: «ممکن اولسه بن کرر اید
شونک ایچون زحمت چیگوب کادم» دیدم. جاریه،
حضورینه کروب بونی ده ایرشدردی. اوشبو وقت
جاریه گه: «طن ایدرسه م دکرز ایله کلمش بر آدم
بصره غه نوشدیکنده خلقلرنک: - بو خسته لگندن ایدمی جا
سلامتلنماز، آخرت گه کوچار. دبه سویلاشدیکرینی
ایشتمشدرده بو فرصنی اونکاررگه یاراماز، فارتنی کوروب
قالیم، وفات ایتدیکندن سوک ادبی مجلسلرده، امثالم و اوزمدن
باشلرگه: - بن جاحظنی کورگان آدم! - دبه مدخلنوب
یوررم، بوشی بکا و اولاده م حتی انسابمه فخر اولور -
دیه فکرلنمشده آشغوب آشغوب کلمش اولور و شونک
ایچونده کرمی کیدرگه رضالق کورسترماز؛ چیقوب آیت:
کرسون!» دیدی.

جاریه چیقوب: «بیورکز افندم!» دیدی. کردم
و سلام ویردم. جاحظ حضرتلری سلامنی فایتاردی و
شوکا فوشوب: «الله تعالی حرمتکرنی آرتدرسون، سز کیم
اولورسز؟» دیدی.

اوزمنی تعریف ایتدم و ترجمه حالمنی سویلادم.
برمکیلرنک اسمینی ایشتدیگی و شول فامیلیه گه منسوب
ایدیکمنی بیلدیکی ایله: «الله تعالی حضرتی همتملی سلفلرگه،
جومرد آتالر و بابالرگه رحمت ایتسون، آنلرنک زمانلری
اوجماخ ایدی، پک کوب فقیرلر و پک کوب ادب و علم
اهللری آنلر سایه سنده بختیار اولدیلر، ایدمی اول زمانلر
اوندی، اول زمانلر کبی زمانلرنی نوشده اولسون کوررگه
امید قالمادی، حق سبحانه و تعالی توپراقلرینی صالفون
فیلسون، اوز فضل و کرمنه مناسب روشده مکافاتلر
ویرسون!» دیدی.

شیخنک بو سوزندن کوکلم طولدی، رحمتلر اوفودم
و دیدم: «ای مولام و سیدم! برر شعرکرنی انشاد
ایتسه کز بن شونی اورکزندن طوغری روابت ایلر ایدم.
بوشی بنم ایچون عدیلسز بر شرافت اولور ایدی.»
بونی ایشتدیکی ایله شیخ حضرتلری «گوزل!»
دیدمی و اوشبو ایکی بیتنی انشاد قیلدی:

(آخری آبا اوچکهنک ۳ نچی بیتنده.)

صفر ١٥ سنه ١٣٢٩

١ فيورال ١٩١١ سنه

شورادير والوغ حادير

عمر الخيام .

معتبر «شورا» مجلسنك ١٣٢٨ سنه و ٢٧ ذى القعدة تاريغلو نسخهنده عمر الخيام حقنده يازيلن بش آلتى سطر استفسار منظورم اولدى .

استفسار ايرين ذات، شيخ محمد عبده نك «الاسلام والنصرانية» نام اثرندن نقللا عمر الخيامك رسول اكرمه خطابا اشعار فارسيه سويلديكنى يازدقندن صكره عمر الخيامك كيم اولديغنى سؤال ابديور وبو نقله نظرا عرب شعراسندن اولماسى لازم كلديكنى يازبيور . بو سطرلرى اوقودقندن صكره، عمر الخيام حقنده بيلديكرمى يازماي بر وظيفه اولمق اوزره تلقى ايدهرك آشاغيدكه سطرلرى فارالامايه اجتسار ايتدم .

عمر خيام بن محمد، مشاهير شعراى ايراندن علما و حكمان اولوب شرفك و اولنرى دينل چك قدر حر انديش بيوك بر شاعر ايدى . كنديسى ٤٣٠ سنه هجرى تاريغلك «استر اباد» مضافاتندن دهستانه تابع «دهك» فريه سنده تولد ايدوب ٥١٧ ده وفات ايتدكندن پيغمبر مز صلى الله عليه وسلم دن دورت عصر صوك دنيايه كلمش ديمكدر . خيامك پدى چادر دكمك صنعتيله مشغول بر ذات اولوب خيام دخى اوائل حالنده پدى بىنك طريغنه سلوك ايله چادر - چياق صنعتيله اشتغال ايدهرك بو صنعتده بيوك بر مهارت كوسترمكده كندوسنه «خيام» لقبى و يرلمشدر . ٤ سنه قدر بو صنعتله اشتغالدىن صوكره دلگير اولمق، وطن اصليسى اولان «دهكى» ترك ايدوب «نيسابوره» عزيمت ايتدى .

او زمان نيسابورده «دارالعلوم» نامنده بر مدرسه اولوب عصرك افاضل و علماسندن يك چوغى مذكور مدرسه ده تربيه كورمش ذاتلردن عبارت ايدى . خيامده تحصيل علم مقصديل شو مدرسه به كردى . و اوزون مدت اوراده تحصيل ايلدى . شريكلى مشهور ابوالقاسم ايله حسن صباحدر . بو اوچ شريك و آرقداش آراسنده محبت كامله حاصل اولمق بىكديگرينه يار صاحب ودوست موافق اولديلر . هيچ بر زمان بر برلرندن آيرلمازلر و دائما برابر بولنورلردى . عمر خيام بر كون مطايبه طريغله آرقداشلرينه ديديكه : «دنيا، اميد و حليمدر، اكر لطف خدا ايله استقبالده بزم بر مز بيوك بر مرتبه صاحبي اولورسه او وقت باشقه مزى خاطرينه آلوب معاونت ايديه بيلورلرمى عجيبا ؟» بونك اوزرينه اولابو القاسم و ثانيا حسن صباح : اكر مستقبليده اويله بر شى اولورسه البته آرقداشلرينه معاونت ايتدكدينه عهد و پيمان ايلديلر . بر قاچ زمان صكره ابوالقاسم اكمال تحصيل ايله باشقه لرينه سبقت ايدهرك امراء سلجوقيه دن «آلب آرسلان» نك سراينه انتساب ايلدى اوراده كاتبلكدن باشلايمق در ايت و ذكاوت فوق العاده سى سايه سنده منشيلك، سر كاتبلك كى وظيفه لره بولندقندن صوك «صدارت عظمى» مرتبه سنه ايرشهرك «نظام الملك» عنواننى قزاندى . حسن خدمتندن طولايى شهرتى و پادشاه حضورنده گى اعتبارى كوندن كونه آرتماقده ايدى .

عمر خيام ايله حسن صباح بو كونه قدر علاقه دنياويه دن بى بهره ايديلر . بر كون، طلبه لك زماننده اوچسنك اوز آرالرنده عهد و پيمان ايتدكدينى در خاطر ايدهرك

ايچروسىندە ۲۶۰ى متجاوز بيت واردىكى مضمونلىرى حقيقەتەنمۇ، جەدا شاپان تەقدىر اولوب بو ايباننىڭ فائىلى اولان عمر خيامنىڭ دىن جليل اسلامە انتسابى بىز مسلمانىلار ايچون بيوك بىر شىرف در. و علمائى اسلام پىنئەنە بويەلە بىر چوق ذواننىڭ بولنمىسى اسلا فەزىك نەقد خىراندىش و افكار عاليه اصحابى اولدقلىرىنى اراننە و اثبات ايدىيور.

تەريف ايلدىكىم ربايعاتىدىن اوچ دانە سنى، دعوامە دليل اولوق اوزرە بىر وجە اتى ايراد و مختصراً شرح ايلەمكى مناسب كوردىم.

در كوى نياز هر دلى را درياب در كوى مضور مقبل را درياب
صد كعبه آب و گل بيك دل نرسد كعبه چەروى برودى راد ريب

محل نيازده هر كيمه سەننىڭ كوگلىنى طاب، محل حضورده ايسە سكا اقبال ايدىن ذاننىڭ خاطر ينى بول، توپرافلە صودن ياپيلين يوز دانە كعبە، عندالله بىر كوگلى فيمئەندە يوقدر. شو حالده بيكلىر صرف ايدوب كعبە يە نە ايچون كىمىيور سكا كىتەدە بىرىنىڭ خاطر ينى بول، قلىبى صندق و قىرىق آدمنىڭ كوگلىنى طاب. خلاصەسى معاونت بشريە.

رفتند از رفتگان يكى نە آمد باز تابا تو بكويد از پس پردە راز
كارت ز نياز ميكشاید نە نماز باز چە بود نماز بى صدق و نياز
كىتىدىلەر و كىدىنلردن هيچ بىرى دونوب كەلمەيلەرگە سكا پردەنىڭ آرفەسندن يعنى روز جزادن خىر و پىرسونلر. سنىڭ ايشنىڭ نماز ايلن دكل دە نياز ايلن آچيلور. صدق و نياز سز اوفو- نان نماز بىر اويونچاقىدىن عبارتدر. خلاصەسى: لا ينظر الله الى صوركم و اعمالكم و لكن ينظر الى قلوبكم و نيابتكم « نىڭ مضمونى.

گر روى زمين بعمله آبادكنى چندان نبودكه خاطرى شادكنى
گر بنده كنى بلطف آزادى را بهتر كه هزار بنده آزادكنى

بئون بىر يوزىنى آباد و اعمار ايلەك بىر قلىبى شاد ايلەك قدر اولەمز. آزاد و حر اولان بىر آدمى لطف و احساننىڭ كەنوگە بنده ايلەك بىڭ بندهنى آزاد ايلەمكىن دەا ايدىر. بىنم بورادە عمر خيامنىڭ ترجمەتەنە دائىر يازدىغىم شىء عبد الصمد افندينىڭ قلمىلە كىتاب موعىن دن اخذ و اختصار اولنوب ربايعاتنىڭ مقەسسەسە علاوہ اولنمىش فارسى العبارة بىر پارچەنىڭ عىنا ترجمە سىبىرگە: خلاصەسى تر كچە اولارق « قاموس الاعلام » جلد ۵ صحيفە ۲۲۱۸ دە مسطوردر.

عالم جان الادرىسى.

نظام الملك حضورىنە كىتىدىلەر. قاپوچى بونلرنى دروبش قىياقتندە كوردىكىدىن وزير اعظمنىڭ حضورىنە كىروب كور- شولرىنە مانع اولدى. بونلر نظام الملكنىڭ كمال دەدبە و وطننە ايلە سلطانىڭ سەراينە يونالدىكى زمان اھالى ايلە برابر يول اوزرىندە طوردىلەر. وزير بانلردىن كىچىدىكى زمان عمر خيام، حال و موقەئە مناسب بىر ربايعى اوقودى. بوننىڭ اوزرىنە نظام الملك در حال بونلرە باقىدى و طانوب التفات ايتدى. و اوزىنىڭ يانئەدىكى خادملرىنە بونلرنى ديوانخانەغە آلوب بارگىز و اورادە بن دونوب كلنچە يە قدر اهراز و اكرام ايدىگىز، دىە امر ايتدى.

آفشام پادشاه حضورىدىن قايىنچاق بو ايكى ايسكى بولداشلىرى و شىرىكلىرى ايلن غايت صەمىمىت و مەعتەلە كور شوب سويلاشدى، بونلرە بىك زيادە حسن قبول كوستردى. و: «من اولگى وعدە مەدە ثابتەن شەدى سز مىندن هر نە آرزو ايدرسەگىز سويلەگىز قولمىدىن كىلەچك اش اولورسە اشلىرمىن» دىدى.

عمر خيام: «من بر در و يشەن علم، عشق و هنرم شيدالىق (عزىلت) بو فانى دىناننىڭ اسباب و علائقەنە هيچ بىر ميل خاطر مى يوق؛ اگر مەمكىن اولورسە بىنم وطنم و مسقط رأسم اولان قىرىنەنىڭ و بىر كوسىنى بىڭا تەخصىص ايلەسنىڭ من اورادە مستر- يعانە باشار و قالان عمر مى مەشوق ايلنمىگە صرف ايدىر ايدىم» دىەرك خانەمە مقال اولوق اوزرە شو بيتنى سويلدى. پىشەم روز بد نبال نكويان رفتن، شب چە پنهان زتو تاروز قدر پىمائى حسن صباح ايسە بالعكس بىر مەهورىت استىەرك خدمت شاهانەدە بولنوق آرزوسى اظهار ايلدى.

بوننىڭ اوزرىنە نظام الملك هر ايسكىنى مەطلوبلرىنە اىصال ايلدى. عمر خيام، وطننە مراجعت ايلدىكىدىن سوگىرە بقىنە عمر بىنى مى ايجەك و مەشوقەلەرلە صەبىت ايتەك و شعر سويلەك ايلە امرار ايلەشدر. نظام الملكنىڭ معاونتى سايە سندنە شاعرلىكنىڭ اسبابى و راحتنىڭ لوازماتى، خلاصە استەدىكى هر بىر شى حاضر و مەھيا ايدى.

«شورا» نىڭ ۲۲نچى عددىنى اوقودىغىم زمان، اثنائى تەعطىلە مصادق اولوب مەكتەبلىرىم قىالى اولدىغىدىن بخارادە ايكىن بىر دفعە اوقودىغىم ربايعاتنى بىر دەا اولدىن آخىرنە قدر كمال دقتلە اوقودىم. لىكن نە صرىحاً و نە دەدە ضمناً پىغەمبەرە خطابا سويلەش هيچ بىر بيتە تصادق ايتەمدىم. ربايعاتنىڭ ايباننىڭ مقدارى بىڭ بشبوز دورت (۱۵۰۴) عدد اولوب هر بىر شاپان تەقدىر و نەسەبىدىن. بالخاصە ايبات مذكورە

شورا: - عمر الخيام، ابراهيم اسمنك بر چادر يا صاوچى اولديغندن نسبتى «الخيامى» و «الخيام»، كنيه سى ده ابو الفتح اولوب لقبى غياث الدين ايدى. وزير نظام الملك دن: «بز، عمر الخيام ايله بر ياشده مز، نيسا بورده امام الموفق حضورنده برلكده اوفودق» ديه روايت ايدلمش سوز يك درست اولماسه كرك. بويله حالنى ولادت تاريخلى ماساعده ايتماز. نظام الملك ۴۰۸ - ۱۰۱۷ ده طوغديغى حالده عمر الخيام ۴۳۰ - ۱۰۲۳ ده دنياغه كلمشدر.

اسلاملردن اك ايلك عمر الخيام ترجمه سيني يازوچى ۶۶۶ - ۱۲۴۸ ده وفات اولان مؤرخ و وزير ابن القفطى اولوب بونك ترجمه حالينى «تاريخ الحكماء» نام اثرنده (بو كونده مطبوع) يازمشدر.

عمر الخيام، صرف علم كشيلى ايدى. علم ايله دنيا بونك قارشوسينه كلوب طورديغنده علمنى اختيار ايتمش وبتون عمرينى اوشبو يولده كچر مشدر. هر تورلى علمده يد طولاسى اولسه ده رياضياتده متخصص ايدى. بو فنده اوز عصرينه كوره مهم قاعده لر استخراج ايتدى. جبر - مقابله ده بر كتاب تاليف قىلوب وزير نظام الملك اوزرينه هديه قىلدى. مذكور كتاب، آلمانيا عالمرندن فرنس و بىك طرفندن فرانسزچه غه ترجمه قىلنوب، ترجمه سى ايله برابر ۱۸۵۱ تاريخنده «پاريژ» شهرنده طبع اولنمشدر. مساحه طوغروسنده هم بر كتاب يازديغى مرويدر. آثارينك كوبسى بوغالديغى ظن قىلنور.

۶۶۷ تاريخنده، دين خادملرى و علم حاهيلرى اولان سلجوق تركلرندن ملكشاه، اوز حضورينه چاقروب تاريخك اولان قصورلقنى اصلاح قىلورغه قوشدى. بوگا بناء عمر الخيام رصد خانه خدمتيني اوز اوستنه آلوب كوب تجربه لر اجرا قىلدى و منگولك اسمينى فالدرغه سبب اولان «ملكشاهى» و ايكنچى اسم ايله «تاريخ جلالى» ديه مشهور اولان تاريخنى وضع ايتدى.

اوشبو وقتلردن صوك عمر الخيام، شول كونگه قدر نظيرى اولنمغان مشهور رباعياتينى سويلى. بونك سببندن خيامنك شهرتى ايكى مرتبه اوله رق يوقارى كوتار لى. بو رباعياتنى خلقلر حفظ ايتديلر، مجلسلرده اوقور اولديلر، آز زمان ايچنده يك يراق يرلرگه قدر نارالدى. خيام ايسه مذكور رباعياتده اهل تصوف فلسفه لرينى و كهوك باشلرغه صيارغه احتمالى اولمغان كيك فكرلرينى كامل حرىت و جسارت اوزرنده بيان ايتدى.

عمر خيامنك ابوالعلاء المعرى حضورنده تحصيل ايدوب آندن اقتباس ايتمش اولان افكارينى اوشبو اثرنه سويلادىكن روايت ايدنلر وار. عمر خيامنك ياشى كوب الوغ اولديغندن معرىدن اوقومقى شبيه ليدر. احتمال كه صحبت ايتمش و فكرلرندن استفاده ايتمش اولور. اما عرب لغتنده اولان «لزوم مالايلزم» گه فارسى لساننده اولان رباعيات نظيره اوله چقنده شبيه يوق.

عمر خيامنك رباعياتى نارالديغندن و شهرتى يوقارى چيقديغندن صوك عصر دشلرنده حسد الكتريقى فوزغالوب حركت ايدرگه كرشدى. آدم بالاسى دنيا نك هر مصيبتنى تحمل ايدر، مسكنت و ذلتلر نك هر تورليسنه توزار، مگرده حسد خسته لگينه مبتلا اولور ايسه اوز اوزينى ضبط ايدرگه قدرتى يتماز، بوگا مقاومت ايله آلاماز. آدم چيلكنى مغلوب ايله چك شى يالكنز «حسد» در.

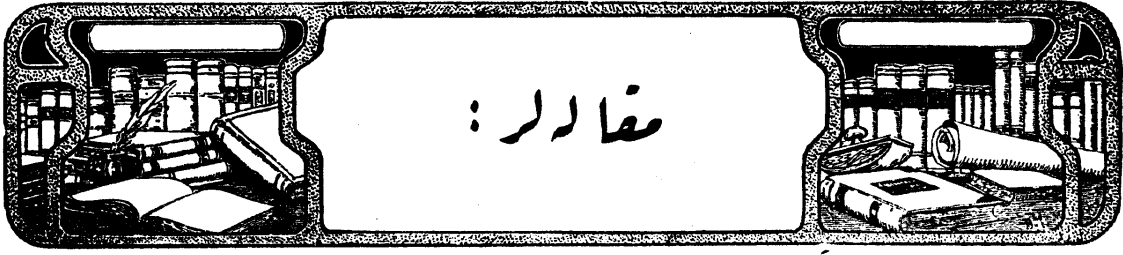
عمر خيام، فوق العاده عالم و عاليجناب اولديغندن اوستون طلاقت لسان غه ده مالك ايدى. اوشبو سببندن خصملرينك مقابللرينه قارشو مداهنه قىلورغه تنزل ايتمادى، بلكه بهادر عسك قىيلندن اوز اوزينى مدافعه قىلدى، دشمنلرينك اوز قوراللى ايله اوزلرينه مقابله ايدوب الزام قىلدى. فقط حقنى آكلاماز و ياكه آكلاسه لرده حلق غه اطاعت ايتماز بو كيمسه لر اوزلرينك لجاجلرنده دوام ايتديلر، خيامنى اكفار قىلديلر، دين اسلامدن چيقمش ايديكى ايله حكم توزوديلر. شايدان دقتلر كه صوك متصوفه لر خيامنك رباعياتنى كندى طريقلرينه تطبيق ايتمشلر، بونك ايله تمثيل ايدر اولمشلردر.

عمر خيامنك كافرلگى ايله حكم ايدلنورگه سبب اولان رباعياتى فرانسزچه گه ترجمه ايدلنوب ۲۲۰ صفحه اوزرنده ۱۸۶۷ ده «پاريژ» ده و صوكره انگليزچه ترجمه قىلنوب «لوندى» ده طبع اولنمش، فرنك عالمرلى طرفندن متعدد شرحلر، حاشيه لر يازلمشدر.

فرنكلر، عمر خيامنك اسلام ديننده اوله قينه راضى دگللردر. حتى آمريقاده الوغ محرره لردن «بورين» ديه مشهور بر خاتون، ادبى بر جه مينده، نچه يوزلر اولان علما و فضلا حضورنده خيامنك مله لگينى اثبات ايچون اوزون نطق سويلادىكن عرب مطبوعاتنده اوقومشيدك.

(اخرى وار)

مقاله:

حکمت اسلامیه.

IX

دوستلر.

دوستلوق و آنك سببلرینی اونكان بختمزده بیان قیلدق. اكر دوستلرنك دوستلقلری فص قیلدقلری بر خیر اوچون اولسه، شول خیرینی وجودگه چقاررغه مشترکاً سعی قیلسلر، شول مقصدلرینه ایرشو لذتلری دائم اولدقچه دوستلوق همان آرتا بارر. اكر بالعکس دوستلوق بر مادی لذت اوچون اولسه اول دوستلوقه اصلاً ثبات یوقدر. لکن شول قدرسی وارکه: دوستلوق و دوستلرنك لزومنده هیچ بر شبهه یوق. خیریت اوچون اولسه دوستلر برنجی درجهده لازمدر.

آرسطو دییور: «انسان، بایلق هم شادلق وقتنده، اوشاندلق بیگرهك ده قایغو وبلا وقتنده دوستلرغه محتاجدر. چونکه: بلا و قایغو وقتنده قایقولرینی اورتاقلاشوب تسلیمه ایتمک اوچون و بایلق هم شادلق وقتنده شادلقنی اورتا- فلاشوب لذتلنمک اوچون دوستلر ضروردر». اویلاب باقکز! هیچ بر جهندن احتیاجلری اولمای هم مادی فائده بیل امید ایتمدیکلری حالده پادشاهلر بیل دوست انتخاب ایترلر. و دوستلر برلن لذت حاصل قیلورلر. ایشته اوشبو واقعهده دوستنك لزومینه دلیل اولا بلور. حکماء قدیمه دن «سقراط» دییور: «انسانلرنك ایك خطا بر عادتلری: بالالارینه پاد- شاهلر احوالینی و آنلر آراسنده اولغان قان توگونو اوقوتوق و اوگرتیکلریدر. شول آدملرنك، انسانلر آراسنده اولغان بخشیملرینی و آنلرنك دوستلوق و الفت برلن یاشا- مکلرینی، هم آنلر آراسنده اولغان ایزگولیکلرینی، بالالارینه سویلمک خاطرلرینه بیل کلماز. شونلقدن بالالاری، یاش وقتدن برتقچ طبیعتده اولوب اوسارلر هم الوغ اولغاچده انسانلر آراسنده محبت بتوبینه و قان توگلوینه سبب اولورلر.» «افلاطون» دییور: «دوستلوق بنم عندمده ایك

قیمتلی بر شیدرکه: فارون خزینهسی، شداد بایلقی دو- ستلوق غه نسبت ایله بر اوللق قدر قیمت یوقدر. چونکه: آقچه فانی بر نرسه اولوب، دوستلوق (خیریت اوچون اولسه) باقی بر خزینهدر. آقچینی اوزك حفظ ایدو تبوش اولدیغی حالده دوستلوق و دوستلر، آدمینی هر تورلی بلا و قایقولر دن حفظ ایدر. دنباده آنا آنا و یاقین فرنده شلر، نه قدر عزیز ایدیکنی البته بلورسز، اما دوستلر ایسه اوشبونلردن هم قدرلیدر. بنم عندمده دوست شول قدر عزیزدرکه: بر دوستمینی فارون خزینهسینه آلددرمام. ای افندی! یوز مك آلتونغه مالك اولغانچی بر دوستقه مالك اولمق آرتقراقدر.»

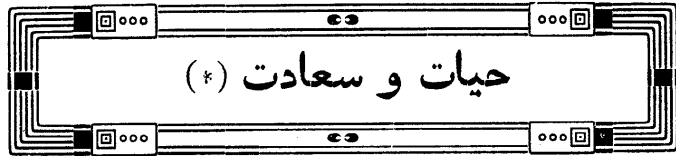
X

دوست نیندای اولسون؟

ای فرندهش! دوستلوق، محبت، دوستلرنك ضرور اولوی توغر یسندره بر قدر سو یلدم. لکن دوستلوقه نیندای آدم مصاحبت اولوب، قایوسی مصلحت اولمادیغنی بلورگه کیرهك. ایشته اوشبو توغر بده بر نیچه سؤال عرض ایتمز. دوست نیندای اولسون؟ دوستنك یغشیمینی نیچو ک بلورگه کیرهك؟ دوستنی تابارغه موفق اولدقده، آنك برلن نیندای معاملده اولورغه تبوش؟ اکرده اوشبونلرینی تمام تمامینه توشنماینچه دوست اختیار ایدلسه، بر آدمنك ششلی قوبینی سیمز دبه یالغشوب صاتوب آلدق کبی یغشی دوست دبه اویلاب بلمازدن ایك سفیل کشی گه طاب اولورسك! «اعینها نظرات منك صادقه * ان تحسب الشعم فین شعمه ورم.» اكر انساننك ظاهرینی باطنندن بلوب اولسه ایدی دوست صابلامق هیچ بر مشکل اولمازدی. لکن انسان شوندا ی بر مخلوقدرکه: ربأ و تصنع گه غایت ماهر اولد یغندن، ظاهرینه قاراب حکم چقارو ممکن اولماز. ممکن اولسه ده نفس امرگه مطابق اولوی شجهلی اولور. باشقه حیوانلرده، تصنع، ربأ کبی شیلر اولمادیغندن ظاهرینه باقوب چقارلمش حکم بتونلای خلاف اولماز. خاصهسی

دوستلر آراسندن چقار .

عدوك من صديقك مستفاد * فلا تستكثرن من الصحاب
فان الداء اكثر ما تراه * يكون من الطعام او الشراب
عبدالقيوم بهمانی . « جولیات » .

« خدمت و اشتغال »

طبیعت ، طوقتاوسز حرکت و فعالیتده در . شونك اوچون
اول بتون افرادن حرکت و اشتغال ایله تکلیفی ایده ،
شو تکلیفکه فارشی بارغاننی طونچوقدره و دوموکرده در .
بز بوگا دقت ایتمه لی .

کوب آدملر اش و خدمتنی بر عذاب و آناردن قوتلونی
مسعودیت دینب قاریلر . آلاچه دائمی تعطیل بولسه ، خدمت
و اشتغالگه فاراغانده کوب یاغشی بولاچق . بو ، چپگی
بولمغان زور یا کلاشدر . بونك یا کلاشغنی بلو اوچون برگنه
مرتبه یانمزدن آفغان حیاتقه کوز صالو ییته . آدم کیره گنچه
خدمت و اشتغالک بولماسه ، مادی یافندن نی قدرلی آور حالگه
توشکانلگی بو کورن کوز آلدمزده . بالقاولر اوچون خیر-
چیلکدن ، آنالرنندن فالغان مال بولاسه ، آنی بتروب آورده
خورلقغه توشودن باشقه بول یوق ایدیکی بیک معلوم
حاللردن در . آدمنك فضل و کمال طابوی و نیندیگنه بول بلهن
بولسه ده بیوک بر درجه گه ایریشوی اوزاق و ثباتلی خد-
متر گه مکافت اوله راقغه بیر یلدیکی ده بیک آچیق حقیقتلر-
دندر . لیکن بوغنه ده توگل . خدمت و اشتغال بر بر مطلبقه
ایریشو ، اشد ترقی اییدو ، فائده کورو ایچوننگنه توگل ،
بلکه نفس حیات لذاته حیات اوچونده ضروردر .
آنسز حیاتنك ته می بوغالا . طوزی ولنتی حس فیلمنی .
اش و خدمت بلهن ایسه ، عمر بیگل و راحت اوتنه ، حیاتندن
لنت و ذوق حس قیلنه ، جان و کوکل تیره ن بر طنچاق
و سلامتک طابادر . بوغاریده ده ذکر ایندیکنز « بخت »
نام نیمسه چه بر اثرده بو حقه شو سورلر بار : « اخلاص
ایله ن خدمت و اشتغال - بخت و حیات مسعوده نك چیشمه سی ،
بلکه عین سعادتدر . بلاردن باشقه حیاتده سعادت ازله و

(*) بانمی برنچی عددده .

بلنمادیکی اولن یا که دوانی استعمال فیلند یغنده آوروغه
یا که بتونلای موت که سبب اولدیغی کبی تجربه و دقتسز
انتخاب ایدلش دوست ده فائده سز بلکه ضررلی بر ذات
اولور . شول جهتل دوستلرنی انتخاب وقتنده کوب تجربه
و دقت قیلمایدر تا که ظاهر پرست و عبدالقفا اولغان
آدمنی دوست قیلوب هلاکت گه سبب اولماسون . چونکه :
بوندا ی آدم ظاهرده دوست و خیر خواه کورنور اما باطنه
ناچارلنی اچینه گیزلب فرصت بر وقتنی کوزه تر . فرصت
نابدیسه آچ برنچ کبی هجوم ایلوب هلاک ایدهر .

« سقراط » دییور : « اگر اوزگزگه دوست انتخاب
فیلمچی اولسه گز ! اوشبو روشده ترجمه حالنی اوگره نگر !
(ا) صبی وقتنده آنا انکاسی برلن معاملسی نیچک اولغان ؟
(ب) فرنده ش هم اییده شلری برلن نیندای معاملده اولغان ؟
(ج) الوغ اولغاچ آدملر و سندن مقدمگی دوستلری برلن
بی حالده اولغان ؟ (د) بر آدمدن ایرگولک کوردیکده ،
شکرنی ادا قیلغانمی ؟ ایشته اوشبو حاللرنی تمام صورتلر بلوب
هر قابوسنک اهل صلاح اولسه اول کشینی دوستلرغه انتخاب
قیلو یارار . دخی ده ایکنچی درجه ده اوشبونلرنی بلورگه
کرک (ه) دوست اولاچق کشینك راحت و لذت گه محبتی
نچک ؟ (و) فقط اوزینك فورصایینه غنه خدمت ایدوچی
دگلمی ؟ (ز) آلتون کمش گه محبتی نچک ، آلتون کور-
گاندنه عقلینی صافلی آلامی ؟ چونکه : لذت هم راحت محبتی
اولسه ، قایغو و بلا وقتنده یانگدن قاچار ، یاردم قیلورغه
سعی قیلماز .

آلتون کمش گه محبتی اولغان آدم مجنوندر . مثلا
بر آدم سنك ضررگه سعی قیلو توصیه سیله یا که سنك
سرلرکنی سوبلمک شرطیله دوستگه آلتون ویرسه ، دوستنك
اوصال ات کبی تشلاوندن نیچک امین اولورغه کیره ک ؟
اوشانداق دوستلرغه انتخاب قیلدقك آدم ، منصب ورئیسلك
عاشقی اولماسون ! چونکه : منصب گه محبت حقیقی بر
جنون اولدقندن ، دوستلر خاطرینی سافلماز ، بلکه آنلرغه
رئیسلك ایدرگه و آنلرغه مسلط اولورغه طریشور . اگر
دوستنی انتخاب ایلوب یغشی دوست گه توغری کیلساك
قولکدن یبارمزگه سعی ایله ! هم دوست لرکدن بعض وقت
عیب صادر اولسه ، و اخنه قیلنه ، عفو قیل ! تا که اوزگده
بر عیب اولدقده عفو قیلورغه سبب اولسون . دوستلرکنی
دشمانلق گه چقارمزه سعی قیل ، چونکه : آورونك کوبسی
طعام و شرابدن حاصل اولدقی کبی کوبره ک دشمنانلرده

دیدیگینه کوره، آدم هر نیچکه اوزینک کوکلنده بر محبت و بر علاقه آصرارغه تیوش. بونک عشق دیب تعبیر ایدیله طورغان عالی قسمی آدمنی فضل و کمالغه اوندی، طوپاسلق، پیسلکنی بتروب نزاکت بیره؛ کشی اوز معشوقهسی خاطر ی اوچون اوزن یاخشی طونارغه، ناچارلقدن صافلا- نورغه مجبور بولا. شولر ایله برابر بولر حیانتک ایك آور مینوتلر نده جوانچ بولا، فلیکنک کوکلنسر حاللرن اونوتدره، آلهه اومطلنوغه و آدمک حیوانیت و فاطیلغنی آرایتوب ملکوتیت و ملایمتن آرتدروغه سبب بولادر. بولار محبت نك قسم اولینه عائد بولوب، ایکنچی قسمی ايسه حیات مادی نقطه نظرندن زور فائدهسی بولورغه ممکن. شویلهکه، آدم اوز کوکلنده باشقه لرغه و عموماً بشرینکه محبت حس اینسه، آلا رغه یاخشی معامله قیلورغه، و یاردم بیررگه مجبوریت کوره. شونک نتیجهسی اوله ر ق ایکنچی آدملرده سینى سوبه، حرمت و اعتبار ایله معامله قیله، آور وقتکده یاردم قولى صوزه. بو نقطه دن فاراغانده آدملرنک بر برینه محبت ایتولری تعاون و تناصرغه یول آچا و شوکا داعی بولادر. شونک اوچونده آدملرنک حیات مسعودهسی حقنده فکر یورونگان حکیملر آدملرگه محبت ایله توصیه قیللر و کوکلنلرده محبت اورلغی طودراچق تعلیماتده بولالار. مثال اوچون بر نیچه متفکر نك بو حقه غی سوزلرن کیتیریک :

حسیاتنک مجموعی بر چه چک ايسه، محبت آنک بالیدر. - «ؤیقتور هوغو». هر نرسه محبت تأثیرى ایله طووادر. - «پرودوم». محبت هر نرسه نی و هر بر وافلقنی جیکه در. - «ؤیر ژیل» بال فورطی گل چه چکه لرینک ایك ماطورینه فونغان کیک، محبتده ایك صانی و ایك عالی بولغان روحلرده غنه بولادر. - «شیکسپیر» بر خاتوننک ایك قیمتلی ثروتی روحنده بولغان معبى در. - «استوبه». محبت بزگه کوب نرسه اوبره ته. - «پلوقارق». محبت شعرنک منبعیدر. محبت - سماویدن کیلگان بر علویتدر. «منهلی زاده». بیوک درجه گه ایرشکان نیندیگنه ایرنی طوتماکز، آنک یاننده شو بیوکلیگینه ترک و مؤثر بولغان سوبیکلی بر خاتونى بولور. - «شیللر».

اخلاق و اعتقاد

عالملردن بعضیلر: «اخلاق، فنون و مدنیتکه مقمدر یعنی اهمیتی آلددر. چونکه، فن و مدنیت بولغان بر بیرده

عبث. خدمت و اشتغال، بعض آدملر اوبلاغانچه، بر بلا توکل، بلکه اشسرلکنک طودره طورغان بلالرندن فوتلدر و چیدر. بونک آرقاسنده ذوق ولدت آرتا. روح و طبیعت نغایا. عالی مقصدلر اوچون کوچ و افتدار کوبایا. طبیعت قانونی بوینچه اش و خدمتده دوام ایتمک آدمک جسمانی و روحانی طازالغی، قوه و استعدادینک کیکابوی چیتندده بیک مفیدر».

آدمک بخت و مسعودیتنه خادم بولا طورغان اش و خدمت حقنده طولستوی جنابلری شو ایکی نرسه نی شرط قیله در: (۱) اوزکک طبیعتکه موافق بولغان، جانک و کوکلک سوبگان بر خدمتی انتخاب قیله ق. (۲) فقط عقلی، معنوی خدمتلرگه گنه بیرلیمچه، جسمانی اشتغالانده ده بولنمق و بوکا کوبره ک اورون بیرمک.

بعض بر عالملر بو ایکی شرط اوستینه، گل بر توری خدمتده گنه بولیمچه، بر نیچه توری خدمت بلهن شغلنمک قیدن آرتدرلر. چونکه، دائما برگنه توری بولسه، اول اش کشی نی طویدره، بیزار قیله در.

دخی شول جهننده خاطر دن چهار ماسقه توصیه قیللر: اش کونی، هر آطنه غه فقط آلطیغنه بولوب، چیدنچی ده مطلقا به بیرم و استراحت ایتمک همه هر کون بر مقدار استراحت اوچون وقت تعیین ایتمک. یوقسه، اوزلکسر اش آدمنی بالقدره، بیزدره هوس و غیرتن سونددر. حکیم «بوفون» نك شو سوزی ایله بوفصلنی تمام ایدم: «بخت و موفقیت، اوزینک طبیعی یولی بلهن بولغان اجتهاد و خدمت ایدوگه باغلیدر».

محبت - سومک.

محبت - فانی بولماس بر دولندر. روحنده محبتی بولغان بر فقیر الوغ بانکیرلرده نده بایرانددر. زماننک بیوک متفکرلرندن بری محبت حقنده شو یوغاریک غی سوزنی آیته.

محبت دیبلگاج بر قز ایله بر بکت آراسنده بولغان علاقه و تمایل خطور ایتلسه ده، واقعه اول بوکا منحصر توکل، بلکه ایکی قسمگه آیور بولا: (۱) بر ایر بلهن خاتون آراسنده غی علاقه (۲) آنا، آنا، فرداش و یاقنلرگه، ملنکه و عهوم انسانلرغه بولغان محبت. شریعت و حکمت طرفندن بونک هر ایکسی ممدوح بولوب، آدمک حیات مسعوده سینه تأثیر چیتندده هر ایکسی مهم سانالا. متفکرین نك

بىك كوبر. ايكنچى ياندىن ناراعانده، اخلاق حفظ صحت جھتىندى بىك مھمىر. اخلاق قوائىنە رعايە قىلمىغانلىقتىن بعضا شوندى اورولر طوواكه، كشى آلا آرئاسنده توكل بخت و مسعودىتنى كنه حتى نفس حىانتى دە چويادر. دىخى اخلاقنى قوائىنە رعايە قىلو آدمنىڭ جان، كوكل و وجدان طنچلغىنەدە زور ياردىمى باردىر، بولار حىيات مسعودە اوچون باش مؤثرلردىر. بو سويلەدىكلر مەز اخلاقنىڭ دىئادە مسعودىتنى حىياتقە سەبب بولو جھتىندى بولوب، آكئا مڭالفتنىڭ بوم جزادە بىرەچك نتيچەسى دە ايمانلى بىندەنىڭ خاطرندىن چغاراچقى حاللردىن توكلدىر.

حىياتدىن مقصد

مذاهب فلسفەدىن بعضىلار، افعال انسانىيەنىڭ اختيارى توكللىگىنى، آدم، حىيات بولندە اوزى تلەگان يانغە توكل، بىلكە محيط، مەيشت و يازەش سوق قىلغان جھتكە كنه بارغانلىغىنى و بناغ غلىبە حىياتدە مقصد ازله و عبث بىر اش ايكانلىگىنى دعوا قىلسەلردە جھهور فلاسفە و ادبان بوگا مڭالى اعتقاددەدر. قرآن كرېمنىڭ ظاهرىدە شول جھهور فكرن تصدىق ايدوب، بىندەلرنىڭ اوز اشلرنە مڭتار ايدىكلرن بناغ غلىبە حىياتدە مقصد و جھت ازله و مھمكىن و تىوش ايدىكىنى بيان قىلە و كندى طرفندىن بو حقه تعليمات بىرەدر.

بىر البتە قرآن كرېم تعليماتىن و جھهور فلاسفە فكرن اوزمە رھبىر ايدوب، افعال انسانىيەنىڭ اختيارىلغىنى اعتقاد ايدەمەز و شوگا بناغ سوز سويلەمەز.

كشىنىڭ حىياتى - كائىنات دىنگرېنە توشروب بىرەلگان بىر كىمەدر. بو كىمەنى تلەگان ياغىنە يوروتوچى باشلىغى شو آدمنىڭ فكر و اقتدارىدىر. يا كە عقل ايل عملىدىر. بو دىنگرېدە تورلى اورونلر بار: باطاقلار، ئەيلەنمەلر، مھلىك طاشلر و شولار ايلە برابر غايت راحت و مسعودىت بىرە طورغان اورونلردە باردىر.

حىيات انسانىيە كىمەسىنىڭ باشلىغى عقل و اقتدار جھتىنچە نى مرتبەدە بولسە، بو كىمەنىڭ نصىبى دە شوگا متناسب بولادىر. شول بوغارىدە ايتىلگان ياخشى و بامان اورونلرغە باروب چغو، هلاكت يا سعادت طابو شو كىمەنىڭ باشلىغىدىن كىلە. اول پولنى بلوب، افتلردىن كىمەنى صافلى آلسە، نھايت سعادتكە، بختكە باروب چغا، عكسى تقدىردە آلاردىن

مسعودىتنى بىر حىيات بولورغە مھمكىن؛ اما مدنيت و فن بولوبدە حسن اخلاق بولماسە، هېچ وھىچ بىر تورلى سعادت متصور توكلدىر» مضمونندە سوزلر سويلەمەش. بو سوزنىڭ حقلغىنە نارىخەدە و زمان حاضرەدە شاھدار كو بىر. اخلاقسزلىقنىڭ توكل آدماردىن مسعودىتنى كنه آلو، حتى آلاردىن بالكل حىانتى دە آلوب، زور-زور قوملرنى منقرض ايتدىكى نارىخە مئىت بىر نرسەدر. اخلاق مسئلىسى مناسىتى ايلە طولستوى جنابارى دىبەدر: «بىز - آدملىر اخلاق عامىنە اىڭ جانسز، اىڭ قورى و اىڭ اىچ پوشورغىچ بىر نرسە دىب فارارغە عادتلانگانمىز. كو بىز آندە هېچ بىر تورلى يا كالىق، روح و اھمىت يوق دىب ظن قىلەمىز. بو ظن و بو نظر بتونلاى واقعە خلافسز. واقعە خلاققە توكل، بىزنىڭ اوزمىزنىڭ عملى كىدبىشمەزدە قاپمە قارشى نقىضدر. بىز اخلاققە شول كوزىلەن ناراسەقە عملا آكئا بىك الوغ اھمىت بىرەلە: بىزنىڭ مدنى، علمى و ادبى اشلرمىزنىڭ مھمەسى دىبەلك شو حقائق اخلاقىنى بيان و تصدىق قىلونى اوزىنە باش مقصد ايدوب آلمان. مدنيت بشرىيەنىڭ بتون حرىكاتىدىن توب مقصدى - فقط اخلاق قوائىننى تىبىن و تىبىنگە عاىئدىر».

حىيات انسانىيە حقتە فكر ايتكان بىوك عالملىرنىڭ قاىوسىنىڭ اثرىنە مراجعت ايتسەكە، اخلاقنىڭ بخت و مسعودىت مسئلىسىدە بىك زور رول اوينى ايدىكىن بيان ايتدىكلرن كورەمىز. اوزمىزنىڭ نافرص مشاھدەمىزدە بىرگە بو حقتە كوب نرسە كورسەتە، اخلاقنىڭ سعادت بشرىيەگە خادىم ايدىكىن آچىق بىلدەدر.

فرض قىلىق: بىر باملى و بىك اشلىكى سوداگر بار. اوزى اشندە غايت ماھر و غيور، لىكن اخلاقى بوزوق: اچە، تورلى پارامازقلر قىلە، چىكسىز آلدى، وعدەسندە ثبات ايتمى و سائەره. مونە شو آدمنىڭ اشندى نى چغار؟ البتە هېچ بىر ياخشىلىق چقماز. طابقان اسراف ايدوب بىرر. اخلاقى بولمىغانلىقتىن انابتىن چويار. كشىلر آكئا اشانوب اش و مال بىرماسلر. آلىق بىر عالمى: علمى، اقتدارى بىك شەب؛ بو جھتىدىن افراننە اوستون. اما اوزى اخلاقسز، بوزوق. اوزن طوتا شرف و حىيىتىن صافلى آلمى.

مونە شو آدمنىڭ نى قدرى بولا و نىندى فضل و كمال اياسى بولوب كورونەدە نىندى گوزەل طورمەش كورە آلا؟ البتە بىرسى دە بولمى. مونىڭ مىثاللىرى كوز آلدەمىزدە

حيات - اللهغه هم بتون آدملرگه معبت دن عبارتدر .
«حضرت عيسى» .

شريعتمزناڭ بو حقهغى اوامر و وصاياسى همه مزه معلوم بولوب، قرآن و حديثه كشيگه ياردم ايدو و ايكنچى آدملرناڭ سعادتي ايچون اوزكنى قربان ايدو هر اورنك عموم منفعتن اوزكنىكندن آلدن كوروكه فات - فات بيوردىقى كوز آلدمزده در . بز اهل اسلام ايچون مقاصد حياتنن صوڭهيسنه سلوك ايتنك شرعاً فرض كيكدر . كم اڭغراشسه ، شوڭا ياردم قولى صوزو - بزه دينى بورچدر . بو ظاهرده اوزكنى بختسز ياصاو و سعادتنن آيروكبك كورونسده ، واقعه آلاى نوڭل ، اول بختسز ياصامى ، سعادتنن ده آيورمى ؛ بلكه دنياده بولا آلمان ايڭ عالى و ايڭ حقبى مسعودينكه آلوب باره در .

خاتمه

الوغ بر متفكر اوزينڭ اوغلينه يازغان صوڭقى مکتوبنده بخت، سعادت و حيات حقنده شو رهوشلى توصيه ايتن: «قوياش آستنده امتناع يوق . دنياده سين بيگه آلمان نرسه بولماس ، تيك سين قورقمه ، اوزيگه بيرلگان فوت و غيرتلرنى صرف ايدوب ، ايڭ الوغ اشلرگه ده جسارت و غيرت ايله فارشى بار ! آلغه اومطول ! بخت و مسعوديتنى فضل و كمالنى كوكن كيله يا كه اتفانى وجودگه چغار ديب كوتمه ! بويله اشلهسهڭ دنيانڭ ايڭ مهنونى سين بولورسڭ . آنڭ قاشنده دشمانلريده باش ايهرگه مجبور بولغان كنب مقدسدىن برى «طرش - طابارسڭ !» دى . بتون حكما شونى تكرر ايتن . بوڭا قولاقى سال . بخت يوق ديب زارلانوچيلر جمله سينه كرمه : اول - صافدر و نلقدر . طرش - طابارسڭ ! آدم - اوز سعادتينڭ و اوز يازميشينڭ فاعليدر . باشقه لرغه بيرگان قوت و اقتدارنى الله تعالى سيڭاده بيرگان . سين اوزكنى بوقغه توبه نلتمه ! هر ائده اللهڭ ياردمينه اشان ! بعضى اشلرده احتمال سينڭ اويلاغانڭ چقماس . اشكده موققيت طابولماس . لکن سين بوڭا فاراب ، اميدكنى اوزمه ، غيرت و جسارتكندن آيورلمه : هر ائنده بر حكمت بر مصلحت بولغان اللهڭ بوندى ايتلارنده بيك زور حكمتلر بولوى ، ظاهرده آورلى بولوب كورونگان نرسه نڭ حقيقتده بيك مهم و خير نتيجه طودروب قوبوى بيك احتمالدر . سين بخت و سعادت ازلهسهڭ ، مالدىن ، دوستلردن بيگه ك اوزيگه اشانوپچلىق و آرمى خدمت و اشتغال ايدوچيليكنى

محروم قالا . آدمده شولاي اوزينڭ حياتنده بر سعادتنلى نقطه نى كوزه توب كيتسه ، مقصدى ياخشيلقغه بولسه و شوڭا چالوشسه شول سعادته باروب ايريشه ؛ فضل و كمال طابا . بوقسه ، خورلقغه ، آورلقغه قالا . فقهسى بومسئله ده كشى اوز حياتى و اوز بختينڭ چوكچى ، فاعلى و مخترعسيدر . شونڭ اوچونده آدم اوزينڭ حياتنده بر مقصدنى تعقيب ايدهرگه ، شوڭا طرشورغه كبرهك .

بر مقصد كوزه نلمگان حيات - ايشهك حياتندن آيورماسزدر . مقاصد حياتنڭ افرادن صاناب چغو ممكن دگل ايسه ده ، آلارنى بيوك ايكي قسمگه آير و ممكن :
(۱) بتون ائده فقط اوز فائده سنغنه كوزه تمك . باشقه لرغه نلسه نى بولسه ده ، اوز بختى و اوز سعادتي ايچون طرشونى آلغه آلمق . بونى «ЭГОИЗМЪ» ديب آتيلر . «حب نفس» ديب ترجمه ايتسهك ، بر قدر يافنلاشقان بولورمز . دنيانڭ بتون توبه ن طبيعتلى آدملرى اوزلرن شول بولقه سورهلر و حياتده شول مقصدنى تعقيب ايدهلر .

(۲) كشى اوزينه عائد فائده و مسعوديتنن ايكنچى آدملرناڭ منافع و آلارنڭ سعادتنن آلدن كورمك ، آلار ايچون اوزكنى فرغانماق . بونى «Алтуризмъ» ديب ائيتهلر : «فداى نفس» يا كه «انكار الذات» تعبيرلرى شوڭا كيله نوشهدر . چن اخلاصلى خلق خادملرى ، عملرن عموم انسانيتنڭ يا خود خصوصى بر قوم نڭ ، بر صنفنڭ سعادتنى ايچون طرشوب اونكه روچيلر عمومأ شول صوڭقى مقصدلرنى تعقيب ايدوچيلردر . عمر ، حيات ، مال ، منصب و سائر نرسهلرنن ايكنچيلر ايچون قربان ايدولر عمومأ شول ايكنچى نوع مقصدنى آلغه آلودن كيلگان محسناندر . دينلر ، ايزگى جانلى و عالى طبيعتلى متفكر و فاضلر شول بولنى توصيه ايتهلر .

بو ايكيڭ فايوسى ياخشى يا كه فايوسى تيوشلى ؟ فايوسندن زور نتيجه طوبوب و فايوسى فضل و كمالغه ايريشده ؟ وجدان و انسانيت البته ايكنچيسن آلدن كوره ، و شوڭا توجه و شونى تعقيبكه اونديدر . حكمت و شريعته شول يافده . مثال ايچون بيوكلردن بر نيچه آدمڭ سوزن كيتريك :

حيات - ايكنچى آدملرگه ياخشىلىق فيلو و سماويتندن كيلگان ضيا و خيرنى طاراطودن عبارتدر . «كونفوتسى»
حيات - حقيقت و كمالت ايچون اوزكڭ بتون شخصياتكنى فدا قيلودن عبارتدر . «بودده»

همت و کۆكدە اوچارلق قوت بېرگان. بتون طبیعت دە بولغان نرسەلرنى جېڭەرك غېرت و استعداد ھبە قىلغان. سېن شونىڭ قىدرن بل! غېرت كۆزىڭنى زور آچ! اطرافىڭە قار! زمانىڭنىڭ الوغ ۋاضلارنىڭ تراجم احوالىنى و عموماً احوال بشرنىڭ اېسكى و ياڭما تارىخىنى ھر نرسەدن زىادە دقت و ملاحظە ايل كۆزدن كېچەر! بولار سېڭا علويت بېرر! آغە و كمالغە سوق ايدەر. طار و تېگىزىز حیات بولندە حقیقى رھبەر بولور...».

**

بو حققە بشرىنىڭ آغزىدىن موڭارچى چىغان و موندن صوڭ چىچاق سوزلارنىڭ ھەسسەدىن ايرىلماس درجەدە يوغارى بولغان « و ان لیس للانسان الاماسی » آيە كرىمەسن ذكر شرفى ايل شو رسالە چىگىنى تامام ایدەم.

علاؤالدین عرفانوف.

شعر

برە وگە!

شەرتىڭ بار بېت جھانندە ایدە شاولا قرتاماق
« اشكە كېلسە قورقا » اسمن ھر وقت آلد كغنه.
غېرتىڭدىن تىرى شېطان سېن آڭا بر تېب آياق
قار شو كېلگان بر ظالمگە باش ايوب قالد كغنه.

سېن اوز كچە شول تاتارنى قزغانوب ھېچ طوېمېسون
نېك آنىڭ صافى شىرتېنە بر زەر صالد كغنه.
ايزگى اشدە جان بېرونى بر تىنگە قوېمېسون
كوب قەرمان گورلەگانە سېن آياق چالد كغنه.

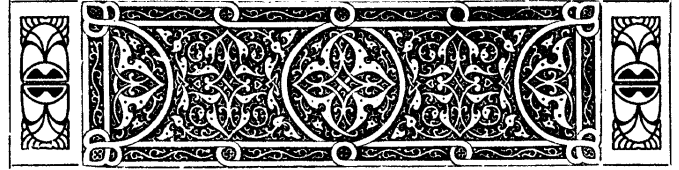
اوزگەلرنى: « باردە يالقاولر » دېوب سو كگان بولوب
بر طوناشدىن قور صاغىڭنى كودىروب ياند كغنه.
قزغانوب سېن دوستلر كىنى اسسى باش نو كگان بولوب
كور مگانە آر تىلرندىن اوچلى طاش آند كغنه.

شول بو زوقلق دنيا سىندىن گوبا سېن قاچقان بولوب
ايسكىلارنىڭ افيوندىن بر آرن قاپد كغنه.
باشقىلارنىڭ غېبى بولسە دنياغە آچقان بولوب
شامپانصقى شىرتىدىن تىدروب قافد كغنه.

عبدالله بېگى

يانىڭدىن آيورمە. بولار سېڭا دوستدە، مال دە، دولتدە و ھر نرسەدە تابدىرر. يالقاولر و نى طوغرى كېلسە شونى اشلەب يور وچىلر اېچون ھلاكت و خورلقدىن باشقە نرسە يوقلغىنى و بوندى آدمگە ھېچ بر وقت سعادت قوېباشى يوز كورسە تېمە چىگىنى اصلا خاطر كىدىن چىغارمە! طرش... طرش! جان بلەدە جىسم بلەدە طرش. لىكن طرشوڭ كېفى بولماسن، طبيعى و مجرب يولى بلەن بولسون! كىشىنىڭ فضل و كمالغە و بېوكلىككە ايرىشوندە طبيعى استعدادىڭ دخلى بارلغىنى انكار مېمكن بولماسەدە، بوندى ايكى زور رولنى آدمنىڭ اوز اجتهادى و اوزىنىڭ غېرت و خىدمتى اوينىدىر. عالمگە غېرت كۆزى ايلە قارا! نى بولسە، اول بولور دېب آغم صوغە سالونغان آغاچ كېك يازمش و عادت بوېنچە آغوب كېتە! بلكە باراچق يولنىڭنى اوزىڭ تىكەر ايلە تىيىن ايت. بتون مانىلارغە كۆكرەك بېروب كورەش! مېمكن قدرلى طبيعتكە ياقن باشارگە و آنىڭ قوانىنە موافقت قىلورغە طرش. آنىڭ نەمىتىدىن فائىدەلەنوب، جھالندىن لذت آلوغە اجتهاد ايت. جھال طبيعتدىن لذت آلو - طبع سلېم اېچون ايكى عالي جوانچلردىن، روحە علويت و صفوت بېرە طورغان نرسەلردىنر. اوز مىسلىككە نەصب قىلوب، ايكىچىلارنىڭ مذهب و حىسبانى تىقېردىن صافلان! خصوصاً دىنى مىسئەلەردە بېگرەك صاق بول! بولار سېن اويلاغان درجەدە عادى و بسىط نرسەلردىن توگىلدىر. بو حققە تىكە و اوزگە نى كېلىدى، شونى اچقىندىردىن بتون كوچىڭ ايلە طيىلا كور! يوقسە، خفت و جزافلىغە مېكوم ايدەرلر. عشقى و مېجتىدىن قاچمە! بولار سېنىڭ جوانچىڭ بولور. فضل و كمالگە اوندەر. حىسانىڭنى تىرىيە قىلور. شعر، موزىقە، ادبىيات و عموماً صنایع نازكە حیاتنىڭ مھم كەلاتىدىنر. بولار حیاتنىڭ نفاستىن لذت و ذوقن آرتدەر. روحنى تەالىگە سوق ایدە. آورو و توزومسىز مېنوتلردە روحانى عذابلرنى بووب طاشلىدىر.

واق و مادى بېزەكلەرگە كوب آلدانمە! يوغارىنى، ترقى و تەالىنى استە. فضل و كمالغە اومطول. « اول بزدن بولمى » دېب طورمە، بولمى توگل ھر كېدىن بولادر. زماننىڭ بېوك آدملىرى فضل و كمالنىڭ يوغارى باصقچىلرىنە قدر تەالى ايتكان ذاتلر، اول مرتبەنى اتفاقى طابمەدىلر. بلكە اوزاق اجتهاد و اخلاصلى خىدمت صوگىندەغە آڭا باروب ايرىشىدىلر. الله تەالى اوزىنىڭ بندەلرىنە طاونى كېسەرلك

عربچه مو توگلمو؟

۱۸ نچی عدد «شورا» ده سوز اوکھای ایله بز «فالا» سوزینک عربچه «قلعه» سوزندن آلونغانلغینی یازوب کیتکان ایدک. لکن ۲۰ نچی سان «شورا» ده بزینک اول سوزمزگه معتبر «ایدل» غزیتهسند یازغان بر انتقاد درج ایدلگانلگی سبیلی بز آکا ۲۲ نچی عدد «شورا» ده جواب ویرگان ایدک. بزینک اول جوابرغه فارشی تاغیده «ایدل» غزیتهسند یازغان بر بند ۲۴ نچی «شورا» ده درج ایدلگانلکدن بز آکا یاکاندن جواب ویررگه اوزمزی بورچلی طابوق.

بزینک ایله «ایدل» غزیتهسی آراسنده چن نزاعلی مسئله برگنه بولوب، اولده «قلعه» سوزی ترکچه «فالا» سوزندن بوزولغانو و یاخود بالعکس فالاسوزی عربچه «قلعه» دن آلونغانو؟ مسئلهسیدر. بز ترکچه «فالا» سوزی عربچه «قلعه» سوزندن آلوندیغنی دعوی ایتد. یکمز حالده، ایدل غزیتهسی آنک کیریسنچه «قلعه»، «فالا» دن آلونغان دیو دعوی اینه. لکن قوری دعوی دن نتیجه چیقماغانلغی سبیلی، بز ۲۲ نچی عدد «شورا» ده یازغان سوزلمزگه تاغیده علاوه اولارق بر نیچه سوز یازمقچی بولامز شوبله که:

بر سوزنک فایسی تلنکی ایدیکنی بیلمک اوچون اول سوز ایله آنک طامیرداشلرینی (مشتق و مشتق منه لرینی) تیکشروب فارارغه تپوشلیدر. مشتق ایله مشتق منه آراسنده بولغان لفظا هم معنا مناسبت هر وقت آنلرنک طامیرداش ایدیکلرینی آکلارغه ایدک قولای وسیله لر در. بز «قلعه» سوزینی قلع یقلع دن مصدر بولغان «قلع» سوزندن آلونغان دیو بیلدیکمزدن اصل مصدر بولغان قلع ایله آناردن یاریلوب آلونغان سوزلرنک معنایرینی تیکشروب فارارغه تپوشلیر مز. قلع نك چن معناسی بر نرسنه نی طامیرندن صورت چیقارمق، دینندن فوبتاروب آلهق، آیروب طاشلامق، ایکنچی اورنغه آوماشدیرمق در. شوشی قلع دن یاصالغان نه چافلی فعل هم اسملر وار ایسه هر برسینک معناسنده آرمو کوبهو مصدر اصلی نك معناسی

موجود در. مجرد بولغان قلع فعلنده چیقارمق، فوبتاروق معنایر بولغانقه اوخشاشلی مزید بولغان قلع افتلاح قلع انقلع فعللرنده هم شول معنایر باردر. اوشنداق «قلع» دن آلونغان اسملرنک هم هر برسند. مصدر اصلی نك معناسی موجوددر. مثلا فعلة وزنده کیلگان «قلعة» سوزی عرب تلنده بر نرسند یاریلوب آلونغان کیساک معناسنده استعمال ایدیلدر. عربلر هنده قلعة منه دیلر. معناسی: بو مونک کیساکگی یعنی آناردن آیرلغان دیمکدر. فعلة وزنده کیلگان قلعة سوزی هم آیروم اولارق طاغدن آیرلوب طورغان و شونک ایله برابر یوغار بسینه منوی آغیر بولغان طورطاش ایله، دوهلردن آیروم اولارق کوربینگان بیوک دوه که اطلاق ایدیلدر. بو سوزلرده ده مصدر اصلی بولغان قلع نك معناسی ملاحظه ایدلگان. عربلر ایبارکه آنلانورغه اوستاغی یوق کشی که هوقلع قلع قلعة قلاع دیلر. اول سوزلرندن ایباردن آیرلوچی معناسینی اراده ایتلر. حضرت جابرک رسول الله غه «انی رجل قلع فادع الله لی» دیگان سوزندن مرادی هم مین ایبار اوستونده طوره آلیم دیمکدر. عربلرنک «منزلنا منزل قلعة» «الدنیا دار قلعة» دیگان سوزلرندن مرادلریده «بزینک اورنهر آیرلاچق اورون»، «دنیا آیرلاچق یورت» دیمکدر. بئس المال القلعة، لا یدخل الجنة قلاع حدیثلرنده ذکر ایدلگان قلعة ایله قلاع سوزلرنده هم مراد ایدلگان معنی بز ذکر ایتکان معنایر در. فعلة فعلة فعلة فعلة وزنلرنده کیلگان (قلع دن آلنوچی) اسملرنک هر برسند قلع معناسی ملحوظ بولغان کبک فعله وزنده بولغان قلعه سوزنده هم شول معنی ملحوظدر. چونکه قلعة خرما دینندن فوبتارلغان چبق خرما دن فوبتارلغان آغاچ، اورکاچدن کیسولگان پارچه، طاغ باشنه یاصالغان قورغان معنایرک استعمال ایدلگانلکدن بو معنایرک هر برسند مصدر اصلی نك معناسی موجوددر. عرب تلنده قلعه که قلعة دیمکه واردر. فیروز آبادی هم و یحرک یعنی قلعه دیوبده آیتولنده در دیدر. بونلردن باشقه قلاع قلاعة قلاعة کبک سوزلرنک هر برسند مصدر اصلی بولغان قلع نك معناسی ملاحظه ایدلگان.

ایندی فعلة فعلة فعلة وزنلرنده بولغان بیک کوب اسملر نی لفظ معنایرلرنده قلع سوزی ایله مناسبتاری بولغانلغی اوچون عربچه قلع دن آلونغان دیو بیلدیکمز حالده، نیچوک ایتوب فعله وزنده بولغان قلعه سوزینی لفظده هم معناده قلع ایله مناسبتی اولدیغی حالده «یوق

بولورغه ممکن . لکن اول سوزلر ایله سویلاوچی خلقلر آراسنده نسب (Этнография) جهتندن هیچ بر مناسبت بولمادیغی وشونڭ ایله برابر اول سوزلرنڭ معناری بام باشقه بولدقلری حالده آنلرنی برسی ایكونچیسندن آلونغاندر ویاخود مشترکدر (چن معناسی ایله) دیوب اویلارغه هیچ ممکن توگل . مثلا السنه آریانه دن بولغان سانسکریت تلمده کوچکنه جزاً معناسنده بولغان کالا kalā سوزی ایله ، وقت معناسنده بولغان kâla سوزلری بار . بولرنی ترکچه کالا سوزندن ویاخود ترکچه کالا سوزی سانسکریت چەدن آلونغاندر دیوب اویلارغه هیچ یول یوق . اما بر سوز السنه سامیه دن بر تلمه (مثلا عربچه ده) بر معناده استعمال ایداریکی حالده ، شولوق سوز السنه تورانیه دن بر تلمه (مثلا ترکچه ده) شولوق معناده استعمال ایدلسه اول سوز لرنڭ برسی ایكونچیسندن آلونغاندر دیو اویلارغه بیک کیک یول بار . خصوصیه مذکور تللردن برسی ایكونچیسنی چینگان بولسه وشونڭ ایله برابر جیکوچی تلمه نیگی سوزنڭ بتون اصللری بیلنوب طورسه ، اول سوزلرنڭ چیکولکان تلمه بولغانینی جیکوچیدن آلونغاندر دیو حکم ایدیلدر . عرب تلمینڭ ترک تلمینی چیککانلکنده هیچ شمه یوق . «ایدل» ده یازوچی محترم افندی اوزینڭ بندینه بر فات کوز صالحه ، ویاخود بو سوزگه اوشانماغان کشی اوزینڭ برر ساعت کنه مقدم یازغان سوزلرینی توپجیلاب اوقوب فاراسه ، بزنگ بو سوزلرمزنی ایرکلی ایرکسز تصدیق ایدر . «قالا» سوزی عرب مدینتی ایرشکان اورونلرده غنه بولوب اول ایرشه گان صاف ترکلرده یوقدر . اگرده اول سوز چن ترکچه بولسه ایدی عرب مدینتی کرمه گان ترکلرده بیگره ک قوتلی استعمال ایدلگان بولور ایدی . حالبوکه روسلر سیبیربانی آلمازدن اول سیبیرباده نه چاقلی شهر چکلر وار ایسه هر برسی «طورا» دیوب آتالغانلر . چن ترکچه ده قلعه معناسنده بولغان فورغان سوزی ایله آتالوچیلری ده بولغان . اما «قالا» سوزی ایله آتالغان هیچ بر شهر هم قاعه یوق . آقادیبق فیشر «قاله یقلرده شهرنی «طورا» دیوب آتیلر ، لکن آنلر اول سوزنی تاتارلردن آتالغانلر در . دیوب اویلیمن» دیدر .

طوغروسی بیک کوب بورونقی تاریخلردن آکلاومه بناءً عرب مدینتی کرمه گان صافی شمال ترکلرنده «قالا» سوزی بولماینجه ، قالا اورنینه «طورا» سوزی استعمال ایدلگان . کریپوست معناسنده «فورغان» سوزیه استعمال

بو قلعه دن آلونماغان . بو تاتارچه «قالا» دیگان سوزدن آلونغان» دیوب دعوی ایتمک کیرک ؟ نیچوک ایدوب اوزینک مصدری ایله شولچاقلی مادی و معنوی نق اپیلر ایله باغلانغان سوزنی غصب لارغه کیرک ؟

بو سوزلرمزنگ اوستاوینه تاغیده عرب عالمرینڭ معرب اسملرنی بیلور اوچون وضع ایتکان قاعده لرینی ذکر ایتوب کیتسه ک شاید فائده سی بولور . علماً عرب برسوزنڭ یات تلمدن آلونغانلغی (معرب ایکانلگی) شوشی قاعده لر ایله معلوم بولور دیگانلر : ۱ نچی - لغت عالمر - یزنگ اول سوزنی معرب دیولری ایله ، (جاموس ، مجوس ، اجام کیلر) ، ۲ نچی - خماسی هم رباعی بولغان اسملرده حروف الذالقه آتالغان آلتی حرفنڭ (هر بنغل حرفلرنڭ) برسی بولونماوی ایله ، ۳ نچی - اول اسمنڭ عربی اسملرنڭ وزنلردن چیغوی ایله ، (اسرافیل بنیامین ، ابراهیم کیلر) . ۴ نچی - عرب سوزنده جیولمی طورغان حرفلرنڭ مثلا صاد ایله جیم نڭ بر کلمه ده جیولولری ایله ، (صوبج ، صاروج ، صرمجان ، صولجان ، صمجة ، صنجة کیلر) همده کاف ایله جیمنڭ جیولولری ایله ، (سکر جة ، کنج ، کوسج ، کسبج ، کستیج ، کندوج کیلر) . ۵ نچی - قاف ایله جیم یاناشا کیولولری ایله ، (جق فچ کیلر) .

ایندی قلعه سوزینی بزم قولمده غی لغت کتابلرنڭ هیچ برسی معرب دیما گانلر . قلعه سوزی کلمات عرب وزنندن هم چیقباغان . بلکه کورینوب طورا طورغان اعضالر (جوارح حسیه) ایله ایشله نوب برکله دلالت ایته طورغان مصدرره لر کلا فعله وزننده درلر .

آکلاندرکه : قاعه سوزی عربنڭ چن اوز سوزیدر . آنی «قالا» سوزندن آلونغان دیو علماً لغت نڭ چنلاب ایمان کیتورگان قاعده لرینه بیک اولوغ مخالفتدر . طوغروسی قلعه سوزینڭ عربچه بولوب ، ترکچه قالا سوز - ندن آلونماوندن توزان چاقلی اولسون شبهه یوقدر . ایندی قالدی «قالا» نڭ ترکچه مو یاخود عربچه قلعه سوزندن آلونغانو ایکانلکینی بیان ایدرگه . بزنگ بیلومزچه «قالا» قلعه دن آلونغان بولورغه تیوش . چونکه بزنگ ایله عربلر آراسنده مشترک بولغان سوز یوق . زیرا ترکر افوام تورانیه دن بولوب ، عربلر افوام سامیه دن بولدقلری سببلی بو ایکی قوم آراسنده هیچ بر مناسبت یوقدر . مشترک صمان استعمال ایدلگان سوزلر بار ایسه ده ، لکن بارسینڭ اصلی عربچه در . تورلی تلمه مشترک بولغان سوزلر

عائله و طورمش .

«شورا» نڭ اوتكان سنه ۲۲ نومره سنده ساۋينقالي محبوب جمال آقچورينا خانمنڭ «آتالار هم بالالار» سرلوحه سيله شايان دقت و ملاحظه اولان بر مقاله سى كورندى .
عائله و طورمش مسئله لر مزگه كوب تعلقى وبو خصوصلرده كوب نجر به ايهلرى بولغان خانلار مزنگ مطبوعات مليه لر مز صحيفه لر نده بويله فكر و مقاله لر بولندرا طورمقلى البته مطلوب بدر . محبوب جمال خانم ، مقاله سنده آتالار ايله بالالار آراسنده كوب پيدا بولمق اولغان نزاعلر حقتده بحث ايتوب ، حقسرلنڭ بايتاقن آتالار باغنده ايدىكن كورسه تهر . خانم افندينڭ فكرى چنلاب اويلانغانه توغرى بولورغه اوخشىدر .
آتالار باغندهغى حقسرلق و خطالقلار ، آتالوق و طيفه لرن بامه گانلىكن ، عائله ، طورمش و ياشاۋ كيبلىرگه چن معنالى ايله توشنه گانلىكن هم آنلرنى توشونور ايچون عقل و فكرلر مز باخشى تربيه كورمه گانلىكن اولسه كيره كدر .
هر نرسه نڭ ناچار و پاراقسز بولووى البته توب و نيگزينده كيمچيلىكلر بولغانقده كوره در . عائله و طورمشلر مزنگ نيگزى ايسه ازدواج يعنى اويله نو ايدىكى معلومه زدر . بز مسلمانلرنڭ ازدواج مسئله لرى كوب اورنلرده رته لوب يونگه سالنماغان . خلق مزنگ كوب قسقى ازدواجنى فقط بر شهوانى اندلر ايچونگنه ديب توشونه لر . آندهغى باشقه حكمت و فلسفه لردن تيك كوز بومو بقنه اوزالر . شول سببدين عائله و طورمشلر مزده تورلى قيبلىق و مشكللىكلرگه دوچار بولوب باشلرى قاتوب آپتراپ يورگان مسلمان فرداشلر مزنگ حد و حسابى يوقدر . نيندى يارىسى غنه و ملت مزگه فائده لرى اميدلى كورنگان كشيلىر مزنگ كوب اورنده يانلر ندهغى خاتونلرى ، ادب و تربيه لردن يارىسى اوغنه خبر سز ، ايرلك ، خاتونلق و عهرگه بولداشلق مسئله لرن ايكى ياتوب بر اويلامى وشول اوزينڭ اولىكى مجوسيت عادتلر ندين اولسه ده آيرلورغه رضا توكل هم توغرىسنغنه ايتكانده هيچ بر نيگه ده يارامى طورغان بر جان خفالر يغه بولوب چفالر .
دخنده اوشبولرنگ كيريسنجه نادان ، احمق ، كيرى ، فاسق هم هيچ بر ياقدن انسانلقه لائق بولماغان نرسه لر نڭ يانلر ندهغى خاتون و زوجه لرى تربيه و نزاكت ، حسن

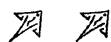
بولغان . اما عرب مدنيتى نڭ ايڭ قوتلى دولقونلرى آستنده قالغان جنوب تركلرنده ايسه قالا سوزى بولماينچه آنلرده طوب طوغرى قلعه سوزى بوزولماينچه استعمال ايدلگان . اوقيانوس صاحى هم قلعهنى ترجمه ايتكانده طوب طوغرى ترجمه ايدوب «حالا لسانمزده دخى قلعه دينور» ديدر .

۲ عصر چاماسى مقدم و فات بولغان ترك عالمر ندين لهجه اللغات صاحى محمد اسعد افندي ده «قلعه» سوزينى «قلعه» ايله ترجمه ايدوب «مشهور عربيدر» ديدر . جنوب ايله شمال آراسنده قالغان تركلر ايسه «قلعه» نى بوزوبرق «قالا» صورتنده استعمال ايتكانلر . آنلر عربلرگه بيك ياقين بولمادقلرى سببلى ، عرب سوزلرينى جنوب تركلرى چافلى قبول ايتمسه لرده ، لىكن شمال تركلر ينه نسبه شاقى غنه نل هم عادتلر نده اوزگارگانلر . بورونقى سيبيريا تركلرى اسلامنى چنلاب ۱۶ نچى عصرنڭ آخرى بارتيسنڭ غنه قبول ايدرگه باشلادقلرى سببلى آنلرده ترك تلى صاف بولوب ، بايتاق نرسه لر تركچه آتالوب يورتلىگانلر . بلغار هم جنوب تركلرى اسلامنى بيك كوبدن قبول ايتكلرى سببلى آنلرنڭ تللرنده عرب سوزلرى بيك كيك اورون آلغانلر .

«ايدل» غزبنه سنده ذكر ايدلگان مشتقاتلرنڭ «قالا» ايله مناسبللىرى بيك كيلوشسز و شونڭ ايله برابر بورونقى تركچه ده استعماللرى بولونمديغندن بز اول سوزلرگه اعتماد ايله آلهميز . بورونقى تركچه ده قلعغه (Крепость) اورغان ، «صينجه» دينلوب ، خندقغه «اوركاريم» چافار ، اور دينولگان . اما قالا ديگان سوز يوق . بز آنى طابا آلماق . ترك تليينڭ باى بولووينى تلاگان بز «محب ترك» لر ممكن قدر بورونقى اثرلرنى تيكشروب آنى صاف ترك مالى بولغان حلال سوزلر ايله بايتورغه اجتهاد ايدرگه تيوشليرمز . يوخسه كشى مالينه خواجه بولوب ، طرشى آسات غنه «مونه بو بزنىكى» ديو ايله گنه تلمز باى بولماز . هر ملت نڭ تلى بورونقى اثرلرى ، آثار عتيقه سى پخته لب تيكشورلگكچ كنه بايلىق حاصل ايتكان بزده شوگا اجتهاد ايتملى يز . ياوروپا خلقلرى تللرين بايتوده قايسى يول برلن بارغان بولسه لر ، بز هم شول يول ايله بارورغه تيوشلى لرمز . هادى آتلاسى .

عبرتلى سوزلر :

مال بيغوب فالدرودن ، بىشى اسم تاراتوب فالدرمق بىخشيرافدر .

دنیا ایچرو سنده دنیالر .

III.

بو اینفوزوریه یا که آمیبلردن باشقه ده هر تورلی میقروبلر اولوب، بعضسی آدم و حیوانلرنک تهننده، بعضسی صولارده، بعضسی ئوسملکلرده یاشیلر . آلارنک بنی آدم گه بیک کیره کلی و فائده لیلری بولغان کبی غایت ضررلی و آغولیلری ده بار . بو میقروبلر - «واقئر دنیاسی» افرادی غایت کچکنه بولسه ده، بیوک بر «عالم» در . آلا شول قدر قوتلی که، بیوک افرادلی عالمنک فولرندن کیلمگان کوب اشلرنی اشلی، آلا مدافعه ایته آلمانلی ئوزگار - شلر گه سبب بولا آلار . آلا بیوک افرادلی عالمنک فولرندن بیک تیز هلاک و خراب ایته آلار . بیوک قوتلی انسانلر، آلارنک قوتینه فارشی چداب طور آلهی . آلا الوغ «عالم» ده بیوک معمورینلر گه سبب بولا آلمان کبی، دهشتلی تخریبات و هلاکدرلر گه ده سبب بولا آلار : نرسه لرنی چریتو، صاصیتو کبی اشلرنی ؛ فامر و سوت کبی نرسه لرنی آچیتو خد، تلرینی، شول میقروبلر اشلی . طعامغه آچتی (قور - چوپره) سالغان کشی، بلسونکه، شول خد متنی اشله تر ایچون، اول آنا رغه میقروب صالدی ... کشیلرنک جمالن کیتیره طورغان چه چک آورووی، یلنده نیچه مکلر و میلیونلر چه انسانلرنک هلاکنه سبب بولغان وبا (холера) : مهلك و مدهش چاخوتقه، ديفتیریت، سیفیلیس و باشقه آورولار، شول واقئر دنیاسی نك، زورلر دنیاسینه ایتنکان محاربه و تأثیراتلرندن باشقه بر نرسه ده توکلدر .

بولارنک بعضیلرینه فارشی، انسانلرنک حکیملری چارا طابقان کبی بولسه لرده کوبسینه فارشی چغوب صوغشو، مدافعه ایتودن تلی بولسه انسانلر عاجزلردر .
(فائده لی و ضررلی میقروبلر حقن کبله چکن یازارمن)

IV.

بز بو بیررگه چیکلی برور پروتوپلازمه حقنده غنه معلومات آلدق . بر اینفوزوریه یا که آمیبینک، معیشتن گنه کوردک . ایندی بز آلارنک بررگه جیبیلشوب طورغانلرن -

خلق، شفقت، ناموس و عفت کبی انسانیتنک یاخشیغه باسقیلرینه قویارلق خانملر و چن اسلام خاتونلری ایدیکی آکلانادر .

منه اوشبونک کبی کفوسزلکلر گه و بولسزلقلر گه دقت اینمه گان، الله بختلرن بیرسون، دیب بیک تیزگنه اش بتررگه آشغوچی آنا آنالر اوستلرنده عیب و مستولیت بیک زوردر . آنلر بو کبی آکلما و چیلقلری ایله ملتیزنک تامرینه بیک قاطی بالنا چابوچیلر بولوب تابولالر . شول ازدواج وقتلرنده ایر ایله خاتون آراسنده غی حاللر گه هیچ بر دقت و التفاتده بولمالوری سببندن عائله و طوروشنک قزیغی کیته، بالالرنک تربیه لرینه ده اجتهاد ایتملی، آیلر، کونلر ویلر شول کوبنچه اوته اوته بایاغی قزقسز عائله نك بالالری ده ایرلی خاتونلی حتی آنا و آناده بولوب فالغانلری کورندهر . منه تمام خبرسز و حاضرلکسز روشده نیگز ایتملگان بو عائله لرنک تورلی قینلق و جدولکلر گه توشوب بتورلی بیک یاقیندر . البته بو حاللر شول کیله چکنی اویلاماغانلق و اوزمگنه بلهم دیب نیک یاتونک بملر بدر .

خلاصه : حاللرمز نك ناچار لغن توشونوب و کیله چکنه گی کونلرمز نك راحت و چیه ر اوتون تله سه ک، ازدواج خصوصلرمز ده هیچ غافلک و یکنکلک ایله اش بتررگه هیچ یارامیدر . مطبوعاتمز صحیفه لر نده بو خصوصه تورلی فکرلر کورنه طوررغه هم اول حقلرده یازلغان اثرلر همان مطالعه کوزلر ندن اونکارله باررغه توشولنی اولسه کیره کدر .

بزنک ایچلرمز ده بعض بر بیچاره لرمز دخی باردر که : ازدواج خصوصلرنده نی قدر دقت و اجتهادلر اینسه ده مقصود لرینه موافق اشنی بولدر آلمیلر . بو کبی بیچاره لرنک حاللری تورلی طالعسزلق و قارا کونلر گه دوچار بولولری سببلی هیچ بر یاقندن امکان یولی کورنمه گانگه کورندهر . بونلرنی استئنا ایتوب، امکان یوللری بولا طور و بده آنلر ایله بارماغانلر حقنده بز بو مقاله مزنی یازدق . شول عائله طورمشلری حقنده نی قدر اویلاسه لرده، اویلاغانلرنچه بولوب چقماغان بیچاره لر حقنده دخی یازسه ق کیره ک .

یارالله مرادی . «غورینی» .

قطعه .

اجرای حق ایچون کچار آدم حکومته
حقن زیاده حکمنی اجرایه سعی ایدر .

شول حجيره لر دن مركب در . حجيره سى آز بولسه - به له كهى ، نى چىكلى كوب بولسه شول حدلى زور ئوسملىك بولا . زور آغاچنىڭ حجيره لرى ، حسابنه چغا آلمازلىق كوب ، كچكنه ئوسملىكنىڭ حجيره لرى آز بولا .

ئوسملىكنىڭ اورلىقى ، تامرى ، بوطنى ، يافراغى هم بېشى مەسئەت شول حجيره لر دن مركب . بوغداي نىڭ يىردىن باش كوتەروب چىققان كچكنه بېه گى دە شول حجيره لردىن بولغان . اگر حجيره لر بولماسە ، دنيادە ئوسملىك دېگان نرسە بولماس ايدى . چونكە جىزەدىن باشقە كل نىڭ بولووى مەمكىن توگىل .

۷.

اجتهادلى عالمر ، انساننىڭ اعضاسىنىڭ ھەر جىزەن مېقروسقوب آرقلى قاراب تىفتىش ايتىكچ ، آنىڭ دە شوندى كچكنه حجيره لر دن مركب ايكان كشف ايتىكانلر . كشىنىڭ ايتى ، سويەگى ، مېيى ، طرناغى ھتى چەچلىرى دە مېقروسقوب ساپەسندە ، يوقارودە سويەلە دېكەز كى طىشدىن يارى بلەن ئورتلىگان ، اچندە كچكنە تىشى بولغان جانلى پرتوپلازمەدىن عبارت ، واقىغە حجيره چىكلردىن مركب ايكانى بلىنگان . دنيادە ھىچ بىر ئوسملىك ھىچ بىر حيوان يوق كە ، حجيره لر دن باشقە بىر نرسەدىن مركب بولسۇن .

بارى ايكى اوچ حجيره دىنگە بولغان ئولەن ياكە حيوانلر بولغان كى مېلېون ومېلېاردلر ابلە واندىن آرتىق سانلر ابلە حسابلانورلىق كوب حجيره لر دن مركب بولغان آغاچ وحيوانلر دە يىتەرلىك در .

بو حجيره لر ئوزلرى دە غايەت كچكنە حجيره چىكلردىن مركب بولووى ، آلارنىڭ دە ئوزلرىنە كورە مېقروب سانلر لغان واق قورطلرى بولووى فرض ايتىلدىگىدىن ، دنيا اچىروسندە دنيا لار بولوونە ، عالم طىبەتنىڭ الوغلىقىنە وكىڭ لىكىنە اشانماسلىق توگىلر . . .

حجيره لر يالغز ئوزلرىگىنە بولغان چاقىدە يومرى قووق شىكلندە بولالار ايدى . ايندى آلار بىرگە قوشىلغاچ بىر بىرسون قىشىبوت بىندىكارندىن اولىگى صورتلرن بوغالتوب ، بعضى اوزايا ، بعضى دورنىكل - بولدى كى - بالنىڭ گەرەزى كى بولوب بىتلر . آلارنىڭ آرالىرى ، مېقروسقوب آرقلى ، بلىنسە دە بىر بىزدىن آىروب آلالماسلىق بولوب يە بىشكان بولالر . حجيره يالغز ئوزىگىنە - اينفوزورىيە ياكە باقتەرىيە اسمندە - بولغان چاغىدە بىز آنىڭ نىچىك آرتلانورون وكوبە -

بىرگە قوشىلوب مەبىشت ايتولرن بىيان ايتىمىچى بولوب ، توب مقصدىز بولغان حجيرات بىئىتە كورەمىز : پرتوپلازمەلر بىر بىرىنە قوشىلغاچ اولىگى اينفوزورىيە ، آمىب ، باقتەرىيە ، مېقروب كى اسملرن بوغالتوب ، ھەر بىرى « حجيره » (شاقماق - Клетка) ، بارسى بىردىن « حجيرات » اسمى بلەن آتالالر .

بولارنى ياخشىلاپ آكلار اىچون بىز ايك اول بر آفلىسون ائىق : اگر دە بىز آفلىسوننىڭ قابىغىن آفرىغە صوبوب آلساق ، آنىڭ طاغىن بىر فات يارى بلەن قاپلا - نغان كوررمىز . اگر دە بىز آنى دە آفرىغە صوبوب آلساق ، آفلىسوننىڭ ايتى ، بىر بىرىنە اوخشاشلى واقىغە شاقماقلردىن مركب بولغان كوررمىز . مونە بو شاقماقلرنىڭ ھەر بىرسى ، بىزنىڭ يوقارودە سويەلە دېكەز « حجيره » لر اولوب ، طىشدىن يارى بلەن ئورتلىگان جانلى پرتوپلازمەلر در . طاش بنا ، بىر بىرىنە اوخشاشغان شاقماقلى كىرپچلردىن مركب بولغان كى ، بو آفلىسون دە شول حجيره لر دن مركبدر . لىكن آفلىسوننىڭ حجيره سى ، بىزنىڭ عادى كوزمىز بلەن كور - يىنورلك - زوردر .

دى بىشكان قاربوزنىڭ كىملىگان بىر نلېمىن آلوب اعتبارلابراق قاراساق - عادى كوز بلە نوكل - آنىڭ سەيلەن ياكە بالىق اولدىغى كى كچكنە قووق - حجيره لر دن مركب بولغانى كوريلور . آنىڭ دە حجيره لرى بىر يارى بلەن پرتوپلازمەدىن عبارتدر .

دى بىر يەش بەرەنگى نى نچكە گنە تلوب آلوب زورايتا طورغان پىبالا - Увеличительное стекло آرقلى قاراساق آنىڭ دە واق واق قووق حجيره لر دن مركب بولغانى كوريلور .

عالمر ھەر بىر ئولەن - كاپستە ، قىار ، شالقان وباشقە - لرنى ھتى آغاچلرنىڭ ھەر بىر كىسەكلرن دە مېقروسقوب آرقلى تىكشروب قاراغاچ ، آلارنىڭ ھمان نىگى لركى حجيره لردىن مركب ايكان كورگانلر .

ھەر بىر ئوسملىك نلەسە زور نلەسە كچكنە بولسۇن ھماندە شول حجيره لر دن بولغان ؛ گوبا طاش بنا ، واق كىرپچلردىن سالنغان كى .

دنيادە فرق - ايللى ساژىندىن آرتىق اوزونلىق دە ، ئەپلەنەسى ۱۵ ساژىن قدر قالىق دە بولغان آغاچلر دە ، عادى كوز بلەن كورنمىلىك كچكنە ئولەنلر دە (بىر طامچى صودە مېلېونلر ابلە سانالورلىق كوب بولغان باقتەرىيەلر) ،

يوون بليگان ايدك . ايندى آلارنڭ قوشيلوب ياشاگا . نلرى ده ، البته ، آشامى اچمى ، صولامى طوراً آلەيلر . يوقسه آلار ئولوب بتەرلر ده آلارنڭ پادشاهلىقى - جەھىتى بولغان آغاچ قورر وچور ايدى . آلار آزفلا نماسە ئولەنەر ئوسەس آغاچلەر هيچدە ياشاماز ايدى .

بز آيتەمز : « آغاچ هر وقت طامرى آرقلى بيردن صو هم باشقە كيرەكلى مادەلرنى صوروب طوراً . » ديوب . اصلدە انى آغاچ ئوزى صورمى ، آنڭ حجيره لرى صوراً . ئولەن ئوسە ، لىكن اول طوب طوغرى ئوزى ئوسمى بلىكە آنڭ حجيره لرى آزفلا نوب زورايە ، آرطا و كوبە بەدر . مونڭ مثالى بر اول ياكە فاللا شىكللى : اكرده اول ياكە فالادە بالالار طووب كوشيلر كوبەيسە ، يورطلار آرطا بارسە ، بز : « اول زورايە ، فاللا ئوسە . . » ديمز ؛ بۇدە شونڭ شكللى : ئوسەلىكڭ حجيره لرى ئوسە كوبە بەدە بز : « ئولەن - آغاچ ئوسە . » ديمز .

بر حيواننڭ حجيره لرى ئوسوب زورايە ، بولنوب كوبە بەدە . بز : « حيوان ئوسە » ديمز . شولوق سوزلر ، آدم بالالارى - انسانلر حقندە درست در . طبيعتنڭ عجائباندىن اولوب جناب حقنڭ حكيم وقادر مطلق ايكانىدە دليل توگلمى كە ، بز م تەنەز بيوك بر پادشا - هلق اولوب ، آنڭ اچندە كوزمىنڭ كوررگە قدرتى ييتە آلمازلىق غايت واق « حجيره » ديوب آطالغان جان ايپەلرى ، بر كون اچندە مليونلر ايپە سانارلىق كوب طووالار ، ئوسە لر هم ئولەلر در . . .

عباد الله آلپاروف .

شعر

بورى ايله صارق .

(عربچە شعرنى اوز تىلمزده ايكنچى بر وزندە شعرايله ترجمە)

كورام قوينى بورينڭ نق قولاغندن طوتوب آلغان
بورى قالى كيتوب بارا قوينڭ امرينه بوى صونغان
ذهن قويوب فارادەك ديدم : « بو نيندى حال بولغان ؟
بورينڭ نش آراسينه . يارم دينارنى سالغان »
ديدم قويغە : « آرا كزده بوشەب الفت نيدن بولغان ؟
بورينك تش و طرنانق بار هجومگە بيك حاضر طورغان »
كولوب بس اول جواب بيردى قورمى آغزىنى يرغان .
« بو ظالم آرسلا نڭ تش ، طرناغن ، آلتون ديدى « قرغان » .

اع . وليى .

تل و املا مسئلەسى .

I

زمانندە غايت واسع و غايت زىنكىن آنا نلەز ، بو كونه قدر ادبياتنغە دگل ، اكثر لغتلر بىن بىلە غائب ايدرك ، بىتون سرمايەسندن آيريلوب مفلس (بانقروت) حكيمە كرمش ايدى . زيرا : زواللى نلەز ، بيوك و غايت رحيمەسز پاغروملرغە اوچراب نحو ، صرف قواعدنى حتى كوب لغتلر - بىن يغما ايتدرمش ايدى .

بوكون ايسە ملت پرست ذوات كراممىنڭ خدمتلرى سايەسندە نلەز ، ايسكى كمالاتى بولمىدە قدم آندى . اوزاق طورمى غايب ايتدىكى كمالاتلرىنى يندەن تاباچقدر . مكمل اولماسەدە نلەز نڭ صرف ، نحوسى ، ضعيف اولسەدە املا قاعدەلرى ترتيب ايدلمكە در .

صودەغى بالقلر ، صوغە نيچك محتاج اولسەلر ، مكتب و معلمەرمزده آنا نلەزگە شول قدر محتاجلردر . بوندن باشقە تعليم ، تعلم مسئلەسندە گى زحمت و مشقتدن قورنلمايە چقلردر . زيرا : بر آدم نلسز ، قولاقسز و آنڭ اوستينە كوزسزده ايكان اول آدمگە بر نرسە حقنە معلومات بيرمك ياخود سوز آكلاتمق نە قدر كوچ بر اش اولسە ، آنا تىلنڭ صرف ، نحوينى بلمگان شا كركدەدە - كوزى كورمگان ، قو - لاغى ايشتمگان اجنبى بر تىلنڭ نحو صرفنى آكلاتمق شول قدر كوچدر .

ايسكى مدرسەلر دە ۵ - ۱۰ سنە نحو صرف اوقوغان شا گردلر نڭ ، بو زماندەغى ترتيبلى مكتبلر دە بر سنە اوقو - غان شا گرد قدرلى قواعد قوانين دن خبرلرى اولماوى ياخود اولوبدە بيرندە استعمال ايدە بىلماولرى آنا تىلنڭ نحو صرفنى بىلماينچە توغرى يدن توغرى ايله اشتغال ايدلار نندندر . بو مسئلە نڭ اهميتلى بر مسئلە اولديغن انكار ايتوچيلر اولديغى كى ، اهميتن بىلە طوروب اعتبار قىلما - غان ذاتلر مزده بوق دگلدر . بيك كوب مكتبلر مز باردركە ، اوزلرندە فنون رياضيه و عربيه يخشىغە اوقولديغى حالده نلەز نڭ صرف نحوسينە اعتبار ايدلماي الزم لوازمىدن بولغان بر نرسەنى ما لا يلزم نختينە كرتوب قالدرمىش لردر .

بز بو نل مسئلەسندە اهميتسز بر نرسە كىيگنە قارىمىزده بر نرسە بولسە « جانم اول تانارچەغنە » ديمزده تاشلىمىز .

اثرنده «تورکی تلنده هر سوز/ ترتیبلی مدرسه لرده اوقوغان عالم کشیلرنک آوزندن ایشتلوگان حرفلری بلهن یازلورغه تیوشلی هم هر سوز یازغان حرفلری بوینچه اوقولورغه تیوشلی» دیهدر . فقط خصوصی فکرنگنه بیان اینکان عبدالله کچمیری مقالهسی بلهن بوتون بوا ملا طرفدارلرن عبیلرگه یاراماسه کیرهک .

نیندیگنه اصولغه بنا قیلوب املا قاعده لری ترتیب قیلساقده (ه، ی، و) حرفلرین تورکیچه فتحه، کسره، ضمه علامتلی دیه قید ایتهرگه مجبورمز . شوکار بناء هر کم ایسکی املا بلن بلا کی صورتنده یازبلا طورغان سوزنی بهله کهی دیب؛ ایچن، ایچین، ایچون دیب یازبلا طورغان سوزلرنی اوچون دیب یازارغه مجبور بیت . اگر قاعده گه مخالفت قیلساق بولار ایشتلوگانچه یازو بولمیدنی بولا تاغن؟ نیندیگنه تورکیچه سوزده بولسون مذکور املا حرفلری، تیوشلی اورنینه قویلوب یازلسه، ایشتلوگانچه یازو اوز اوزندن کیلوب چقاچقدر .

بو قاعده دن قطع نظر، اوقوچیلرنک هر قابوسینه معلوم بولغان اوز سوزلرین نلساک نیچک - یازارغه بیگل بولغانچه - یازارغه ممکن بولسه ده؛ عربچه فارسچه دن، باشقه چیت تلردن کرگان سوزلرنی یازغانده اوقوچینک باشینه یالغش سوزلر طوطرماس اوچون مطلقا سویله نگان رهوشچه یازارغه مجبورمز .

یاپون صوغشی وقتنده «ترجمان» اوقوچی ملارنک لینیویچی لهنه ویچ، نوؤایا ژریمپانی نه وه به وه ره مه به دیب هیچ شکله نهی سویله بوردکلری شاید کوب کشیلرنک خاطرندهدر .

عموم تورکی تلرن برله شدرو مطلوب بولسه، یعنی تورکیده سویله شینه طورغان سوزلرنی روسیه ده گی تورکلرگه قبول ایتریک دیساک کینه تورکار سویله شکان توسلوک ایتمو نقل ایتهرگه مجبوریت بولاچقدر . رسم خطنک مساعک سینه بناء بر سوزنی تورکلر فینجان، ناتارلر فینجان دیب سویله سولر بو، تل برله شدرو بولوب بیتمه سه کیرهک . مونک مثاللری صاناب بترگیسز درجه ده کوبدر . مثلا تورکلرنک نه وهت، نه ولرون - البته رسم خط مساعک بولغانقه - у.у.т.б طاوشی بلهن اوقوب یوروچیلر کوبدر .

بناء علیه تل برله شدرو نقطه نظرندن هم بو حقیقتکه باش میهرگه مجبور اولاقمیز .

بو املانک ضررسلغن بلوب بولسه کیرهک شوکشی

یازلمغان و باشلانغان بلکه مصنفنک کوکلینده ده کیلمگان حکمتلر، سرلر اوقوتلر و شول اعلم بلهن باشلامغان ایچون شکرلر قیلدرلر ایدی . بزده «اعلم» نی اوزمزنک دشمنهز دیب بلسگانگه، ئلده مصنف اعلم دیمگان، اگر «اعلم» دیمش اولسه بونک سببندن صرف اوقی آلمی قالور ایدک، دیگان فکرده ایدک . حضرتلر الله تعالی رحمتنده اولسونلر بزگه آنی برر آی وقت صرف قیلدروب بیلدرلر ایدی .

بر «اعلم» نک شول قدر اوکغایسزلاوینی اعتراف قیلغان حضرتلر، خلفه و شاگردلر، محرر و غیرلر تورکی سوزلرنک تورلیچه قوللانمه سی و املا سز یازلماسینک ده بالارغه اوکغایسز ایدیکنی انکار ایتماسلر کرک . هیچ بولماسه یاکی مطبوعات عالمنه چقاچقلرین بر قدر اصلاح قیلسلر و چقانلرنی ایکنچی طبعلرندده توزاتسلر فائده دن خالی بولماز ایدی .

تیمیر علی زایسانف

«ویرخنی اؤدین» ده معلم .

III

تورکی املامز ایچون بری ایشتلوگانچه یازو، دیگری ایسکی املانی قوللانو اولارق ایکی تورلی فکر بوردکی معلومدر . ایشتلوگانچه یازو مخالفلری، اول املا ده غی هر تورلی بیگلک و آرتقلنی افرار ایتمو ایله برابر - عموم تورکی تلرن برله شدرو نقطه نظرندن ضررلر طابهلر . معترم ن . دوماوی، ج . ولیدی و باشقه برر ذاتنک بو حقه «شورا» ده یازغان مقاله لرندن خلاصه ایلسه مذکور نتیجه، یعنی هر طرف خلقی ایچون اوزینه برتورلی املا قاعده لری ترتیب قیلو تیوش اولارق - تل برله شدرو ایچون مانع بولووی چیه در .

اگر بو معترم ذاتلر حقنک، ادب سزلیکگه حمل ایلمه سه، مین موند بر نوع سوء تأویل یا که آکلاشلمو بار دیبور ایدم . چونکه مین، ایشتلوگانچه یازو طرفدارلرنک مقصودلری هر کمگه اوز سویله گانچه یازدرو، املا ایچون معین قاعده لر ترتیب قیلماو بولما دقتی بیک زور جسارت بلهن دعوا ایته آلامن . آلاز املامز ایچون مخصوص قاعده لر ترتیب قیلونک لایدمنه ایدیکنه هیچ انکار ایتمیلر . فقط شول قاعده لر ایشتلوگانچه یازو اصلینه بنا ایلوب ترتیب قیلنورغه تیوش کنه دیلر . بو حقه مشهور محرریمز فضیلتلو هادی افندی مقصودی جنابلری «تورکی نحوی» اسملی

روسار ایله آرا لاشوب معیشت اینتارگه طوغری کیلوی ایله برابر، اوز آرا لرنده بو کونده ادبیاتلرینی صاقلارلق کشیلرده کافی درجه ده توگلدر. شونک ایچون زمان کنجلیرینه فرصتی قولدن قاچرماق قزاق قرده شلرمزنگ نل و ادبیاتنی تیکشروب فی الجمله استفاده ایدرگه تیوشیلدر.

۱۹۰۷یلده، مدرسه عالیده وقتنده، استاذ محترم ض. الکمالی جنابلری درس ائناسنده بو خصوصه شاگردلرگه بر مقدار فکر سویلامش ایدی.

اصول تعلیم بوینچه درسنی هر کمنگ اوز نلی ایله تقریر قیلورغه تیوشلی بولسه ده، تلمزنگ ضعیف، ترتیب و قانون تحتنده اولماوی سببلی عربچه فارسجه تللر فاتشدررغه طوغری کیله ده شاگردلرگه درسنی آکلانوم آغر بولا. بناء علیه ممکن قدر تلمزنی اصلاح ایدرگه کیرهک دیگچ عالیه شا کردلری آراسندن « لغت کامسیه سی » تأسیس ایدلمش ایدی. بعضیسی باشقرد لسانن و بعضیسی میشار و قزاق تللربن تیکشروب، جیغان معلوماتلرین اداره گه یباررگه وعده اینمشلر ایدی. مینده شول جای تعطیل وقتم قزاقده اونه رگه طوغری کبلدیکندن، قزاق لغتنی تیکشروب قولدن کبلدیکی معلومات بیرونی اوستمه آلمش ایدم. مین بر یازده ۱۰۰۰دن زیاده لغت جمع ایدوب یوللامش ایدم.

مع التأسف باشقه اعضالرنک خدمتلرندن خبرم بولماغاچ و رئیس کامسیه دنده تفصیلی خبر آلاماغاچ اشنی بو کونده توفقاتوب تورام. قولمه حالا رساله شکلنده جمع ایدلگان لغت قزاقیه وار.

ولالله الغالی. فرصطانی ده معام.

شعر

حقیقی دوستیمه

سینگنه دوستم هر اشته اورطاغم
 نایقیمه ده فایقروچی سینگنه؛
 باشقه دوستلر شاد کونده شادلانوب
 فایفی کیلسه ئوردلر جیلگنه!

ضیاء بروکی .

باش محررلریمز (توقای، امیرخان، شرف، کمال کیلر) ممکن اولدنی قدر هر سوزنی ایشتولگانچه بازارغه طریسه لر. نورکیه باش محررلرینک ایگ اقتدارلیرندن رائف نجات، صفوت نزیهی افسندیلرنک هم آز آز اوشبو املاغه میل ایتدکاری کوریله. بناء علیه بو املانگ میدان آلاچی ده امید ایدلدر.

ایشته املازم حقنده بو عاجزنگ اویلادنی اوشبودر. اگر اویلرمنگ خطالغن بیان ایتوچی بولسه مع الممنونیت طکلارغه حاضرمن. ع. د.

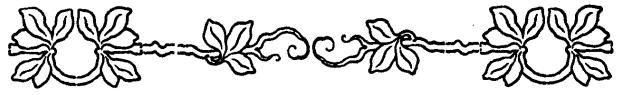
IV

محترم «شورا» نك ۲۳چی نومبرنده فاپاللی عبدالعزیز موسی افسندی طرفندن یازلغان مقاله ده، قزاق تلینگ یوغالوی جنایت دگلمی؟ قزاق نلی باشقه ترك تللرندن استفاده ایتمیچه فقط تاتار تلینگنه ادبی لشدررگه ممکنی؟ مضموننده جهلر کوردم. بوزدن مقدم «ایدل» صحیفه لرنده دخی بر نیچه ذاتلر بو خصوصه کندی فکرلرینی بیان ایتمشلر ایدی.

قزاق قرده شلرمزنگ، تاتارلرغه نسبة لغت، و ادبیاتقه پای و کوب درجه آلدی ایدیکنی، قزاق لغتی و ادبیاتی ایله طانش بولغان ذاتلر انکار ایتمازلر. قزاق خلقی اوز مقصودلرینی بزگه قاراغانده ماتور جمله لر و قصه راق عبارتلر ایل آکلانم آلاز. مثلا بزنگ «فایسی بر وقتنده» دیه سی اورنده «کی گیزده، میزگل، گیز» دیب وقت، زمان و چاق معنالرنده استعمال ایتلر. طوغری کشی، یغشی کشی دیه سی مقامده «آق کوا»، «آق کورک» دیلر. اوتکن، جیتز، اورنده پسق، یا خود چاپچاک، و اوچقر دیلر. چاپوچان، اوچوچان دیگان معنالرده در. بزم تاتارچه اسمی بولماغان قصه، و حکایتلرگه «ایرته گی»، آغزنگ چیتلرنه: «ایزو» دیلر. تبسم ایله جمله یوب کولوگه «ایزو تارتدی» دیبکنه ایتلر. خلاصه: قزاق خلقی اوز آرا لرنده مستعمل هر اشیاغه اوز تللرنده اسم تابالر.

فقط تأسف درکه صوگفی یلدرده روس مهاجرلری ایله آرا لاشوب معیشت ایتونک سوؤ تائیرندن، باش اوسمزلرنک اوز لغتلرنی طاشلاب روس عبارتلری قوللانه باشلاولری کورله در.

زیمله میبلرلرنک باشلغی، صابلوفنگ ایتوپنه قاراغانده ایندی بر ایکی یلدن صوگره قزاق خلقینک نل، و ادبیاتلرینه پایتاق غنه ضرر کیله چکدر. زیرا اول وقتنده کورک وقتلری

ابتماو ايچون آلارنى، ابكمزك مقاله دنده نبوشلى اورنلرن مونده عينا كوچرەم؛ ادبياتمىزنى مدرسەلر دە اوقتو مقاله سەنك شويەل يازغان ايدم:

(ادبيات ندريسى ايچون لازم بولوبده بزده نابو- لمغان نرسەلرنك) « ابكئىسى: ادبياتمىزك ئلى بيك ضعبى درجە دە بولوب اوزن عمومى درسكە صالدرلق و عموم نك اهميتن و اخلاصن جلب ايتارلك درجە گە ايرشە اويدر. ايسكى ادبياتمىز (بكرمنى عصر باشلار يەنە قىسەر بولغان مطبوع اثرلر) ياپسە بيك قديمكى لر بولوب ترقى بول يەنە كىتايچە طوكوب قالفانلر، ياپسە بتونلاى روحسز يازغان نرسەلر. و ا كثر يسى مستقل بر فكر و الهام نتيجه سى بولمغان نقلبات و تقليدات دن عبارتدر. بكى اثرلر ايسە هېچ برسى مطبوعانده، اساسلى تنقيد دن كېچورلمگان، ئلده كوبسېنك صاحبلرى ايسان بولوب ادبيات تاريخى ايچون يكون لرى جيولمغان؛ بناء عليه آلا رغه استنادا قواعد و تاريخ ترتيب ايتارگە اولگورمگاندر. درست الو- كدن ادبياتمىز ترتيب ايتلوب كېلونگان بولسە، بىغشى تنقيدچيلرمز ايتلا كدن سوزسەلر بولارنى علاوه قىلورغە يارار ايدى. اول وقتدە بو بكى ادبياتمىزك بيك مهم اورن طوتاچاغنده شېهە يوقدر». حسن افندى على بو سوزگە قاراب مظاره قىلوب شويەل يازا:

« سعدى افندينك فكريدن آكلاشيلدغىنە كورە: (۱) تلمىز و ادبياتمىز ياش و ياكى بولوب اوقتورلق درجە گە ئادە ايرشە مش ايمش، (۲) تلمىز درس پرورغرامبەنە كرتلو ايچون مطبوعاتمىزده ئلە نېچە ميليون كتاب باصلغان بولوب، شولرنك يكون (ايتوغ) لرى بر دفترگە جيولوب يازغان بولوكر ك بولوب، حالبوگە بزده اويوق ايمش». حسن افندى مقاله سنده كتاب يكون لرى سوز ينى يەنە بر مرتبە ذكر قىلوب آندن استهزا ايتكانلگن آكلاتا. مرحوم شېخ سعدى نك:

« ترسيدم بكعبه نرسى اى اعرابى!
اين رەكە تومىروى بتركىستانست»
ديگان منگولك سوزى شوشندى اورنلر دە مستعار « سعدى » لرگە تمثيل ايچون نيسندايىن مناسبدر. من تلمىزك ياشلگن يارمادم. تلمىزك ايك قارت تللردن برسى بولدىقى ميكاندە باشرن توگىل. آنك اوقتورلق درجە گە كېلمگانلگن دە دعوى ايتكانم يوق. ادبياتمىزك (آنك بر قسېمىنك) ياش بولدىغن دعوى ايتسام موگا يتارلك دليل لرم مقاله مە كوز آلدىنە در. (ايرنمگان اوفوچيلر «شورا»

ادبياتمىزنى مدرسەلر دە اوقتو حقندە.

(اعتراض غە جواب)

« جبر باشقە - جيرون باشقە ۱ »

(بابايلر س. زى)

«شورا» نك اوتكان بلى ۱۸ نچى نومرنده باصلغان « ادبياتمىزنى مدرسەلر دە اونتو » مقاله سېنە قىلى معاملردن حسن افندى على فارشى كيلورگە تلاب «شورا» نك اوتكان (بو بلى ۲ نچى) نومرنده « نامىزى مدرسەلر دە اوقتو » عنوانى مقاله يازغان. حسن افندى آكلاغانچە تلمىزنى اوقتو ايلە منم مقاله ده گى، ادبياتمىزنى اوقتو آراسنده ظنمچە مناسبيت بيك آزدر. مناسبيت بولسە بيلە آلا آر- سنده بار ايلە بوق آراسنده غى چاقلى بر آيرما بار. بر- سنده ادبياتمىزنى، آنك قاعدە لر ينى و تاريخىنى مدرسە پرورغراملر يەنە كرتە آلاويەز يازغان ابكئىسىنك، « مدرسە بتورگان دوستلرم خط يازا بليلر » دېە مدرسەلر دە املا و كتابت، فرائىت و تقرير، انشا و تحرير، صرفى قاعدە لرى، نحو قاعدە لرى، بلاغت (معان) (*)، بيان و بديع) قاعدە لرى، منطق، حسن خط درسلىرى آرترو نبوشلك و بولارنى مدرسەلر مىزك پرورغرامبەنە كرتو لارم بولوچىلق بيان ايتولگان. تلمىزك معانى، بيان، بديع لرى توغر- يسنده توبانە يازىلچق بولعاندىن، آنسن ارادن چقاروب تورىق. حسن افندى ذكر ايتكان درسلىر ك شوندىن باشقە سى - مذكور مقاله مە تفصيل ايتدكم رهوشچە م- م مصطلح معناسيل - ادبياتمىزنى اوقتونك اوزى بولمادىقى معلومدر.

بوندىن آچىق كورنگانچە حسن افندينك قاراغانى بر نرسە، بىم قاراغانم بتونلاى ابكئىسى نرسە. « جبر باشقە - جيرون باشقە ۱ » حسن افندى ايسە شولارنى ابكئىسن بر ايتوب، بر كوروب مېنى « قاغارغە » كروشه.

ادبياتمىز درسلىرىنى پرورغرامغە كرتو ايچون لازم بولوبدە تابلغان نرسەلردن آلنيسنى صاناغان ايدم. بولاردن ابكئىسىنى حسن افندى اوزنچە ايكىگە آيورادە ميكا اعتراض ايتە. بيك يراقندە قالغان نرسەلرنى آقتارغە اوفوچيلرنى مجبور

(*) معانى دېەك بولورغە كرك. س.

افنديڭ تىل درىسى ايچىنە ساناغان مادەلەردىن « بىدى
آچەوخەسى » منىم ماقالەمدە مۇزىق بەت ايتولمىغان . بىنا
ئىلە آلارنى اوقۇتۇۋاغە آلتى سىب دە سانالمىغان .

اگر دە مناظرە يولىنە كىرۋىلەسە حسن افندى ئىلىڭ
سوزلارنى ايچىنە منىم ياققە دىل بولاقچى جەلەردە تابىلور
ايدى . حتى آڭ شول ماقالەسىڭ اوزىن ، كوچىروب ،
كوب بازىچى بىر معلم ئڭ ادبىياتىز توغرىسىندەغى ماقالەنى
نېچك آڭلاۋىن ، و آڭا نىلەر ايلە مقابله قىلغانىن ذكر
ايتوب ادبىياتىزنىڭ پىروغرامغە كىتەلە آلماۋىنە كورسانلىگان
آلتى سىب كە بىدنىچى نى علاۋە ايتارگە ، « حاضرگى حالەزگە
فاراغاندە ، ادبىياتىن بەت ايتارگە دە ايرتەرك » دىب ايتورگە
دە مېمىن بولور ايدى .

حسن افنديڭ قاغۇيىنە قارشولق نى شۇشۇنە تامام ايتوب
يوغارىدە وعدە ايتىدىكەم بلاغت قاعدەلەرى درىسى مۇسئەسىنە
كىلىك . ح . افندى تىل درىسلىرىن ساناغاندە شۇيلە ايتە :

« (۷) بلاغت (معان ، بيان ، بدىع) قاعدەلەرى ،
بولر قرائت ، تقرىر ، وتقرىر درىسلىرىندە تطبيق ايتلورلر .
موندە سۇال كىلە : - صوڭ ، تطبيق ايتار ايچون

نامزنىڭ بلاغت قاعدەلەرىنى قايدىن اويىرە نىك ؟

يوقسە ، هر بىر قرائت درىسى اوقۇتۇچى خەلقلەر اوز
لرى شول قاعدەلەرنى استىخراج ايتىسولمى ؟ آنى استىخراج
ايتۇچىلر هر بىر ملت دە عصرلار ايچىنە بىر نېچە گنە تابىلار .
آلارنىڭ تابىقانلرىدە ، مقبولىت كە كرر ايچون نېچە سنەلر
اوتارگە ، و نېچە علماننىڭ - تدقيق و محاكەلەردىن ، بلكە
اصلاح وتعدىلەردىن كىچارگە توفىق ايتەدر . ح . افندى ايسە
اوزى ذكر ايتىكەن سىز مادەنى مۇرسەلەرگە كرتو ايچون
(بلاغت قاعدەلەرىدە شونىڭ ايچىنە) كرك بولغان ماتىرىيال
نىڭ و فرتلى صورندە اوزمۇدە تابىلور توردىغىنى دعوى
ايتە . ماقالەمدە شولارنىڭ بىرسىنى (۷ نچى سىنى) يوق ،
دىب دعوى ايتىدىكەم ايچون مىڭا :

- يوق دىب نېچون ملت نىڭ كوزى بويالا ؟

خطابى ايلە شىلتە قىلادىر .

ح . افندى رحىم ايتوب شول تطبيق ايتولەك بلاغت
قاعدەلەرنى تابوب كورساتسولون ايدى . اگر اول شونى
كورساتو خدمتىنە كىرۋىدەسە ، كوز بويالا دىب نىبىر قىلە
غىنى اوز تلىدىن اعتراف ايتارگە مېمور بولاقچىدە شىبە
يوقدر . چونكە منىم ماقالەدە سانالمىغان آلتى سىب ، و حتى
بىدنىچىسىدە ح . افندىنى اوز مېمىنندە اصرابه چىلر .

نىڭ ۱۸ نچى نومرىنە مۇراجعت ايتوب باقسولنر . ادبىياتىز
نىڭ بىكوندىن (ايتوغىدىن) مطبعە حسابى و كاتىپلار سانى
آڭلاشلماسولون ايچون « ادبىيات تارىخى ايچون بىكونلرى »
دىگانەن . بىر مۇررىڭ يازغان اثرلارنىڭ ادبىياتچە بىكونى
جىلۇچىلىق نىڭ كوب باصلوۋى ، از باصلوۋى ، حتى بىرە
باصلماۋىنە فاراب يورمى ، بلكە بىر مۇررىڭ اثرلارنى تو-
غرىسىندە تنقىدلر ، محاكەلەر يازولوب نىڭ اوزى طوقنىغان
مۇسئەلەرگە فاراۋرەۋشى ، مسائل اجتماعىدە تىقەب ايتىكەن
مىسلىكى ، نىش ايتىكەن فكىرى ، آلارنىڭ مقبولىتى مەدە طرز
تقرىرى ، اسلوبى ، درجە افادەسى و بولارنىڭ مقبولىتى
جەتتىن اطرافلى اولەرق تىكشىرلىگان بولۇچىلىقى وبوخسو-
صدە ادبازنىڭ بىر فرارغە كىلىگان و شونى اعلان قىلۇنغان
بولۇچىلىقى - نىڭ بىكونى باصلغان بولۇچىلىق در . عربلردىن
امرء القىس ، مئىنى ، شوقى ؛ فارسىلردىن فردوسى ، شىرازى ،
فانى ؛ تركىلردىن فضولى ، شناسى ، نامق ؛ روسلردىن بو-
شكىن ، طولستوى ، غوركىلر و امثاللىرى مەسى بىكون
لرى جىلۇنغان ، ادبىياتچە بەللىرى بىلىگولنگان كىشىلردىر . اما
بىزنىڭ ايك مشهور ادبىلر مۇ بىلە بو جەت دن تىكشىرلىگان .
آلارنىڭ قايسىلرى ادبىيات سىلسىلەسىنە كىتەلەك قايسىلرى
كىتەلەك ايدىكى ئىلى تىوشچە ابلانمىگان مۇسئەدر . منىم
ماقالەمدە « بىكون » سوزىنىڭ بارى قىمەت ادبىيە ياغىدىن غنە
بولدىغى شول قدر آچىق يازلغان و تكرر ايتولمىگان كە ،
شرح و حاشىەسىز بىر نۇسخەدە آڭلاماسقە اويىرە نىگان
كىشى بولماسە ، هر كىم توغرى آڭلارلقدىر . خىر بىرە
شوندا بىن كىشىلردە بولا : بىك آچىق ايتولمىگان سوزنى تو-
غرى مەناسى ايلە آڭلاسلەر اوزلارنىڭ « مطالعەلەرى چغودن »
استفادە ايتىپە چىكلرى سىبىلى عوامغە تىڭ بولاقچىلردىن قور-
قوب هر سوزدن ئىللە نىندى يراق مەنى ازىلر . خىيال
و واھمەلەرنى عقل اورنىنە خدمت ايتىروب هر سوزدن
اوزلر نچە بىر مەنى آڭلىلر . آلار آڭلاغان مەنى كىبىس نچە
نفس امرگە خلاف چىققاندا اوزلارنىڭ كىرى آڭلاۋلرىنى
ملاحظە ايتىپە سوز ايسىنى عىبلى ايتارگە طروشەلر .

اگر دە حسن افندى نىڭ رىجۇمىدە چىكەن بىلسام نىڭ
« ادبىيات ، ادبىيات تارىخى و قواعدى » توغرىسىندە غنە ياز-
لغان ماقالەنى اوزىچە مطالعە قىلۇب « مۇرسەلەردە تلمزنىڭ
اوقۇتۇۋىنە آلتى سىب ساناونى و شول سىبىلەرگە بىنا تىل
درىسلىرى پىروغرامغە كىتەلە آلماونى » كىتروپ چىغاروۋىن
يوغارىدەغى نظرىيەگە نىسبەت بىرر ايدىم . يوقسە حسن

فقط منم ، ادبیات درس لری توغریسنده :

« جارمه بلهن طوز بولسه بوطقه پشورور ایدکده مای بوق » دیدکیمه حسن افندی : « اوطن نی کورشیدنده آلور ایدک » دیه بر علاوه یاصی بله چکدر . هم اول شولای اینته چکن حاضر وک آکلته ؛ مقاله سینى : « عرب لسانی و ادبیاتی نك بزگه اورنه کک ایتوی مامول ایدی » دیه بتوره در .

حسن افندی منم :

« عرب لسانی و عرب ادبیاتی بتون اساس لری ایله بزنگ تامزگه باشقه بولقدن همده تدوینی بیك ایسکی زمانغه منسوب بولدیغندن بز اوز تلمزنی اول اسلوبکه قویا آلیمز ، ماناشسه فده بوشقه غنه بولور ؛ چونکه اول توغری کیمای . « دیگان سوزیمه دلیل صوری ، مونی تفصیلا بیان ایتویمنی تکلیف قیلا .

ظنجه ، بو کوچر لگان سوزم « قضايا قیاساتها معها » قییلندن بولوب دلیلی اوزینک ایچنده در .

مثال لر ایله تفصیل خصوصتک ایجابی جواب بیره آلموده ح . افندی بو راقم الحروف فی معنور کورسونلر . چونکه فقیر ، کتبخانه مدن آبرلقانغه خیلی زمانلر بولوب حاضرده بوصاغامدن کتاب کیچرماو در جه سنده یاشادکهدن ، مثال لرگه مراجعت ایچون قول آستیمده اسباب یوق . فقط فارا عقل ایله شول قدرسی معلوم که ، هر بر قوم نك ادبیاتی آنک معیشتی نك کوزگیمی ، و ادوار ناریغیه سینک محصولیدر . اقلیم ، احوال سیاسییه و مدنییه هر بر قوم نك ادبیاتینه ، شول قدر زور تأثیر یاصیلرکه ، بو جهتلردن بر برینه باشقه بولغان قولملرنک ادبیاتلری بر برسینه اوخشا- ماس در جهده باشقه بولالر .

عرب لر منسوب بولغان اقوام سامیه نك اصول لسا- نلری بز منسوب بولغان اقوام تورانییه و اقوام آریه نك اصول لسانلرینه بتونلای باشقه ایدیکی « علم ألسنه » نك الفباسندن ظاهر بولوب مونک ایچون تیران معلومات وتنبعگه احتیاج یوقدر . تورانییه (اورال - آلتای) عائله لسانیه سینه منسوب تورکی ، فین ، مجار ، تونغوز تلمزنده مذکر - مؤنث نك ، پریفیکس (حرف مضارعت کبی باشغه فوشوله تورغان حرفلر) نك ، نثیه نك یوقلغی و باشقه بیك کوب اساسی خاصیت لر آلارنی عربچهدن تمام بیراقلاشدره در . کوکل قناعتلنور ایچون عرب و تورک تلمزنده گی برر صیغه نی تصریف ایتوب فاراویتسه کرک . شعرلر مزی مفاعیلن فعولن گه تطبیق ایتوب ماطاشونک موقیتسر لگی ، حرف لردن

چیکدکمز مشکلات هم کوز آلدنده در . عرب تلمز نك نیچه عصرلرجه بیك جنتکلاب اشلانوی تورک تلمز نك ابتدائی حالنده دیارک اشلانمیچه فالوی آلارنک بر برندن یراقلق مسافه سینى بیه آرتدره در . عرب تلمز بزنک اخلاصمز اول طبیعی مسافه نی یاقنلاشدرمی . « غاتاوی » قاعده لر نی آلارنک ینگل لگی « تفرقه بابل » ده آبرلقان تلمز نی برله شدرمیدر .

شفقتسز طبیعت نك حکمی ، یالقاوقمزغه فارامیچه ، بزنی اوز کونمزنی اوزمزگه کوررگه ، اوز تلمزنی اوزمز اشلانوگه مجبور ایتکان . نللی بولاسمز کیلسه آنک قاعده لرن ، اوزمز استخراج ایتودن باشقه چاره یوقدر .

سعدی .

« اوبا » و « قلعه » سوزلری

حقنده .

(عینا)

« شورا » معتبر غزته نك حرمتلو ناشرلرینه . معتبر غزته کزده بر وقتدن برو « اوبا » و « قلعه » سوزلرینه دائر دوام ایدن مباحثه علمیه و لسانیه ده عفو عالیکز ایله من غیر حد فکر عاجزانمی بیان ایتمگه جسارت ایلدم . جمله دن اول فضیلتلو آلتونبایف افندی نك زعمینی تصدیق ایدوب « اوبه » سوزی بلاشک و شبیه ترکچه در دیه بیلورم . هر نه قدر « اوبوق » صدیری بلکه تانارچه موجوددر ، لکن چغتایده « اوبورمق » خفر ایتدی معناسنده مستعملدر . « قالا » سوزینه کلنچه شمدی یه قدر کوردیکم افکاری هیچ برسینی تصویب ایدم . واقعا « قالا » نك « قلعه » عرب املاسیله هیچ مناسبتی یوقدر . چونکه « قالا » اسکی ترک سوزیدر و ابن فضلان سیاحت نامه سنده اولان « صارقل » یعنی « ساری او » عباره سنندن « قل » یاخود « قالا » خزر مملکتکنده بر اسم مکان درج اولاندیغندن بوکون سزک لسانکزده جاری اولان « قالا » سوزی ترک اصلی معقددر . کل کلهلم « قورغان » سوزینه ؛ بو ، « قورهق » محافظه ایتمک فعلندن نشو ونما ایتمشدر . اسکی ترکچهده بالخاصه « سنکلاخ » لغت کتابنده « قورومان » چریکک آرفاسینی محافظه ایدن مفرزیه دیرلر و بزیم مجار لسانمزهده

سيفيليس و «۶۰۶»

حاضرگه قدر سيفيليسنى دوالو ايچون نرى كهوش بلن ايپود اشانچلى واسطه بولوب كېلىدېلر. ترى كهوش هم ايپود قوشماتلرى (تركبلىرى) تىجربىلى دوقتورلر دقت ايله دارولاغانده ۲-۳ يىل اچنده كىشىنى سيفيليس بلاسندن فوتقاره وحتى بر بېش يىل صوكنده، كوبسئجه، هيچ قورقمهچه اويله نوزگه ياخود ايرگه چقارغى بارارلق ايتىلر. لىكن شونى قزغانچ، كه بو دارولارنىڭ مطلوب درجهده فائده كېتورلرى سېرهك بولادر هم بعض وقتده كىشىنىڭ اعضاسى ايچون بر آز اوڭغايىزلىقلر كېتورلر. شونىڭ ايچون، پروفېسور مېچنيكوف ساپه سنده سيفيليسنى حيوانلارغى بوقدروب تىجربى قىلو مېكىن بولغاندىن و ماڭودىن سيفيليس «اسپېروخيت» ينى طابقاندىن بېرىلى، بو آرونى بىردىن بىر باشقه اعضالارغى هيچ ضررى بولمى طورغان بىر دارو طابارغى طرشلر ايدى هم حاضرده ازىلر. معلومدىر، كه يوغوشلى آورولرى دارولارده بر مقصد بولا، اولده باشقه اعضالارغى ضرر تىگر مېچه آورونىڭ آغويىنى (واقغى نورتلرى) اوترو. بولاي دارولونى اسپېتسيفيچسكى Специфический اصولده يعنى فقط بر مقصد بلان دارولاو دېلر. شول مقصدفە يئاز ايچون بر جسمنىڭ مثلا مېشياقنىڭ ايكنچى بر جسم بلن قوشماتلرىنى (ايكى جسمنىڭ بىرگە قاطشويىدىن حاصل بولغان ياكى جسم) آلارده شونىڭ بلن حيوانلرىنى (كوبىرەك طېقان، قوماق شېكىلى واقى حيوانلرىنى) دارولاپ قارىلر. آلانغان قوشماتلارنىڭ شول حيوانلارغى شفاى نېچك و ضررى يوقى، اكر ضررى بولسە نېچك ايتكانده ضررسىز بولوچىلىقىنى تىكشورلر. شولاي صنى صنى البته شول قوشلارنىڭ آراسىدىن حيوانلارغى ايك ياخشى تاثير ايتە طورغان بىرسى طابله. موندىن صونك ايتىدى شول ياخشى ديگاننى كىشىده تىجربى ايتە باشلىلر. موندە كوبگنە قىونلقلر بولا. ايك اوّل، طابلقان دارونى كىشىگە بېرگانده ضرر ايتەمسە بىر مقدار طابوبى قىون. شونىڭ ايچون بىك كېچكەنە مقداردىن صنى باشلاب آفرىن آفرىن زور ايتە باروب كىشىگە ايك بارافلى بر مقدار نعيىن قىلنە. تىجربىلارنىڭ بارطېسىدىن كويىسى دارونى آز مقدارده استعمال قىلنەسە كىشىنىڭ حالىنى آورايتوردى ناچار نتيجهلر طودره. شونىڭ ايچون دارونى كىشىده تىجربى

«فورمان» حكومت دىققەت و حمايه معناسنده مستعملدىر و عنى اوولرى يەزده بولغان تېلرلى سزك اجداد كىزدن قالمة اثرلر Corgan ديورلر.

«اميد» سوزنىڭ بھئندە حرمذلو معلم عبد العزيز موسى افندينىڭ حقى واردىر. «اومىق» يعنى امل ايتەك، اسكى ترك سوزىدىر.

بالعموم لسانكزە صرف ايتدىكىكز غېرت مىلى دن بئندە كز كىي جملە ترك مېجلىرى زىيادە سېلە مەنون و مسرور درلر. ترك لسانكزەدن حجاب ايتىلموسكز، دنيانىڭ اڭ اسكى و اڭ گوزل لسانلر ك بىردىر. آنى اعتبار ايتەكلە مدنيت و ترقى ملبە كزە بىوك خدمت ايدە چكىسكز افندىم! اسكى دوستكز و خىرخوامكز وامېرى.

«شورا»: - معترىم مستشرق جنابلىرىنىڭ محاكە لرندىن چوق مەنون اولدىق. بوندىن صونك هم بو كىي علمى و فنى مسئلەلرە كندى فكلرلىنى بيان بىورسەلر، مەبت ايتىشى اولدىقى ترك اولادىنى منتدار ايدىلر. قوموز، كندى لسانلرنىڭ اڭ گوزل لسانلردىن بىرى ايتىكىن اوندىن سكرىنى اوزوندىقلرى صوكنده بېلىدىلر. اما چوق شكرلر اولسون، صونك اولسەدە بېلىدىلر.

شهر

ئولەر آلدندىن:

توشەلىگان آق اورن، آق مندەر اوستىنە برەو باتقان كوگەرگان بوزلرېنە طامچى، طامچى كوز ياشى آتقان حياندىن اول بىر افلاشقان، «اميد» سرمايه سن جويقان بۇرەك يانغانلىغىدىن كوكرە گېنە قوللرېن فويقان صندە قوزغامى هيچ سويلەمى، بار نرسەدىن بىزگان آنى بيت مرھمتسىز دنياى شول حالگە يىتگىزگان چدى آفتقى زحمتكە، نازا آق تىشلىرىن فسقان سوكمسىز دنياىسېنە مگكو قايتماسقە چراى صتقان كوكل پورتقىلى الله ذكرى، استغفار بلن تولغان تەوغ، اوچماخېنىڭ فارتىناسن كوز آلدېنە قويقان حاضر اول دنياىسندە برەدە لىت يوقلغىن سىزگان شونىڭ چون طالپنا ايتىدى، بئەرگە كوچلەنە نىزدىن طىبعى شوندى بەمسز حال، فلكدىن مجبورى بولغان بولا بر كون هر انسانقە، قېر- اوى، نوفرغى- بورغان. كشاف پاتىيى.

سی یاننده ده ایکی آغم بر برسینه فارشی کیلیدی: فایسپاری بو دارونک بیک فائده لی تاثیر ایتووینی کورسه تهر (بولار: نه یسر، ویکسلمان، میخائیلیس، خیرکسگه یمیر هم باشقه عالمهر)؛ فایسپاری ایسه بو دارونی تهر به ایتکانده کور ننگان توری حادثه لرگه فاراب آنک سیفیلیسکه تاثیر تری کموش و ایبودنک تاثیر بلین بر دیلر (بولار: بعض فرانسوز یازوچیلری، باغان، صابوتکه اسمی پراغا شهری عالمهری و باشقه لری).

لکن «۶۰۶» بلین دارولاغانده آوروونک کوبسنجه کیری فایتووی کورلمکده. صوگفی وقتلرده مونک سببی دارونی آز مقدارده استعمالین کیله دیب، کوبره ک استعمال قیلوب قاراسه لرده ئلیگه آرتق یاغشی نتیجه لری کورنمی. شونک ایچون کوب دوقتورلر ئه رلیخ دواسینی تهنگه برگنه مرتبه یبارو یتمی رهندن بر نیچه مرتبه یبارو کیره ک فکرینه کیلدیلر. بس ئه رلیخنک دارونی برگنه مرتبه استعمال قیلوب باشقه اعضالره ضرری بولماسدن «اسپیر و خیت» لری بترو فکری اشکه چغوب یتمگان ئلی؛ چونکه «۶۰۶» حاضرده باشقه دارولر شیکلی اوک بر نیچه مرتبه استعمال قیلنمده. اما سیفیلیسنی دارولاوده «۶۰۶» نک فائده سی هیچ شبهه سز بیک زور. کوب وقتده قاطی شانقر و ایکنچی هم اوچنچی دورده گی آوروولر دارونی استعمالنک ایکنچی، اوچنچی، یا ایسه بدنچی کوننده اوک بته لر. اگر شول کوب وقتده آوروونک کیری فایتووی بولماسه، «۶۰۶» بیک عجب تاثیر ایته دیب ایتورگه بولور ایدی. دارونی تیری آستید، یبارو بعضا آوروو ایچون بیک فیون بولا هم آوروونک نه ننده قزلقنی آرتدرا. گرچه صوگفی وقتلرده دارونی تهنگه آورتدیمیچه غنه یباررگه وشوگا توری بوللر طابارغه طرشسه لرده همان سیره ک، سیره ک آورتولر بولغالی ئلی. حاضر دارونی تیری آستینه یبارمیچه طوریدن طوری فائده یبارو فکرینه آویشه لر، چونکه بولای آورتو آزرارق بولا. «۶۰۶» بلین دارولاغانده اولولر بیک سیره ک؛ بولغانی ده کوبره ک دارونک اوزندن، کیلیچه دارولانغان کشیده بولغان یوره ک آورووی، چاخونکه، یا ایسه باشقه شونک شیکلی سبیلردن کیله.

یوغاریده ده بر مرتبه ایتلیدی، که «۶۰۶» سیفیلیس بلین کوره شور ایچون ایک یاغشی دارولرنک برسی، لکن اول بتونلای صنالوب آکلاشیلوب یتمگانچیلکدن خسته خانه لرده گنه دارولانورغه باراقلی بولوب اویده استعمال قیلودن حاضرگه صافلانورغه تپوش. شونک ایچون ئه رلیخ

ایتار آلدندن، اول کشینک آوروو اعضاسی یوقمی، اگر بولسه اول اعضا بو یاکی دارودن طاغیده ناچارلاناسی، شول قاراله. شوگا کوره یاکی دارولر اوولا خسته خانه لرده طیبیلر (دوقتورلر) کوز آلدننه غنه تهر به ایتلورگه تپوشیلیدر. اسپیتسیفیچسکی اصولده دارولاغانده دارو تهنگه یا اعضالره ضرری تیمه سدن چیرنک قورتلرینی کیمتوب آورووی بر آز وقتده یباروب طوررق آز مقدارلرده بر نیچه مرتبه، یا ایسه بر، ایکی کون اچنده بتون آغونی بتورلک زور مقدارده برگنه مرتبه یباریله. برنچی صورته تری کموش و ایبود فوشلمه لری بلین دارولیلر. ایکنچی صورته دارولاو ایسه اون بلین بیرلی فرانقفورت پروفیسوری ئه رلیخ طرفندن تهر به قیلنه. بو صورته تهر به لری حیوانلرده یاغشی نتیجه لری کورسه تدی.

۱۹۰۹ نچی یلنک سنتابر آینده بو اصولنی کشیلرده تهر به قیلا باشلادیلر. بو وقتده ئه رلیخنک شا کردلری: به رنگه بلین یاپون دوقتوری هاطا افندیلر میشیاق بلین بینزول جسملرندن عبارت بر فوشلمه طابقانلر ایدی. میشیاق فوشلمه سینی ازلاوده آلاونک ۶۰۶ نچی تهر به لری بولغانغه بو صوگفی تهر به ده طابقان فوشلمه غه ده «۶۰۶» اسمی بیردیله.

بو فوشلمه نک ضررلی بولماوچیلغی آکلاشلغاجده آنی آوروو کشیلرده صنی باشلادیلر. اوتکان یلنک یازنده میشیاق فوشلمه سی یاغشی آکلاشلغان و خاصه لری اویرانلنگان ایدی؛ ئه رلیخ جنابلری ده آنی قارار ایچون خسته خانه لرگه یباررگه قارار بیردی؛ هم شول خسته خانه لرده گی آوروولرده غنه تهر به قیلورغه شرط ایتدی. شوندن صوگ توری خسته خانه لرده، کلینیکه لرده «۶۰۶» ن تهر به قیلا باشلادیلر. جای باشنده بیرلینده دوقتورلرنک دافلادی وقتنده برنچی مرتبه «۶۰۶» نک کشیلرگه تاثیر بلین قاراغان ویکسلمان، «۶۰۶» سیفیلیسنی بردن بتره طورغان دارو دیب سویلیدی. آندن صوگفی تهر به لرده بو فوشلمه نک یاغشی دارو ایکا- نلگینی کورسه تده. بو کشف و بو تهر به لری همه غزینته لرگه یازیلوب هر بری، ئه رلیخ کشفندن صوگ ایتدی سیفیلیس چیکلیدی - بتدی، دیب حکم ایتدیله.

بو کشفندن صوگ آزغنه وقت اوتکان بولسه ده آنک طوغریسنده یازوار شول قدر کوبه بدیکه، بومسئله نی طاووش، طنسنز فالدرغان هیچ بر غزته وهیچ بر ژورنال یوقدر. هر بر یاکی اش یاننده بولغان شیکلی ئه رلیخ فوشلمه

نی بتوررلك اياك زور مقدارى تعيين قىلنماغان ايكانچىلىگىنى كورسەتە . ئەرلىخ اوزى سيفىلىس بتورگە دارونى برگە مرتبە استعمال يتار انشاء الله دىب يافتى اميدلر بىرە .

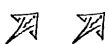
(۴) مېشياق قوشلمەسى قورقنچلى توگلمى ؟ مايبوللر مونى ياخشى كوتارەلر ؛ آلاغە هيچ ضررى يوق . حاضرگە قدر قىلنغان تجربەلردن شول استعمال قىلنغان مقدارده بولغاندە كشىلر ايچوندە ضررسز بولوچىلىقى آ كلاشپلە .

بوغار يك سويلنگان سوزاردن چقادر ، كه بز سيفىلىسىنى دارولاوده بولاچق زور واقعه لرنىڭ آلدندە طورابىز . بلكە ، سيفىلىس طوغرىسىندە : قاچاندر كشىلرنىڭ بتون دىياغە طارالوب كېمولىرىنە سبب بولغان و دىياغە عقلسىزلر ، جاهل مر كبلر طوطرغان بر دشمانى بولغان دىب سويلر وقتلردە يراق توگلىر ايندى . ئلىگە سيفىلىسىنى دارولاوده ياكى اصولنىڭ قارائىقى ، آ كلاشماغان ياقلىرى بار ؛ شونىڭ ايچون ايسكى وعصرلرچە استعمال قىلنوب صالغان دارولردن واز كېچە رگە آزغنە ايرتە رە كدر . « ۶۰۶ » نىڭ فائده لرىنى سويلنگان نىڭ سوڭندەدە اوبگە نىگىز فورونىڭ اوى سالو بولماونى ايسدن چقارماسقە كېرەك ؛ ئەرلىخ چە چگان بالاننى اشلرگە ، آنىڭ كشىفنى دوام ايتەرگە ياكى اشچىلرگە احتىياج بار ئلى . خلاصە ، سيفىلىسىنى بر بولىغنە بتور كېلەچكنىڭ اشى . لىكن شونىسى قزغانچىدركە سيفىلىس بىلن آوروچىلرنىڭ آرتق صبرسىزلىقلىرى و كوبە بولرى كورنىكدە . آورولرنىڭ بعضىلرى سيفىلىسىنى بتونلاي سوڭندىن بولا طورغان آرقە جىلگى كىبو ، پارالىچلرى بىلن برگە بترە طورغان دارو طابىلغان دىب اعتقاد ايتكانلر . اما سيفىلىسىنى ياكى دارو بىلن دارولاو مسئله سى نى قدر تجربە لر كوب بولسە دە همان دە آچق تىكشورر ياقلىرى كوب ئلى . دشمان بتونلاي جىكلمېچە جىكندك دىب بايرام ايتوب بولمى ئلى . هم سيفىلىسىنى بوغوشلى آورولر صاندىن چقاروب اوشانچىلى وياخشى صالغان دارولرنى طاشلارغە وقت ايرتەرە كدر .

مترجم : ع . رشيدى .

قطعه

حقيقت سنجە مېھول اولسە دە عقلا مېرھندىر
كونش اعمالره پنهان ايسە بينايە روشندىر .

آنى خستە خانە وکلينیکه لرغەغنه ببارە در . بىك كوب آورو لرنى دارولاب صناغاننىڭ سوڭندە آنىڭ اعضالرغە هيچ ضررى بولماوچىلىقى آ كلاشماچاق و كوبمى مقدارده بېرگانده ياخشى تاثير قىلوى تاماملە بلىنگاچ شول وقتكەغنه هر كىمگە استعمالغە يارارلىق بولاچق . حاضرگە ايسە خستە خانە وکلينیکه لردە (*) دارولانورغە كوچى بىمكان كشىلر اوزلر بىنڭ اويلرنده كوب صالغان نرى كەوش و ايبود قوشلمە لرى بىلن دارولانورغە تيوش .

« ۶۰۶ » نىڭ قىمتىنى كورسە تور ايچون بز شوشى سؤلرگە جواب بېررگە كېرەك :

(۱) ئەرلىخنىڭ مېشياق قوشلمەسى حقيقتە سيفىلىسىنى بتور مقصدىنە بىنكزە طورغان دارومى ؟ بو سؤلگە - ايبو ، دىب جواب بېررگە بولا . چونكە دارونىڭ تاثيرى بلان « اسپيرو - خيت » لر بعضا ۲۴-۴۸ ساعت اچندە بترەلر . اما نرى كەوش بلان دارولاغاندە بو كورلىگانى يوق .

(۲) بو دارو موگا قدر استعمال قىلنغان دارولردن آلدەمى ؟ نىز تاثير قىلوى بلان شىكسىز آلدە . سيفىلىسىنىڭ ايكنچى دورى دارونىڭ تاثيرى بلان بعضا ۲ نچى ، ۳ نچى كوندە اوك اوتوب كىتە ؛ سيفىلىسىدىن كىلگىن طاماق آورو - لرى بىك نىز آرايە ؛ ايك فاطى ، يىلرچە صوزلغان باش ، سويەك صزلالورى ، بوقيسىزلىقلر بعض دارولانغان كونوك بترەلر . على العموم آرونىڭ حالى ياخشىلاندە هم آورلىقى آرتا . ايهچەك بالالرنىڭ مىراث طرىقنچە كىلگىن سيفىلىسىلرى بو دارو بلان نىز دارو ايتلە هم مېشياق بىلن آغولانو شىكىللى بر نرسەدە كورلمى . بر سيفىلىسىلى خاتون اوزىنىڭ ايهچەك بالاسىنى قاراب طويدرە ايكان . بو بالانىڭ تەندە بىك آچق سيفىلىس علامتلىرى بار ايكان . شول خاتوننىڭ تەننە برگە مرتبە « ۶۰۶ » بىبارلىگان . شوندىن اوچنچى كوندە اوك خاتون نىڭ اوزىنىڭدە هم بالانىڭدە تەنلرنىڭگى سيفىلىس علامتلىرى بترە باشلاغان .

(۳) مسئله نىڭ ايك قىون بىرى شول : بو دارونى تەنگە برگە مرتبە ببارو بىلن سيفىلىس بتونلاي بترەمى ؟ بو سؤلگە جواب بېرو ، اولدەدە سويلندىگى شىكىللى ، حاضرگە بىك قىون ؛ ئلى بىك آز صالدى . آرونىڭ كوبسىنچە كىرى قايتوى دارونىڭ كشى ايچون ضرر ايتمېچە « اسپيروخيتلر »

(*) كلينىيە دىب دوكتورلر اوزلر بىنڭ شا كدرلر نە تورلى آورو لرنى كورساتوب شولارنى نىچك دارولاو بوللر نى اويوتە طورغان خستە خانە لرگە ايتەلر .

زلزله بتون یدی صو ولایتنده اولوب مرکزی آلمانا ظن ایتوله در . شولایده گیالوغلر تحقیقات اجرا فیلوب یاتورلر . مرکزی فایده ایکانون بلکه آتیق بلورلر . زلزله وقتنده بعض برلر بارلوب کیتوب یاروم گز بلکه آشوب - عراق یرگه باتوب کیتکان اورنلر بولدی . زلزله ننگ ایگ قورقنچلی یری طاولرده بولدی . زلزله وقتنده بیوک بیوک طاولردن قارلر ایشلوب الکان الکان طاشلر نگاراب توشوب ، اول طاشلر برسینه برسی به رلوب اوطلر چقوب آدملرنی و حیوانلرنی صتوب صتوب کیتکان . شول سببلی طاولرده طوروچی قزاقلرده زیان بیک کوبدر . آلمانا ننگ اورنده گنه زیان میلیوندن آشق ظن ایتوله در . اما اطرافه قانچه زیان حاضرگه رسمی حساب یوق . تفتیش فیلوب یاتورلر . حاضر حرمتلو وایاننوی غوبیرناتور فولباوم جنابلری ریاستنده زلزله دن زیان کورگانلرگه یاردم جمعیتی آچیلدی . اطرافدن اعانهلر کیلوب یاتور . اما مسلمانلردن اعانه فیلوچیلر آذر . ئلله فاندی بالغان سیدلرگه نهجه شار یوز سومنی آیامای صدقه فیلغان تور - کستان مسلمانلری زلزله ده زیان کورگان مسلمان قرداشلرینه اعانه فیلورغه یارامایلر . ینه شهرمزده بش اورنده گدای ویتیلرگه آش بیروله در . اوچ اورنده روسلرغه ، ایکی اورنده مسلمانلرغه . ینه مسلمانلر اولزلی بر اورنده بیرلر . زلزله دن بورون اون ننگ بودی بر صوم آلتمش تین ، نان ننگ قداغی ۵ تین ایدی . زلزله بولغاچ اونچیلر نانچیلر بهانی ککوتارمک بولسه لرده پالیتسه ننگ یغشی تدبیری سایه سنده اوپراوا طرفندن نرخ چقارلوب بورونقی بهاسینه ساتدردیلر . گدای آدملر پالیتسه ننگ بو اشینه رحمت اوقودیلر . حاضر خلق آراسنه زلزله طوغر وسنده تورلی مبالغه لی سوزلر کوبدر . آلمانا یر آستونه باتوب کیتنه ایمش ، حاضر باتماسه بر کون باتاچق ایمش کبک سوزلریله خلق برسون برسی قورقوغه توشروب یاتورلر . روسلردن شهرنی تاشلاب کیتوچیلر بولدی . ئلی هم کیتودوام ایتوب یاتور . خدای موندن آری طنچلق بیرسه ایدی . آمین!

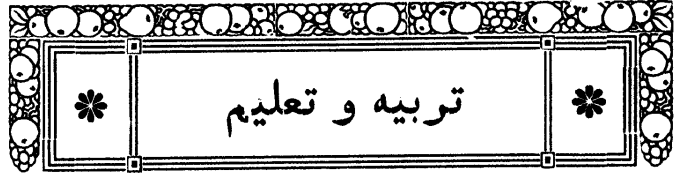
صابر جان القورماشی .

زلزله .

۱۹۱۰ نجی سنه دیکابر ۲۲ نده چهارشنبه گه فارشی تونله ، ساعت ۴ یارملر چهاسنه شهرمزده بیک فاتیح یر سلکندی . خلق ننگ اکثری اویقوده بولدقلرندن هلاکت ۳۶ آدمدن عبارت اولوب ، جراحاتیلر ۱۰۰ دن آشق بولدی . مذکور ۳۶ اولوچیلردن روسلر ۶ غنه آدمدر . جراحاتیلردن ده اکثری مسلمانلر در . یر سلکنو بیش مینوت دوام ایتدی . شول بیش مینوت ایچنده کیریچ عمارتلر خصوصاً لای کیر - بچدن یاصالغان عمارتلر یرلدیلر . آغاچ بنالرده بعض ایسکیلری یرلدیلر . اشکاتوری سلامت فالغان اوی بیک آرفالیدی . جمعی ۷۷۶ - بنا یرلوب آدم تورغوسز بولوب قالدی . بتون شهرده سلامت پیچ فالمادی دیسه م خطا بولماز . یوزدن ۹۰ ی بوزلیدی . دورتیوزدن آرتیق عائله اویسز قالب اکثری اشقوللر بنالرینه اورنلاشدرولوب فالغانلری فایده نیچوک ، طوروب یاتورلر . اویسز فالغان عائله لردن اکثری مسلمانلر در . دکانلرده مغازینلرده خیلی زیانلر بار . الکان بازار یاننده غی طاش مسجد ، نماز اوقورغه یاراقسز بولوب فالدی . چیرکولر ننگ کریستلری همه سی قیشایدیلر . فازارملر و باشقه محکمه لر همه سی سلامتدر . چونکه ۱۸۸۷ سنه ده گی زلزله دن صوگ همه کازوننوی عمارتلر آغاچدن بنا فیلغانلر . هم شهرده کوب عمارتلر آغاچدن دیسه م خطا بولماز . طاش عمارتلر کوب ایماس . زلزله ننگ قوتینه قاراغانده عمارتلر طاش بولسه سلامت فالغان اوی احتماللی بولور ایدی . زلزله باشلانغاچ اویقوده باتقان خلق بیک قورقوشوب اویانوب قایسی یالان باش ویالان آباق ، ایماننی اوقوب طاشقه قار اوستونه یوگروشوب چقدیلر . صوق تیوب اولوچیلر ده کوب بولدی . قش بولووی خلق ایچون بیک قیین بولدی . بر نیچه کون اویلرگه کرمای طشده قوندیلر . ئلی بولسه طشده یوقلاو - چیلر کوبدر . زلزله ننگ تمام باصلوب یتماوی خلقه کوکل طنچلقی بیرمایدن . ایندی بیکرمی کون بولدی ، همان وقت وقت سلکونوب قویه در . بر قورقغان خلق آزغنه سلکونو - نسده خانون قز بالا چاغا چر چو کیلوب طاشقه یوگرو - شوب چقالر . زلزله ننگ قوتی ۹ بال بولدی ، کین بولغانلر ننگده ۵ - ۶ - ۷ - ۸ بال بولوب توردی .

آلتی یللق

ابتدائی هم عمومی اوقو ایچون پروگرام

غه سوز باشی .

بزم ابتدائی مکتب لارده « اصول جدیده » آتی ایله مشهور بولغان اوقوتو طریقی ، هر نه قدر ایسکی زمانده غیغه کوره بر آز الگه ری بولسه ده حال مزغه واستقبالده غی احتیاج مزغه کوره بیک ضعیف بولوب « آق اوستنده قارا تانو » درجه سنده گنه ای دیکی همه مزه معلومدر . کوب کشیار مونک سببی : آنچه یوقاق دن ، معلم لر ناچارلقدن ، درس اسبابلری یتشمه گنه نلکدن و فلانلر دن ای دیکن سویل سه لرده ، حقیقتده مونک سببی : بزه کیره ک بولغان اوقونک نه دن عبارت بولاچغینه نوشنمگانا لکنددر . مه کهرجه جیولشنده ، روسچه اوقوتایقمی ، یوقمی ، کبی تارتشورل ؛ بایلر کسه سندن تأمین ایتلگان مکتبلر نك پروگراملرنده روس تلی ، حساب و جغرافیا درس لری بولماو ؛ کوز توتقان مدرسه لرمزدن معلم بولوب چغاقچ شاکردلر مزه عملی پیداغوغیا و روس تلی اوقونماولری اوستینه ، اوزمز چه املا بازارغده بلدرمه ولر ، باری برگه قوشلوب « بزه کیره کلر توشنمگان » دیگان سوز مزه دلیل قطعی بولادلر .

مملکتده ابتدائی عمومی و مجبوری تعلیم مسئله سی سوبله نمکده در . بو اش ، بو کون و بو یل باشلانماسه ده ، البته ، اوزاقلامای اجرا ایته باشلابه چقدر . بو کونگه چاقلی بزده ابتدائی اوقو « اصول جدیده » نامنده یوروب ، مونک ایله یارم - یارتی اصلاح ایته باشلاغان مکتب لرمز نك حالی بو « تعلیم عمومی » باشلانو ایله بوتونله ی اوزگه ره چکدر . یاخود ، اوزگه ورگه تیوش بولاچقدر .

بیک وقتلی و تیوشلی اولارق اوقا و اورنورغ مکتب و مدرسه لری نك تفتیش ایتلوی ؛ فزان زیمستواسی نك مکتبلر حالندن استفسار نامه لر تاراتوی خلقمز نك مکتبلر حالینه چن کوز ایله قارایینه و کیم نوشلرینی اصلاح ایتوگه اهمیت بیره چکلرینه سبب بولسه کیره ک .

بو کون مزه قدر ابتدائی مکتبلر مزده بالار غه روس

تلن تعلیم ایتوگه کبری تور وچیلر ، وقاندای مقتی دلیلار کورسه توب ، کیره کلگن اثبات ایته گنه توشنورگه تل مه و چیلر کوب ایدی . دولت دوماسنده بالار مز نك بوتون تعلیم وقتلری روسچه غه غنه محصور قالاچقی مذاکره فلنغانی کورگان صو ک ، خلغمز بر آوزدن « ایندی روسچه اوقونامز ، لکن اوزمز تله گه نهچه بولسون ! » دیه باشلادیلر .

شو حاللر نك بارچه سنده مکتب و تعلیم مسئله سی نك بر اوچی مکتبلر ایچون کیره ک بولغان پروگرام غه تره له چکدر . بو کونده مکتب لرمزده پروگرام یوق ، اصلاح یوق ، هیچ نر سه یوق بولدیغی حالده - اصول جدیده ایله اوقونامز - دیه یارما یاروب بورسه کده مونی قویمق وقتی جیندی ایندی . موندن صو ک تله گمزگه یارارلق و احتیاجلر - مزنی اوتهر لک پروگراملرنی تیزلکده نوزوب تارانمق اوز مزه بورچدر . دولت دوماسینه تیلیفراملر یازدروب « روسچه اوقونامز ، لکن تلمزنی و دینمزنی اوقوتودن آیرلایمز » دبدک . لکن ، نه یول ونه پروگرامده اوقونامز ؟ بلمک کیره کدر .

مونک ایچون یاقن آرا ده غی بر کونلرده اسلاملر تور ا تورغان هر ولایتدن وکیللر صابلا نوب ، بر چاره سن تابوب بر جبرده جیولش یاصاب مکتب لرمز نك حالن مذاکره ایتوب پروگراملرنی نوزو لازمدر .

شوندای بر جیولشقه چاقلی خلغمز آراسنده مذاکره فلنا نورسون ایچون بز ، عاجزانه ، بو اورنده « آلتی یللق ابتدائی هم عمومی اوقو ایچون پروگرام » تقدیم ایته رگه بانرچیلق قیلدق .

پروگرامده هر یلنك درس لرن بر قابات متن صورتنده گنه یازوب ، صو کندن هر ماده ایچون ابضاح بیره چکمز . بو اورنده اوشبونیده آ کفارتایق . بعض کشیلر نك کوکلینه : بو پروگرام محله مکتبلری ایچونمی ، یاخود نظام بوینچه آچلاچق یاکی اصول مکتبلر ایچونمی ؟ کبی سؤال لر توشه چکدر . بز دیه مز : بز نك محله مکتبنده و یاکی نظامی مکتبلرده یوموشمز یوقدر . ملت مز نك حالن واستقبالن اویلاغانده دنیا ده بوتن خلقلر فاتارنده یاشامق و کشی ره تلی کون کوره بلمک ایچون بالار مزنی شوندای پروگرام بوینچه تربیه قلموز تیوشلیدر . ملت نك بقاسی و سعادت شوندای مکتبلرگه موفودر . شو حالده اوشبو پروگرام ملت نك تله گی صورتنده یازلادر .

موندای مکتبلرنی دوام ایندرو ایچون کوب کوچ

حقنده تربیه علماسینک سوزی بیک تورلنده در. بو بابه
علمای ایکی گروهه بولنله در:

برنچی گروه تجاری صنایع معاملهلر کی معیشتی
حاجتلرنی اوتورلک مقدار بیتنه، دیلر؛ دلیللری: ابتدائی
مکتبلرنک شاگردلری ایکنچی هنرچی صنوچی بالالریغنه
بولالار. بولورغه اوزلرینک وظیفهلرین اوتورلک قدرلی
انشا قوتین حاصل ایتمک بور چمزددر. چونکه بصیرتلی هر
ایکنچی اوچ تورلی دفترگه اوزین حاجتلی کوروب برینه
کرش چغشین، ایکنچیسینه حیوانلرین واش فورالرینک
ایسکی ویاکیلرین، اوچونچیسینه کوبمی اورلقدن کوبمی
ایگن آغان، نی وقت چه چب ونی وقت اورغان کی اوزینک
تورلی ملاحظهلرین بازار. هنرچی ده کرش چغشین بازار
ایچون بر، سپارشلر (زافازلر) ین بازار ایچون ایکنچی، اوز-
ینک غیرلرگه بولغان سپارشلرین بازار ایچون اوچونچی
دفتر طوتوغه مجبوردر. صنوچی هم بولار کیلدر. دخی
بولردن هر اوچ صنف نافلادنویلر، رازپیسقالر، ویکسللر،
اسچونلر، اعلانلر واوز آرا خطلر بازوغه محتاج بولالار.
شونک ایچون بووقت انشا اوگره توده معلمنک منظوری ایگن
آلک شوشی غایه لرگه بولورغه تپوشیلدر. بولردن باشقه
بازولرده نغنن کی ادبی غایهلرنی شاگرد آتاسینک وظیفه
سندن چغوب معارف ده تکمیل فی فصد ایتمسه اورتا وعالی
مکتبلرده حاصل ایتمه چکدر.

ایکنچی گروه علمای، ابتدائی مکتبه ده بوقدر برله گنه
فالو بیتمی دیلر؛ دلیللری: بالالرغه آنا تلین اوگره تودن
غرض، هر خصوصده اوزلرینک فکرلرین سویله ب و بازوب
کشیمه آکلانا آوتمین طانیتمه قدر. بواشکه ایکنچی و هنرچی
وصانوچینک ده حاجتی باردر. چونکه بولورغه ده بغشیلق
برابرند شکر، دوست ایشلرنی تبریک، قارنداشلرنک حالن
بلشو، دشمانلرنک معامله سین یومشارتو، دوستلر برلن
دوستلرنک نیگزین نغنون کی ادبی معاملهلر و طانشولر
لازمدر. دخی ده شاگردلرگه بالا چاغندنوق معیشتی حاللرنی
اوگره ته باشلاو آنلرنک یاشدنوک راحتلرین یویب فکرین
طاراتوغه سبب بولادر. یاشدنوک آنلرنک موینلرینه ابرار
اشین سالو ودنیانک چپتن و مشقتلی اشلری حقنده فکر
لرین فوزغانو عدالت بولیدر. حال بوکه آنلر، تن
وچانلرین اوسدرگان وقتده طنح کوکل برلن شاد و راحتک
اوزره کونلرین اونکاروگه حقلیلردر. مگر رازپیسقا
و مقاوله صورتی کی عمللرنی خط درس لرینه موضوع ایتوب

کیره کدر؛ حالبوکه بزنگ اقتصادی حالمز ناچاردر، دیوچیلر
کوب بولور. شبهه یوق، شولایددر. لکن شوندا ی مکتب
لرنک «کیرهک» لگینه ایمانمزننی نغنا یق. شوندن صوگ:
«یوقنی - کیرهک نابنرر».

یوق دیگنه صاین - یوق بولا بیرور. بزده اوموت
و همت یاغینه بر اومتولوب، یوقنی بار قاورغه ترشایق.
پروگرامنک مننی اوشبو ماده لر دن عبارت بولاچق در:
برنچی یل: ۱ - ضروریات دینیه. ۲ - تورکی تل.
۳ - حساب. ۴ - حسن خط.

ایکنچی یل: ۱ - ضروریات دینیه. ۲ - قرآن
حکیم. ۳ - تورکی تل. ۴ - حساب. ۵ - حسن خط.
اوچونچی یل: ۱ - ضروریات دینیه. ۲ - قرآن
حکیم. ۳ - تورکی تل. ۴ - روس تلی. ۵ - حساب.
۶ - هندسه. ۷ - حسن خط (نسخ). ۸ - ترسیم.

دورتنچی یل: ۱ - ضروریات دینیه. ۲ - قرآن
حکیم (آتاده بر). ۳ - تورکی تل. ۴ - روسچه تل.
۵ - حساب. ۶ - تاریخ (وطنی و ملی). ۷ - جغرافیا.
۸ - هندسه. ۹ - حسن خط (رقعه). ۱۰ - تاریخ طبیعی.
۱۱ - ترسیم.

بشنچی یل: ۱ - دین (اسلامیت تاریخ کره
باشلار). ۲ - تورکی تل. ۳ - روس تلی. ۴ - حساب.
۵ - تاریخ (وطنی و ملی). ۶ - جغرافیا. ۷ - هندسه.
۸ - حسن خط (رقعه و ثلث). ۹ - تاریخ طبیعی. ۱۰ -
ترسیم.

آلتنچی یل: ۱ - دین. ۲ - تورکی تل. ۳ - روسچه
تل. ۴ - حساب. ۵ - تاریخ (وطنی و ملی). ۶ - جغرافیا.
۷ - هندسه. ۸ - حسن خط (رقعه و تعلیق). ۹ - تاریخ
طبیعی. ۱۰ - ترسیم. ۱۱ - قواعد عربیه.
معلم حسن علی.

پیداغوغیا

انشاء.

آنا تلین اوگره تودن مقصود بولغان غایهلرنک ایگن
اهمیتلیسی انشادر. آنی اوگره توده مدرسسه نک مقصودی،
شاگردلرنی معیشتی و ادبی حاللرینه تعلقی فکرلرین تعبیرده
غیرگه محتاج بولماوغه حاضرله ودر.
ابتدائی مکتبلرده حاصل بولورغه تپوشلی غایه فی تعهد

فسقه چه غنه دلیل اورنده یازام :

(۱) نهی حاضرده قازاق شیوه سنده یازغان مکتب کتابلری یوق ، قازاقلرده اوز شیوه لرنده یازا بلوچی محررلر یوق یاخود یوق حکمنده آز اولدیغندن آنلرنڭ میدانغه کیلوی ده تیز وقتده امیدلی توگل .

(۲) نهی تاتار لسانی قازاق بالالاری ایچون اجنبی نل توگل بر آز شیوه باشقه لغن اعتبارغه آلماساق آنا تلی حکمنده دییورگه ده یاری . مین اوچ سنه تجربه ایله بلدم قازاق بالالاری تاتارچه یازغان قرائت کتابلرن بیک تیز آکلیلر ، ۸ آیده بر صنفده تاتار بالاسی نی قدر معلومات آلسه قازاق بالاسی ده شول قدرنی آلا آلا ، امتحان وقتنده ایکسینڭ نومرلری تیڭ بوله .

(۳) نهی نتیجه جهتن اعتبارغه آلساق تاتار شیوه سی قازاق شیوه سندن آنلر ایچون فائده لیراق . مونه مینم آلمده ۳ سنه تاتارچه اوقوغان قازاق بالالاری بار ، بونلر اوز حوصله لارینه صیارلق موضوعده یازغان تاتار مطبوعاتن آکلیلر آندن استفاده ایته آلالر ، آنلر ایندی مکتبده آغان معلوماتلرن ، چغو برلن ، یوغالتیلر ، بلکه تاتار مطبوعاتی آرقاسنده ترقی ایته لر . اگر آنلر تاتار شیوه سنده اوقومی قازاچه غنه اوقوسه تاتار مطبوعاتندن آشنا بولما . دفلرندن ، آرتق استفاده ایته آلمای اوقوغانلری قوی ، صیرلر آراسنده یوغالوی شبهه سزدر . (آکلاو ایله آشنا بولو آراسنده آیرما باراق دقت ایدلسون !)

(۴) نهی قازاق بالالرن تاتار شیوه سیله اوقوتو اقوام ترکیه آراسنده تل برلشدر و مسئله سینده بیک کوب خدمت ایده چکدر . اگر قازاق ، باشقرد ، میشار کبی طائفه لرنڭ هر برسی ایچون مخصوص مکتب کتابلرنی یاصاب آیرم آیرم ادبیات میدانغه کیلتر وگه کرشسه ک ، تل برلشدر و مسئله سی بیک صوگفه قالاچی شبهه سزدر . اهل علمدن هیچ کم بو فکرنی مناسب کورماز دییوب اوبلیهن . بلیم باشقرد آغایلر نی ایتورلر ؟

(۵) نهی چات قازاق شیوه سنده مکتب کتابلری میدانغه کیلتره چک بولسه ق ، آنلرنڭ اوز شیوه لرینه مخصوص املا و یازو قواعدی اولما دیغندن چات اپنوب چغارو بیک مشکل اولور . مونی ، دهل قازاچه یازغان کتابلرنی اوقوب قازاغان ذاتلر بلور . املاسی درستگه یاقن بولغان صوگراق وقتده باصلغان قازاچه رساله لرنی تیکشرسه ک آنلر چات قازاچه بولمی یارطسی تاتارچه ایدکن کوره مز . مثلا میر

بیرلگانه گنه باراسه یازار .

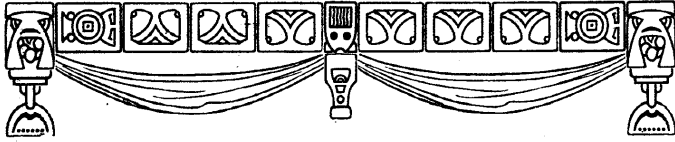
اما بزنگ مکتبلرگه کیلسه ک ، مینه چه هر ایکی مسلک گه قازاغانده اورتالق دیرلک مسلکنی طوتومناسب کورله در . یعنی حوائج ادبیه لرن اوگره نو آراسنده فرصت طابوب احوال معاشیه لری حقتده هم کورسنگاله ب بر آز خبردار ایتکدر ، عملی اصطلاحلر نیدن عبارت ایکانین باوراک ندرلی گنه بولسه ده .

بالارغه انشا اوگره تونڭ عقللرغه تأثیری بیک بیوکدر ؛ چونکه اول معنی لر وسوزلر ، مناسب ترکیبلر تابوغه مجبور ایتدیکندن ، فکرنی بیک بورگزوب آنلرنڭ فکر میدانلرنین کیگایته کشیگه اوزین اوزی طونارغه و صبرغه عادتلنره ؛ وصف ، حکایه ، تشخیص ، تعریفلرنی شرح ، و اخلاقنی وصف کبی تورلی موضوعده یازو بولغانغه تجربه نی آرتدرادر . بالارغه انشا اوگره نو اوچ مرتبه گه بولنه در . بونار استحضار ، تقلید ، حریت مرتبه لری اولوب هر قایوسین برر باب ایتوب بیان اینه چکمز . احمد جان مطفی .

قازاق مکتبلرینه دائر .

«شورا» ده عبد العزیز افندی موسی جنابلری طرفندن یازغان بر مکتوب درج ایدلیدی . عبد العزیز افندی قرغیز - قازاق مکتبلرنده اوقوتو و درس کتابلری حقتده ایکی تورلی فکر بیان ایته ، برسی : قازاق بالا لرینی اوز شیوه سنده یازغان کتابلردن اوقوتو ، ایکنچیسسی تاتار شیوه سنده یازغان کتابلردن اوقوتودر . مونه اول اوشبو ایکی فکرنڭ فایسسی توغری ایکانلگن بلو ایچون «شورا» ده منطقی جواب یازلونی اوننه .

مین اوزمنڭ بو توغروده یازغان سوزلرم آرتق منطقی بولا آلماون بلسه مده ۳ بلدن بیرلی قازاق بالالرن اوقوتوب تجربه ایتدیکندن بو مسئله ده بر فکر بیان ایتونی مناسب کورم . مین کیله چککه آرتق کوزم یتمی و تیز وقت اوز آلدینه بر «قازاق ادبیاتی» آتالغان ادبیاتنڭ میدانغه چغون امید ایتما دیکندن حاضرگی وقتده «قازاق بالالرنی تاتار شیوه سنده یازغان درس کتابلری ایله اوقوتو تیوشلی و فائده لیراق» دیمین . مین بو فکریمه دلیل کورساتو ایچون تیران نظریات بازیمیم ، بالغز اوزم تجربه یله کورگان و هر کمگه بیلسگی بولغان بر نیچه نرسه نی

زاد و مخاربه

طرویسکی. ۲نچی عدد «شورا» ده نعمان افندی اورانکین: «ضب» نه کبی حیواندر. بزم روسیه ده وارمی؟ لغت کتابلرنده «قطعاً صو ایچماز ترکچه کار دیپورلر» دبه تفسیر ایدلمشدر. بز بونی بلمادک «شورا» ده بیان ایتسه کز ایدی، دبه استفسار ایتمشدر. بن بو خصوصه تعریف حیوانات، علم حیوانات، تاریخ طبیعی، کبی بو زمانلرده معتبر و متداول اولان اثرلره مراجعت ایدهرک رسملرینی تفتیش ایتدم. بزچه، «ضب» کسهرتکه (که لته یلانی) نڭ بر نوعیسی اولوب بزم بودبارلرده، کوچکری بیک کوبدر. «آسیا» نڭ جنوب طرفنده (ترکستان طرفلرنده) آفریقا، آمریقانڭ اسیسی طرفلرنده زورلری واردر. لغت کتابلرنده رسمی: «المنجد» نام اثرده «ضب» تمساح نڭ کوچکرینه اوخشاش کوچک بر حیواندر دبه بیان ایتلمشدر. (رسمی کورساتلیگان) جمعی: أضب و ضبان، وضباب کیلور دیمش. (صو ایچمز دبه فیدایتمگان.) اختری کتابنده صو ایچمز دبه تعریف ایتلدیکندن، هر بر صو ایچمی تورغان حیوانلرنی «ضب» غه حمل ایدوب، صوصار، صوور، بورصقلرنی «ضب» دیب یورگانلر. بوايسه، شجه سز خطادر. بو وقتقه قدر «ضب» نڭ نه کبی حیوان ایدیکی میدانغه کیلمایده رسمی اثرلر اوقو و اوقتو قطعاً عرام طویلوب، علم حیواناتدن معروم فالونڭ نتیجه سیدر. یوقسه بوڭا قدر «الضب» صوصار، «الضب» بورصقی دیب یورماس ایدک. بو «ضب» حقدنه «مصور تعریف حیوانات» ده (م. امین اثری) ایتلدیکنه بناء: «ضباب» (کار) لر دورت آیافلی اولوب، آزغنه سی ایکی آیافلی یا خودبتون آیافسز اولغانلری ده واردر. (واقعاً کسهرتکه لرده شول صورتده در) همده بونلرنڭ وجودلری طولانی واسطوانی اولوب، بعضیسی نڭ آغاچه آصیلغنه قابل قوتلی قویروقلیسی واردر (کسهرتکه لرنکده بعضلری آغاچه اورمالاب یورولری وار). اکثریسی لاهه اولوب، حشرات و کوچک حیوانلر ایله تغذی ایدرلر. (واقعاً کسهرتکه لرده چیکرتکه، چبن کبی جانلکلرنی آشیلر) ضبابلرنڭ انواع کثیره لری وار: کرنن کار (ثعبه، ضاب،

یعقوب افندی دولانفڭ «بختسز جمال» اسملی رومان و باشقه کتابلری اوشبو جمله دندر. بویله اولدقده یارم تاتارچه ادبیات یاصاویولینه کرگانچی برگنه یولده حرکت ایتسه کدها مناسب بولماسی؟

مین بو فکرده بولووم ایله برابر قزاق تلن بتونلی یوغالتو طرفداری توگلمن، آنڭ ایسکی تورک تلی ایدکینه اشانام آنڭ تورک ادبیاتینه کیرهک ایدکینه ده قول قویام، نیک قزاق ادبیاتی، باشقرد ادبیاتی، میشار... و سائر واق ادبیاتلر یاصاب ماتاشونی غنه معقول اش توگل دیمن. قزاق لغتن شعر و ادبیات مجموعه لری جیناب باصنروب، ممکن اولماسه قول یازمه کیونچه کتب خانه لرگه قویو ایله ده صاقلارغه ممکن. اول اوزی بر وقتده کیرهک بولوب دنیباغه چقار، مونه تاتار شیوه سیله اوقوب تاتار و تورک ادبیاتینه آشنا بولغان قزاق یکتلری کوبایسه لر آنلر اوزلریده آنڭ قدرن بلوب ترگزورگه طرشورلر. مجموعه لر جینارلر، لغت کتابلری یاصارلر.

تاتار شیوه سنده اوقو قزاق لغتی یوغالوغه سبب بولمی بالغز بر آز شیوه اوزگاروبینه خدمت ایتسه ایتور، آنده مین آرتق ضرر یوق دیم. مونه شول مسئله نی فوزغاتوچی عبدالعزیز افندی اوزی ده قزاق، تاتارلشقان، قزاق شیوه سنده سویلی بلمی؛ شولایده قزاق تلی ایچون طربشوب فکر سویلی، قزاق شیوه سنده سویلی بلوچیلرنڭ کوبسندن یوغاری اورنده یاش قزاق بولوب طورا. تاتارچه اوقوغان قزاق بالالرن روسچه اوقوغانلرغه نیاس ایتوب تلگه خدمت ایته آلماسلر دییوب بولمی؛ چونکه تاتار تلی قزاق تلی، قزاق تلی تاتار تلی در. معلم: فیض الرحمن جهاندارف.

شعر

قارا کفی هم عذابلی نون، - یورهک فصولا، درلدی تن.
کوز آلدمه قوی توتون - جولهر توسلی نیدر کونتم.

بر اوچقون چاتقی یوق آلد، - همان ایسکی صوفلق طن
طورام قچقرغانم حاله: - «ای طاک! تیز آط، قویاش چقسون!»
سعید.

«شورا»: - بو طوغروده دخى ايكى اوچ مکتوب کادى ايسهده مضمونلرى اوشبو ايكى مکتوب گه موافق اولدقلرندن، باصلماديلر.

سيمى پولاد - «دارالمعلمين» اسمنده اولماسه لرده دارالمعلمين گه اوخشاش الوغ مدرسه لرمز وار. بو مدرسه لرمزدن چيقمش طلبه لر تلاسهر امام اوله لر و تلاسهر معلم اوله لر. ليکن بونده محله اماملرينه بيلورگه تيوشلى اشلر مثلا ميتريقه يازمق، نکاح و طلاق دعوالرينى تفتيش ايدوب حکم اعلان ايتمک کبى شيلردن عملياتى ايله اوگر- تلميدر. شونک ايچون اوشبو مدرسه لردن چيقوب امام اولمش شاگردلرمز، يوقار بده مذکور اشلر، باشلرينه توشد بکنه آبدراب قالار. آنلرنک آبدرامقلرى بربينک حقى يوغالمقغه و بربينک حقسز اوله رق غالب اولمقينه سبب اوله در. شونک ايچون مدرسه لرمزده اماملرنک خدمتلرى حقنده تعليمات و يررگه و اورنبورغ صوبرانيه سينه واردقلرند شونلردن هم امتحان قيلورغه تيوشلى ايدى. عبدالقدوس احسان.

طرويسكى - اوشبو ييل ۱ نچى عدد «شورا» ده «قزاقچل» سؤالينه جواب اوله رق: حضرت انس (رضى الله عنه) نك ياشى ۹۹ ده اولوب بالالارى و تورونلرينك ۱۲۵ عددگه يتديكن كورديكى بيان ايدلمش. حالبوكه معتبر تاريخلرده حضرت انس ۱۰۳ ياش گه يتوب ۸۰ دن بر آرتق بالالرينى كوروب وفات ايتديكى كوسترلمشدر. بو سوزلرنك قانغيسى درستدر؟

قازاق شاگردى عبدالرحمن بن محمد على.

«شورا»: - بز جوابمزه اعتماد ايتديكمز ذاتلرنك اسملرينى ذكر ايتدك و طوغر يدين طوغرى شول كيمسه لر طرفندن يارلمش اثرلردن آلوب يازدق. فقط بو سوزنى قطعى بر حکم روشنده دگل بلكه بالكز روايت ايديكنى ده آچيق بيان قيلدق. اوشبو وقتلرده ميتريقه لر دفترلر اولياديغندن بوندى مسئله لرده برينى درستلک و باشقه سينى نغطئه ايتمک ممکن دگل. بو طوغروده اولان روايتلرنك هيچ برى ظن درجه سنندن اونمامشدر.

قارغالى - ابن تيميه، رسول اکرم فبرينى زبارت ايتمکدن منع ايتدى، دييورلر. بو سوز درستيدر؟

مستفيد.

«شورا»: - بوش سوز.

ضب، ياشل كلر (ضباب، سميل)، بكلو ياشل كلر (غطايه)، بلانه زهر و برون آنك بيوگى ايرى باشلو كلر (وردان)، آرشيننى متجاوز نوعى (عدم)، آلاجه كلر (چقوسام، ابرص، وزعه) قوبروغى غايت اوزونى (ورل)، بيك اينجه و بيك اوزون قوبرغى نوعى (هيقل)، قنادلو كلر (جبينه، امجبين)، فبا كلرى (بوقلون)، بيوگى (صرتلان)، قوم كلرى (سقنقور) ديه بيان ايتلگان. ههده مختصر علم حيوانانده: (حسين رمزى اثرى) «ضبابيه» حيواناتى بدنلرينك ييلان كبى اوزونجه اولماسى، و فقط ييلانلردن اطرافنك بولنمسيله ممتازدر. هم جلدى ييلاننكينه مشابه اوله رق حرشقى و شاعره نيدر. اطراف اربعه سى غايت فصقه و بارماقلى اطفار ايله مچيزدر. بعضيارنده اطرافى ايكى دانه يا خود بسبتون مفقود اولغانلرى ده وار، ديمش. ياز موسمنده يهورطه لرينى رطوبتلى محلله ترك ايدهلر. بعضيار ينك ايتى اكله صالحدر، ديگان. مذکور كسهرتكده يهورطه لايدى ديدكلرينى بعض بر ذاتلردن ايشتم. مذکور «ضب» نك رسمى تمساحه بيك اوخشى. واقعاً كسهرتكده اوخشيدر. بونك حقنده معلوماتى اولان ذاتلر بزلره تنبيه ايدهلر، محترم «شورا» ده يازولرينى اونتم. ابو هريره بن يوسف (مدرسه رسولييه طلبه سنه).

تومان. ۲ نچى عدد «شورا» مجله سنده نعمان افندى اورانكين «ضب» نك نه اولديغينى صورمشدر. «شورا» اوز طرفندن «صوصار» ديه تفسير ايدوچيلر وار ديمش. «شورا» نك اوزى ايتكانچه بو سوز خطا بولورغه تيوش؛ چونكه قاموس توركى «ضب» نى «كلر، كرتنكله» ديب ترجمه ايتمشدر. «كرتنكله» بزمچه «كلنه ييلانى» يا خود «كيسه ركه» روسچه «Ящерица» در. مصطفى ساطع افندى هم اوز ينك علم حيوانانده «ضبابيه» زمهره سندين بعث ايتكانده (ص ۲۰۰) «ضبابيه لرنك باشليچه نمونه لرى: بوقلمون، دراغون، عادى كرتنكله، كور ييلان... در» دى. كتابنده غى «دراغون ياضب طيار» ديه قويدغى رسم فانانلى كلنه ييلانيدر. طيار بولمغان «ضب» ايسه بزم كلنه ييلانى ديديكمز بولوب فالادر. بو حيوان ييلينى سوديكندن قورى برده بولادر. صوصار توركچه صانسارد. قاموس توركى: «صانسار فارسچه «دله»، به ندىن معرب اولاره ق عربچه «دله» ديرلر» ديمش. آلاى بولعانده صوصار عربچه «دله»، روسچه «Куница» بولادر.

معلم: ع. خيرى.

بتیبیز بز، برده یوق سوزا بز همان آلفه طابان
امطولابز، طومریلابز آلفه دادلدن یمان . . .
آنه کورنه بر چیگنده یاقتبیلقدن بر ئلوش
یاقتی طاک اول، موندہ کیل، بزگہ بر پوگروب کیلوش
طاک آتار، بالقرفویاش بر، بز فالوربز یاقتبیدہ
شوندہ آیرربز، بلوربز، فایدہ بارور یاقتبیدہ
یاقتی کون، یهملی، قویاشلی یوزدہ نورلر تامچیلار
شرشی کوندن شوندہ یوگرر، آلداغن آکلاوچیلر
بز بارابز شول طرفقہ، شوندہ بخت باصقہ
شوندہ بابل، شوندہ گللر، شوندہ اوجماخ آچقہ!
فیضی ولییف . (اوا).

کوکلیمہ شعرینہ قارشى .

بولماغان ہم بولماياچق آکلاغان مقصد نہدر .
خلقتندن، ہمدہ اولماس آکلاغان مرفد نہدر .
یوق حقیقت یوق اشانچ دنیاہ یوق ہیچ ایمان
بلمی انسان دنیاہ فایسی حسن فایسی بیان .
حسنیلہ قبعی آیرغان بندہ یوقفہ ماناشا
چونکہ بلمی اصل معنا نہ، نہایت صاناشا
ایو، بار نوسلی بولای اوستانگنہ صالحساق نظر
اما کیتساک توبکہ، بولغانور کوکل ہم جان بیزور .
بز مادامکہ دنیاہ مز، بز مادامکہ دنیاہ
حقنی ازلهگان بولوب وقتکنی اسراف قیلماہہ .
ن . دوماوی .

صبی غہ .

(آنسی آغزندن)

مہ جانم، آل شول قلمنی، اول بلمنک آچقہ .
کیت آنہ مکتب گہ، اول راحت کونگنک باسقہ .
آندہ یاقشی خلفہلر بار، آندہ کتابلر طولو .
یوق راحت بر کمگدہ مکتب ایشیگین آچمبہ .
سویلر آندہ خلفہلرک چن سعادت بوللرین،
کوکلگہ آغل بارندہ توکمبچہ ہم ساچمبہ .
اوبرن آندہ یازغالارغہ بیک ماطورلاب یازونی
اول ایتہ رسینی طرشساک یاخشیلرنک یاخشیمی .

حسب السکریمی

اورنبورغ - «آوروپا سیاحت نامہسی» کتابینک
۱۱۴ نچی بیتندہ مذکور اولان ابونظارہ نک عربچہ اوگرنمک
حقندہ ترتیب ایتمش یاکی اصول اثری طبع ایدلیمی
ونہ یردہ صائلور ؟
«شورا» : - خبرمز یوق .

سمرقند - حضرت ابوبکر نک مدت خلافتلری
«عقبہ» رسالہ سندہ ایکی یل اوچ آی دیہ یازلدیعی
حالدہ «محمد علیہ السلام» رسالہ سندہ اوچ یلدن زیادہ،
دیہ یازلمشدر . بولنر نک فانغیسی درستدر ؟ (۲) حضرت
عمر نک مدت خلافتی الک درست روایت کہ کورہ نہ قدر
مدتدر ؟ (۳) ہجرت نبوی زمانندہ جملہ مسلمانلر تخمینا
قاچ نفرگہ بالغ ایدیلر ؟ معلم : حاجی معین بن شکر اللہ .
«شورا» : - روایتلر نک الک درست اولانلرینہ کورہ
حضرت ابوبکر الصدیق ہجرتندن ۱۳ نچی یل جہادی الاخرانک
۲۲ نچی سہشنبہ کوندنہ وفات ایتمشدر . بوکا کورہ مدت
خلافتی ۲ یل ۳ آی و ۱۰ کیچہ اولور . «محمد علیہ السلام»
رسالہ سندہ ۲ رقمی ۳ و ۲۲ جہادی دیہ چک یردہ ۲۰
توشمشدر . (۲) بوکا کورہ حضرت عمر اون یل ۶ آی و
۴ کون خلافت ایتمش اولور . (۳) رسول اکرم وفات
ایتدیکندہ اہل اسلام ۱۲۴,۰۰۰ قدر اولدیعی مظنوندر
(کتب سنہ ص ۱۳) .

اشعار

امیدلی کوکلدن .

آلدہغی کون نک ہرنندہ، بزگہ راحت کون بولور
شبہسز آق کون بولور بر، بز نک اشلر جون بولور
شاو لاشوب آلتای بویندن موندہ کیلنک لاصا بز
ئلی طاوش بتکان ایکان، طاعی بر شاو لاشابز
بزدہ ایچ غیرت و صاف فان، نیک ایش بز بتہ بز!
بز اوقوساق بز می بز ئہ، بز جہان سلکنہ بز

تفريص

جمال يعقوب . ۱۵ بيتده بر حكايت كتابى اولوب
روسچهدن ترجمه و نشر ايدوچيسى محبوب جمال خانم
آقچورينا جنابايدير . حقى ۸ تين .
اصول تعليم حساب . معلم عبدالغفور افندى قل
احمدوف اثرى اولان بو رساله « صباح » طرفندن نشر
اولنمشدر . حقى ۲۵ تين .

بالالو بدوامى . ع . جانبيكوف افندى طرفندن قازاق
شيوهسندنه منظوم اولهرق ترتيب ايدلمش كچوك بو رساله در .
الكتاب الاول . الكتاب الثانى . هر ايكىسى داملا
عالمجان حضرتلى طرفندن شاگردلرگه درس ايدوب اوقو
تور ايچون معتبر حديث كتابلرندن انتخاب ايدلمش حديث
مجموعه لرى اولوب ، اخلاقى و ادبى حديث شريفلر جمع
اولنمشدر . حديثلرني روايت ايتمش ذاتلرنگ ترجمه حاللرى
هم فسقهلق اوزرنده اولسهده حاشيه لرنده يازلمشدر .

سودا گر كاليندارى . اوشبو كاليندار شرف الدين
افندى شهيدالدين طرفندن ترتيب ايدوب گوزل كاغده
نفيس صورتده باصلمشدر . دورتيوز بيت مقدارنده اولان
بو اثرنگ حقى ۱ صومدر . خلقلر ، كشى اشلرى ايله وباشقه
لرنگ قصورقلريني اصلاح ايدوب مشغول اولدقلرنگ شرف
الدين افندى اوز اشى ايله شغلنوچيلردن واوستنه آلمش
وظيفه لرينى آلفه يبارر ايچون طريشوچيلردندر . شوننگ
ايچون اوشبو كاليندارني ده تدريج ايله اولسهده گوزل
وفائدهلى اثرلر جهل سينه كرتورگه موفق اولسه كرك .

جوامع الكلم . ۱ نچى عدد «شورا» ده يازديغيمز (۲۷-
نچى بيت) اوشبو اثر ، تمام اولوب ساتلنورغه باشلانمشدر .
كاغدى گوزل ، اشى نفيس اولوب حقى پوچته دن باشقه ۱۲ تين .
تاريخ اسلام . محمدشا كر افندى سليمانى طرفندن
ترتيب ايدلمش بو اثر ، اوز ينگ الوغ تاريخ مجموعه سندن
دورتنچى جزء اولوب هجرتدن ۱۳۲ تاريخندن باشلاب عباسى

لطائف

۱۱۲

فرانسز شاعرلرندن برى اوزينگ بر طوغمه قارنداشى
ايله دعوالاشر ايدى . بر كيمسه بوگنا نصيحت قيلوب :
« جانم ! ايكى بر طوغمه قارنداش آراسنده هيچ دعوى
اولورمى؟ » ديدى . شاعر ايسه بوگنا قارشو : « قارنداشم
ايله دعوام اولماسون ده مسقوا روسى ياكه بخارا سارتى
ايله مى دعوام اولسون؟ » ديه جواب وپردى .

۱۱۳

اشلقلرينى صانوب آفچه آلوب چيقدقلرندن صوك
بر باشقرد اوزينگ ايدمه شلرينه : « بو باينگ آفچه سى
هفتيك فالونلغى وار ايكان » ديديكند ايدمه شلرندن برى :
« آفچه سى هفتيك فالونلغى اولسه بورچى قرآن فالونلغى
واردر » ديه جواب وپرمشدر .

۱۱۴

ايسكى مدرسهلرزم وقتنده شاگردلر آراسنده چاي
شكر ساتارغه كرمش بر مخدومدن : « نيچوك مخدوم ،
ربح وارمى؟ » ديه صورديلر . مخدوم ده : الله غه شكر پك
بخشى فائده وار فداقلاپ ۱۶ نيندن آلمش شكر ، واقلاپ
۱۸ تين گه ساتوله در ، واغى ايسه اوزومه چاي اچارگه
يتوب طورادر » ديه جواب وپردى .

محررى : رضا الدين بن فخر الدين .

ناشرلىرى : محمدشكر و محمدزاكر راصيفلر

«شورا» اورنبورغده اون بيش كونده بر چققان ادبى ، فنى و سياسى مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТР. ОБЛОЖКИ
30 ЧОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
АДРЕСЪ: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلئ: سنه لك ۵، آلتى آيلق ۲ روبله ۶۰ كاپك .
« وقت » برلن برگه آلوچيلرغه :
سنه لك ۹، آلتى آيلق ۴ روبله ۶۰ كاپك در .

ايتدك . كوب اورنلرده فرصت ايله يوردبكنى آكلادىغىم
صوك اوشبوروشده سوزم اولدى .

— استانبولده فلان آدمنى كوردىكمى ؟

— يوق ، آنى پك فارت ، وقتنى نابا آلماسسك ،
ديديلر .

— طرابلسده فلان آدمنى كوردىكمى ؟

— يوق ، آنى نماز او قومي ديديلر .

— مصرده فلان آدمنى كوردىكمى ؟

— يوق ، استاذمز آنك مجلسينه واررغه رخصت
اينمادى .

— فلان آدمنى كوردىكمى ؟

— يوق ، آنى ده استاذمز ياراتميدر ؟

— مكده فلان آدمنى كوردىكمى ؟

— يوق ، آنى فلان ايشان پك بامانلادى .

— مدينهده فلان كيمسهنى كورمادكمى ؟

— يوق ، آنى و هابى ديلىر ، بوندىن اوستون اول
شمى فالج زحمنى ايله مبتلادر .

* *

وظيفهم اولمادىقى حالده مذكور شاگردكه اوشبو

يرده يازديغم جاخط حكايتمنى سويلادم و : « سياحته بر مقصوده

الوغ ذاتلرنى ، علم و ادب اهللرينى كوروب آنلردن

استفاده ايتمكدن . بوندانى الوغ فرستگرنى اويله « ايمش

ديمش » لر ايله غائب ايتديكگز ايچون تاسف ايتدك .

اسلرينى ذكر ايتديكم كيمسهلرنى كورمش اولسه كز احتمال

كه فائدهلى سوزلر ايشتمش اولور ايدگز ، احتمال كه حقلرنك

اولان سوزلرنك اقترا و بهتاندىن عبارت ايدىكى طوغريدن

طوغرى بيلمش اولور ايدگز . اهل حالدىن برى : انسان ،

اوزينك بياك دوستى طرفندن زندهلك ايله تهمت ايدلمادىكى

مدنده حقيقت كه اصل اوله بيلماز . دييور اولمش » ديدم .

جاخط ، معزول والى ياننده آلتوندىن ياصالمش پيلولى

وارلغنى بيلدىكى قيبلىندن بيلورم كه مذكور شاگرد ، بنم

سوزلردن ممنون اولمامشدر .

تصحیح

۲ نچى عدد «شورا» فابنك «اثر حقنده» اولان مقاله

نك ۱۱ نچى يولنده اولان «قبر ناشلرى» ديگان سوزنى

«قبر ناشلردن نسخهلر» دبه اوقورغه تيروشلى .

لكن قدمت قبلى رجال فطالما

مشيت على رسلى فكنت المقما

ولسكن هذا الدهر تاتى صروفه

فتبرم ، نقوضا و تنقض مبرما .

بيننى يغشى كوكلمه آلدمه خزينه نابمش آدم كى

شادلانوب اورنمدن طوردم و وداع ايلاب كينه باشلادم .

ايشكدن چيقا باشلادىغمده شيخ حضرتلرى فچقردى و :

« اى بكيت ! فالج زحمتنه فائده ويره طورغان پيلولى

بيلميسكمى ؟ » ديدى . بنده : « ياسيدى ايشنديكم يوق »

ديدم . بوگا فارسو : « سنك ايله اولان پيلوليلردن بر آر

اولسه بلكه فائده اولور ايدى ، ديه كوكلمه كيلدر »

ديدى . بن : « اى محترم استاذ ! جانم فدا اولسون !

اگرده بنم ياننده اولان پيلوليلر برر اشكه يارار اولسه ،

بياررم و قبول ايدوگرنى اوزم ايچون بختبارلق صانارم »

ديدمده وداع قيلوب ياندىن چيقوب كتمم و مسافر خانه كه

فايتديغم صوك يوز عدد پيلولى صاناب شيخ حضرتارينه

بر آدم ايله يباردم .

بو قدر ياشروب يورتديكم نرسهنى جاخط حضرتلرى

نه يردن بيلمشدر ؟ بوگا جنلرمى خير ويردى يوقسه

فرشتهلرمى سويلادى ؟ بونك سببىننى عمرم وارنجه آكلامادم

و هميشه تعجب ايدوب يورمكدويم .

* *

برمكى حكايتمنى تمام اولدى . جاخط ، عرب عالمرينك

داهيلردن اولوب ادبيات عربيه نك استاذيدر . بونكله

برابر اجتماعى حاللرين و خصوصا احوال روحيلرينى

بيلمكده نادر بر آدم ايدى . برمكيلرنك ياشرون

سرلرينه مطلع اولديغندن و آنلرده آلتونلرنى شويله

رونده ياشروب يورتمك عادتى وارلغنى بيلديكندن ، الوغ

بر مملكتنده واليك قيلوب قايتوچى كيمسه كه شويله بر

سوز ديمش اولسه عجب اولماز . ياخود بونده اولان

پيلوليلردن خبردار اولمادىقى حالده اوزينك غستهلك

مناسبتى ايله آلتوننى پيلولى ديه كنايه قيلوب ديمشدر .

هر نه بو واقعه كرك عجب اولسون كرك اولماسون

اهميتلى دگل ، اهميت ايسه ابلك عربلرده ادبيات بازارينك

رواجده اولوق ماده سيدر . بو حال ، بونلرده ادبيات ، پك

يوقارى باسقچده طورديغينه دليل اولور .

* *

بوندىن بر فالج وقتلر ، حجاز و تركيا ، سوريه و مصر

طرقلرنده سياحت ايدوب قايتوچى بر شاگرد ايله تصادق

۱۹۱۱ نجی یل ایچون

«وقت» غزته سینہ و «شورا» ژورنالی آلوچیلرغه آبونہ دفتری آچیقدر .

روسیدہ ہر ہر پوچتاوای کانتورلردہ «وقت» غزته سینہ و «شورا» ژورنالینہ مشتری یازلورغہ ممکن . یازلورغہ نلگان کشیلر پوچتاوای کانتورغہ آفچہ لرینی بیروب اوز آدرسلرینی یازدرسلر فوللرینہ شوندن کویتانسہ بیلرہ ، پیراواد بلانقہ لرینہ یازوب طورو مشقتی بولمی . اولگی روشدہ آفچہ نی ادارہ گہ طوغری بیاررگہ دە ممکن .

«وقت» ایله «شورا» نڭ بیللق حقلری آیرم آیرم بولغاندہ بیشار صوم . ایکسی برگہ و بر وقتدن بولغاندہ طوقر صوم .
آدرس :

Редакция газеты „ВАКТЪ“ и журнала „ШУРО“ въ Оренбургѣ.

اداره دن

هم اورنسنز نرسه لرگه صرف ايتەك شول درجه ده فزغانچدر .
۲۱ تينلك پوچتاوای مارهه بیارسه کز مقاله کزنی اوز کزگه
فایقارلوب بیارلور .

۴ «اونوتلغان قارنداشلر» اسملی رساله ۳ نجی یاکه
۵ نجی عدد دن اعتباراً باصلنورغہ باشلانور .

۵ «استفاده گه محتاج شاگردار» امضاسی قوبارغہ
فوشمش مکتوب صاحب لرینہ : صورمش مسئله کز برنجی جلد
«شورا» ده «مسلمانلرنڭ تاریخلری» اسمی ایله یازلمش
مقاله لردہ واردر . فهرستینی قاراب شول مقاله نی نابوب
اوقوسه کز ضرر اولماز .

۵ «زمان بوزولدی» دیه یازلمش مقاله باصلمه چقدر .
زماندن زارلانمی عادنن بوکونگی اش توکل بلکه پک
ایسکی بر عادتدر . حتی آدم علیه السلام ده زمان بوز-
لدیغندن شکایت ایتدی ، دیه بر «ایمش» خبر وار .

۵ «حقیقت آرندن» اسملی مقاله هم فرغیلر حقدہ
اولان مقاله اورن بتدیکندن بو عدد دن فالدیلر .

۵ «آخری بار» دیگان مقاله لر ، آخرلری تمام کلوب
یتمازدن ایلك باصامازلر . اوشنداق قارنداش فلم ایله یاکه
کلغدنڭ ایکی یوزینه ده یازلمش ، امضالری تمام قویلمامش
مکتوبلر درج اولمازلر ، مقاله یازوچیلرنڭ اوشبو نرسه لرگه
دقت ایدولری رجا قیلنهدر .

۵ قاری منور افندی جناب لرینہ : انشا الله یازارمز .
۵ اویا ، فورغان ، قلعه لغتلری حقدہ فکدرلر بر قدر
معلوم اولدی . آثار قدیمه دن ویا که لغت اهللرندن یا کھی
بر دلیل کتورلما دیکی ایچون بو طوغروده اولان مکتوبلر
بو عدد دن سوڭ باصلمه چقدردر .

۵ «باقتیریه هم آنلرنڭ ضررلری» اسمندہ اولان فنی
مقاله ، کیله چک عدد دن اعتباراً باصلنورغہ باشلار .

۵ آخوند المسعودی حضرت لرینہ : بدرالدین سماوی گه
دائر سزلردن هیچ بر مکتوب و مقاله آلدیغوز یوق .
۵ رضوان ابراهیموف ، نعمت الله افندی حکیموف گه :
مقاله کز تابشرلدی .

۵ «کراسنودسکی» شهرندن میراث مالی تقسیم ایتمک
حقدہ ، «خوالین» اویازی «زیمچه» فریسنندن فربان
مسئله سی حقدہ اولان مکتوبلر باصلما دیلر . بونلرنڭ
جوابلری - اگرده دلیل اولورغہ یاراسه - هر بر فقه
کتابنده واردر . بز جواب یازساق ده اول جواب سزگه دلیل
اولماز ایدی .

۵ محبوب جمال خانم آقچوریناغہ : «انالردقتنه» اسملی
مقاله کز باصلور .

۵ «عالم و آنی مطالعه» ، «تاریخمز و روسچه کتابلر
تایقرنده» ، «تورک قویملری» اسملی مقاله لر اوز نو-
بتلرنده باصلورلر .

۵ «همزه آخوندغه برگنه سوز هم ده بخشی سوز» اسملی
مقاله باصلمه چقدر . مقاله صاحبنه بزم ده «برگنه سوز هم ده
بخشی سوز» مز وار : فیکرکز طوغری و قلمکز قولی
کورلهدر ، بونی اهمیتلی شیلرگه صرف قیلکز ! اوزندن
اوزی بتوب هلاک اولاچق وهملر ، خرافاتلر ایله صوغشوب
کوچ صرف ایدرگه حاجت یوق . مالنی و بابلقنی اورنسنز
برگه صرف قیللق نه قدر فزغانچ اولسه فکر و قلم کوچینی